„עמך" בערכאות

רשמי שופט מדמויות במשפט

מאת ישעיהו הראל, נדפס בישראל בשנת 1967
גרסה דיגיטלית, פברואר 2014

הקדמה

מהות העניינים :

אודות ישעיהו הראל

1967

נדפס בדפוס "עליה" ת"א,
שד' רוטשילד 64

2014

פורסם מחדש
במהדורה דיגיטלית

ישעיהו הראל

נולד ב-1922

עלה לארץ בגיל 13, כיהן כשופט שלום כבר בגיל 28. הספר כולל 12 סיפורים קצרים שנאספו ונכתבו בתקופת כהונתו בבית משפט שלום בתל-אביב בשנות ה-50. הסיפורים כתובים בשפה קלילה ופשוטה, המאפשרת הצצה למדינת ישראל בשנות הקמתה דרך עיניו של שופט

ספר זה יוצא בשנית במהדורה אינטרנטית ע"י שני ילדיו של המחבר - אלון ואור לי. אנו מודים לדניאל גרומר על העיצוב, וליניב לושינסקי ונדיב מרדכי על שהעלו את הרעיון להוציא לאור מהדורה אינטרנטית זו.

על שעזרה לי בעדוד ורוממה את רוחי ברגעים של ספק,
תודתי נתונה לרעיתי - לעליזה

הקדמה

את הספר הזה כתבתי כאשר עדיין כהנתי כשופט בבית משפט השלום. הכנתיו לדפוס בשנת 1958 אולם לא הספקתי להוציאו לאור כי בנתיים בשלה בי ההחלטה לנטוש את כס המשפט, וההחלטה זאת הייתה כרוכה במעבר די קשה ממסגרת חיים אחת אל תוך מסגרת אחרת אשר לא הותירה כל פנאי למשחקים ספרותיים.

כתב היד שהוטל לקרן זוית העיק עלי שנים רבות. הושקע בו בשעתו עמל לא קטן שהלך לטמיון. הנני דואב את דאבונו של כל עמל ההולך לטמיון – לא כל שכן כשהמדובר בעמל שלי.

לכן מדי פעם בפעם הייתי נוטל את כתב היד המצהיב והייתי מעלעל בו, מחליף מלה פה, מזיז פסיק שמה ומקווה תדיר שהוא עוד ימלא את יעודו וילבש צורת ספר.

השנה הצלחתי איך שהוא לגזול משעות עבודתי את הזמן הדרוש למה שהיה נראה לי כליטוש האחרון.

לקט הסיפורים המוגש לכם בזאת משקף בצורה אמיתית למדי את האוירה השוררת בין כתלי בית משפט השלום. אפשר היה כמובן, ללקט שנים ואף שלושה תריסרים של ספורים דומים. לא יקשה לכם להאמין לי שמתוך כאלף משפטים ששמעתי בממוצע בשנה, במשך תקופה של תשע שנים היו לפחות כמה וכמה עשרות ספורים מרתקים.

אולם הנני נרתע מפני עבודות עבות כרס. אמרתי לעצמי: -- נראה כיצד יקבל הקורא תריסר אחד ואז נחליט אם יש לו ענין במעשיות נוספות.

לכן במידה ואתם נגשים לקריאה מתוך סקרנות מסוימת לגבי החבוי בין השורות – האמינו לי שסקרנותי גדולה הרבה יותר לשמוע את פסק דינכם – הרי לכם בזאת (ואולי אף די והותר) או שמא תרצו עוד?

1

ביש מזל

היה זה בעצומה של התקופה רבת המעללים בה כהנתי כשופט השלום היחידי לעבירות תנועה במחוז תל-אביב.

התרעותיהם של מספר אישים בצבור מעל דפי העתונות וזעקותיהם של נבחרי האומה מעל במת הכנסת הצליחו לנער סוף סוף את הישוב מתרדמתו האדישה ולעורר בו הד לדרישותיהם לשים קץ להשתוללות המוות בדרכים.

עם הודע מדי חודש שיא חדש של קציר הדמים מהרו הכל למצא את הצואר שאפשר יהיה לתלות בו את הקולר, נאמנים לנוהג הישן נושן, לפיו תלית הקולר בצואר כלשהוא היא השלב שאין להמנע ממנו בטרם ניגשים לחפש פתרונות קונסטרוקטיביים.

כך קרה שאחרי גלגול הנה והנה, ממשרד התחבורה למשרד העבודה, ומשם לאוצר, נח הקולר סופית, על צוארה של משטרת ישראל, כפי שכל מביני הדבר צפו מלכתחילה;

משלא הועילו מחאותיה של משטרתנו היקרה, והפצרותיה, שדי לו לצואר אחד בקולר אחד, כדוגמת הקולר של השוק השחור, או של ההברחה, לא נותר לה אלא לנסות ולהוכיח למרשיעיה שעוול נעשה לה, ושעליהם להסיר את הקלון מעליה. כך נולדה הטענה שאם הדבר היה תלוי במשטרה, ואך ורק בה, היו כל עבריני התנועה יושבים מזמן מאחורי סורג ובריח, אולם בצוע המשימה נבצר ממנה מפני שאין השופטים מספיקים להשיג בקצב

שפיטתם את קצב הבאת העבריינים לדין. ולראיה צוינה העובדה שכאלף תיקים של תאונות דרכים תלויים ועומדים בבית משפט השלום בתל-אביב עצמה - ואין מושיע.

בין כה וכה בא עבדכם, כותב הטורים האלה, ביום בהיר אחד לעבודתו בבית המשפט ומצא עצמו בשורה הראשונה של לוחמי החזית ונושאי הצינה של משרד המשפטים.

החודש היה חודש אלול; והיום יום רביעי בשבוע, והשנה: אחת משנות החמישים - כבר לא זכור לי איזו. על כל פנים - בימים ההם טרם עמד על תילו המשכן המפואר של "היכל המשפט", ושופטי ישראל היו מפוזרים בבית מגורים ישן, מי במטבח לשעבר ומי במה שהיה פעם אמבטיה.

נכנסתי לתומי ללשכתי ההדורה, עם קלופי הטיח המלבלבים בתיקרתה, ועם רהיטיה ממיטב הציוד הבלוי שנותר בארצנו מימי התורכים, - והדבר האחרון שציפיתי למצאו בכורסתי המרופטת, מעשה ידי אבו-ג׳ילדה בתא הנדונים למוות - היתה דמותו הממושקפת של מנהל מחלקת בתי המשפט במשרד המשפטים דאז. הפתעתי עוד גדלה שבעתיים משנודע לי מפי אורחי הנכבד שהוא נחפז לצאת כבר בשעה שש בבוקר מירושלים כדי להספיק ולראותני עוד לפני שעות העבודה ולבשרני בשורת מלחמה.

מסתבר שהכוחות הממונים על העברת הקולרים היו פעילים פעילות רבה מאחורי הקלעים. נתקיימו פגישות ״בדרג גבוה״, המשטרה אמרה למשרד המשפטים דברים הנשמעים קצת מעין אולטימטום ומשרד המשפטים ענה דברים שמשמעותם משהו מעין: נו, נראה אותכם. - שנסה המשטרה מתניה והראתה, והזמינה לאותו בוקר מאה ועשרים נהגים למה שנקרא בבית המשפט: ״שמיעה ראשונה״ של תיקי תאונות דרכים.

לשמע מספר זה של מאה ועשרים נסתחררה עלי דעתי. הזמנת מאה ועשרים נאשמים פירושה קהל של כשלוש מאות איש, כולל הנפגעים - מתלוננים, קרובי הצדדים הבאים להיות להם לפה או לשמש מוצגי "מצב כלכלי", עורכי דין, וסתם סקרנים. ואם אפילו קרה הנס, דבר שהטלתי בו ספק רב, שלא כולם הוזמנו לאותה שעה בדיוק, ודאי שאין לצפות לכך שהוזמנו בבת אחת פחות ממחצית הקהל, והרי גם ברבע דיו כדי להכניס אנדרלומוסיה בבית המשפט.

בהתאם לסדרי הדין שהיו נהוגים אז - נועדה השמיעה הראשונה להפרדת התיקים בהם כפר הנאשם באשמתו מן התיקים בהם הנאשם הודה. מי שהודה באשמתו - דינו נגזר בו במקום, אולם מי שלא הודה - נדחה בירור משפטו למועד אחר, כאשר אפשר יהיה (להלכה) לשמוע את טענות הצדדים בנחת ובית המשפט לא יהיה נתון בלחץ של זמן.

בימי ״ההקראות״ - הם ימי השמיעה הראשונה - היה השופט מקריא לכל נאשם ונאשם את האשמות המיוחסות לו ושואל לתגובתו : ״מודה - או לא מודה ?״ בסתר לבו היה השופט מקווה שרוב הנשאלים יענו בשלילה, יגרמו לדחית משפטיהם, ויעזבוהו לנפשו. - השופט מצווה לרשום פרטי כל מן המתרחש בכתב ידו, כי רק כתב מקורי זה, שלא ניתן במקרים

רבים לפענוח, מהימן על הערכאות הגבוהות יותר. היות וכך, ומאחר ובני עמנו מחוננים בתכונה הנפלאה לענות לשאלות שלא נשאלו ולהתעלם בכשרון נדיר משאלות המכוונות אליהם - היה בדרך כלל ברישום הופעת הנאשם ותשובתו לשאלות השגרתיות בכמה עשרות תיקים כדי למלא יום עבודה שלם.

שמא תאמרו - מוטב היה אם היו מודים - שהרי בדחית הכופר לא התפטרת ממנו למעשה, וברבות הימים תמצאנו שוב לפניך, גוזל זמנך כהנה וכהנה. לאלה מכם הסוברים כך אשיב בקצרה שגם אנוכי כך חשבתי בהתחלה. אולם חיש מהר למדתי שאין כמעט אדם המודה בפה מלא - אלא אם כן פיו מלא תירוצים. לשמיעת תירוצים אלה הנך זקוק לסבלנות עילאית ולחוש אבחנה דק שבדקיקים להבדיל בין טוב ורע, בין אמת לכזב, בין מציאות לדמיון פורה. והאמינו לי שתהליך האבחון דורש מאמץ רוחני לא קטן.

עתה תאר לך, קורא נכבד, במה כרוך ברור כזה במאה ועשרים תיקים, כשלמטרה זאת משמש ״אולם״ בגודל שמונה על ארבעה מטרים, שרבע משטחו תפוס על ידי הדוכן הרם של השופט וכסאו הנישא.

תאר לך אולם גדוש אנושות באופן שגם חלונותיו סתומים כמעט לגמרי וסביך הנך רואה נסיונות לטפס אפילו על הקירות. אל נא תשכח כי החודש חודש אלול ושמצוארם של שופטי ישראל לא משה העניבה בכל תקופות השנה. הדיון מתנהל בבליל שפות. נסיוני לכפות את העברית על פי העיקרון "שפה רשמית במוסד רשמי" נחל כשלון חרוץ.

אחינו אשר זה מקרוב באו מהרו להדביק בי תאר של צורר ישראל על מונעי מהם את האפשרות לעלות עלי בשטף דבורם. לכן ניתנה הזכות לכל אזרח בדור מדבר זה לדבר בשפה השגורה בפיו: מי בפרסית, ומי בהונגרית, ומי בניב נדיר מהרי האטלס... תרגמנים רשמיים אין כמובן, שכן לו נזקקו לכאלה היה צורך להוסיף אגף על בניני בית המשפט כדי לשכנם - ועוד לא קם בתוכנו האיש אשר יעז לבוא עם הצעה כזאת אל האוצר, גם אלולי היתה קיימת השאלה הנוספת של השכר. מחפשים, איפוא, "מבינים" בתוך הקהל ומבזבזים על החפושים את הזמן שהיה נחוץ לעד כדי להתבטא בעברית. באוירה נוחה זאת על השופט להתרכז ולשקול גורלותיהם של בני אדם בטרם יחתכם, והוא הממונה היחידי על סדרי הכניסה והיציאה, העמידה והישיבה, על השמירה על השקט ועל הנקיון.

לשם מלוי-סמלי של הבטחת המשטרה לעזור במניעת אנדרלומוסיה מוצב בדלת הכניסה שוטר-סבא שראיתו מגעת קצת מעבר לקצה חטמו ושחלק נכר משארית כוחותיו דרוש לו לנסיונותיו להשיג אויר לנשימה ולהחזיר לראשו את הכובע הנשמט ממנו תדיר.

נכון שיש גם פקיד-עזר של בית המשפט בתפקיד סדרן, אבל בתקופה שבה המדובר לא נתנו לסדרנים מדים ובבגדיהם הפרטיים הם לא נבדלו משאר הקהל אלא אולי בזה שלעומת צבור הנהגים שנהנה אז מתקופת שפע הקרוי ״פרוספריטי״ נראו הם כחושים ועלובים, בהיותם נאלצים בלית ברירה להתקיים ממזונות שוק החלוקה הרשמי בלבד; בזמן ההוא סברתי שתארם "פקיד העזר״ נתן להם בשל פניותיהם התכופות לעזרת השופט

להצילם מזעמו של הקהל אשר לא הבחין באיצטלתם הרשמית ומאן להשמע להוראותיהם.

היכול להקיף כל אלה בעיני רוחו יבין את החרדה שבה נפרדתי מאורחי הירושלמי ואת החלחלה שאחזתני למחשבה שהנה בעוד דקות מספר יהיה עלי להתיצב מול הרעש המבעית החודר ללשכתי מאולם בית הדין הסמוך. לו הצטמצמה כל הבעיה בשאלה היחידה לגמור את ברורם של התיקים הרבים במהירות הרבה ביותר תוך עשית משגים משפטיים מעטים ככל האפשר - היתה זו בעיה רצינית למדי, אולם יותר מכל הטרידני הדאגה לשמירה על כבוד המשפט העברי, ועל כבוד האדם של האזרח. ידעתי שמשאתישב על כסאי באולם שמעבר לדלת, כשסמל המדינה מתנוסס על הקיר מאחורי - יזהני הקהל עם סמל זה עוד בטרם אפתח פי. ידעתי שבמידה שעבודתי תצלע ייאמרו: זהו הצדק בישראל, ושבמידה שבה יארכו ענוייהם של המחכים יאמרו : כך עושה המדינה לאזרחיה. ולאט לאט נדלקה בי חמתי, וכהרף עין בערה להשחית, על שהגורל בחר בי דוקא להיות המוביל שדרכו יוזרם רוגזו של העם על מוסד מהמוסדות החשובים של המדינה.

חרה לי מאד על מה שהיה נראה לי כקוצר ראות משווע בהקרבה זאת של הניחותא, שחשבתיה לחיונית למשפט צדק, על מזבח המספר של הסטטיסטיקה; לא יקום ולא יהיה, שוע הדם שהלם ברקותי! - גאות האזרח במדינתו הצעירה לא תעורער באמצעותי! ברגע זה גמלה בי החלטה הנחושה לצאת לשם, אל מול הקהל הרוטן הזה ולעשות מאמץ עלאי כדי שבית המשפט לא יאבד מיוקרתו כמלא נימה על אף הכל ולמרות הכל. ובמצב רוח זה, מבלי לחכות לסדרן כי ישמש לי כרוז, הדפתי בתנופה את הדלת הסדוקה המובילה מלשכתי לאולם בית הדין, ועליתי בקפיצה על דוכן השופטים. לא העזתי לדרוך על מדרגות העץ הרופפות שהובילו למעלה, למוד נסיון ויודע שהסבוי להתמוטטותן רב בהרבה מן הסכוי שיחזיקו מעמד. נצבתי ליד כיסאי בקומה זקופה ועיני תרות את הקהל, אותה העמידה ואותו המבט בהם רגיל הייתי לפקח על המסדרים השונים של הצבא בשתי המלחמות שעברו עלי בשרותיו. וכשמבטי זה הקים בלי אומר על רגליו את אחרון ההססנים מבין המאושרים שזכו במקום ישיבה, התישבתי והצהרתי "בבקשה לשבת".

מראהו המבוהל של פקיד העזר שנצב מופתע, בפה פעור, כשהמלים “בית המשפט" תקועות בגרונו - הסב לי הנאה מרובה.

בטרם יספיק הקהל, וכמותו גם נציגי התביעה הכללית והסדרן הנרגש - להתאושש מן התדהמה שירדה עליהם עם הופעתי הבלתי שגרתית, פניתי לסמל המשטרה, נציג הקטיגוריה והודעתיו: ״אני אקריא את גליונות האשום בעצמי".

גם בצעד זה היה משום חריגה מן השגרה, שכן המקובל היה שנציג התביעה יקרא בשמות הנאשמים ויקריא בפניהם את גליונות האישום. אולם קצב הבצוע של משימה נכבדה זאת על ידי סמלי המשטרה האריך בדרך כלל את ישיבת בית הדין בשעה נוספת.

פתחתי, איפוא, את העליון בערימת התיקים הכחולים שעל שולחני וקראתי בקול של רב סמל המפקד על תרגילי סדר פלוגתיים: "חיים מרופט!" תפשתי במושכות והתכונתי להחזיקם בידי...

בחור כבן עשרים וחמש, גבה קומה וחסון, נענה לקריאתי ובזעקו "כן" נגש קדימה ונצב פסיעה קלה מעברו השני של דוכני.

-- הזהו שמך?
-- כן...

-- אתה נאשם בנהיגת בלי רכב בדרך בחוסר זהירות וללא תשומת לב מספקת בנגוד לתקנות התעבורה, בזה שבתאריך הראשון לחודש שעבר נהגת במכונית טנדר השייכת לך בכביש פתח-תקוה לכיוון תל-אביב, ובהגיעך סמוך למקום בו נמצאת משטרת רמת גן לא שמת לב לדרך שלפניך ולא האטת את המהירות, ובעקב חוסר זהירות וחוסר תשומת לב מספקת התנגשת עם מכונית פרטית שנהג בה הנהג אלמוני מכוון רמת גן לכוון פתח-תקוה, וכתוצאה מההתנגשות נזוקו שני כלי הרכב ונהג אלמוני נפגע בעינו השמאלית. -

-ההנך מבין את אשר המשטרה רוצה ממך?

-כן.

אתה מוכן להודות באשמה או טוען שאינך אשם?--

- אינני אשם.

המשפט נדחה - תקבל הזמנה, ועתה לך הביתה.

תוך אמירתי דברים אלה כבר סגרתי את תיקו של מר מרופט והתיק של הנהג הבא בתור אחריו היה פרוס לפני. הצצתי בשעוני. השעה היתה שמונה ושלושים וחמש.

בשעה רבע לתשע מנתה כבר הערמה שבקצה שלחני מצד שמאל שבעה תיקים שנדחו באופן דומה. עד שעה תשע נגזר דינם של שני יהודים נוספים אשר בחרו להודות באשמותיהם ועוד שמונה משפטים נדחו. בין אלה האחרונים נמנה אחד של אדם שהוזמן כדין לשעה שמונה וחצי ולא הופיע, ונתן נגדו צו הבאה במעצר לתאריך מאוחר יותר. בשמו של יהודי אחר הופיעה אשתו והביאה עמה תעודה רפואית המאשרת כי בעלה מוטל במיטה, חולה בהרעלת הקיבה.

בשעה תשע יכולתי לסכם בספוק שהעבודה מתנהלת ללא תקלות, כי הצלחתי לרכוש את

הערכת הקהל לקצב התקדמותי, וכי עלה בידי להשתלט השתלטות גמורה על כל המתרחש באולם בית הדין. ראיתי סכויים טובים להתגבר על נחשול התיקים, עד השעה אחת, שהיתה אז השעה המקובלת כשעת גמר העבודה הרגילה בבית המשפט.

אולם מי יכול היה לצפות מראש כי השעה תשע תבשר גם את הופעתו על הבמה הצבורית של מר מוטל פ.? עם הקרא שמו של אזרח זה על ידי הוא נהם מתוך גרון נחר "כבודו השופט" וניגש קדימה כשרגליו הקצרות כושלות תחת מעמסת כרסו האדירה, וכשאגלי זיעה גדולים נגרים בשפועי קרחתו והוא מנגבה חזור ונגב במטלית אדומה דהוייה ורוויה למדי.

בן 53 קראתי בגליון האשום, ובעודני מהרהר בנעליו השחורות של האיש, המבהיקות בברקן, ובמכנסי החקי הקצרים שלו המתוחים על כרסו כאלו שאלת התפקעותן אינה אלא שאלת שניות ספורות בלבד - התחלתי להקריא באזניו את האשמה המיוחסת לו: --

-- אדון פ. הנך נאשם בזה שבתאריך השלישי לחודש הראשון של השנה נהגת מכונית משא ברחוב נחלת בנימין בתל-אביב מכוון רח' אלנבי לכוון רחוב אחד העם בלי זהירות וללא תשומת לב מספקת בנגוד לתקנות התעבורה, בזה שבעברך בסמוך להצטלבות רח' נחלת בנימין עם רחוב מונטיפיורי לא שמת לב לדרך שלפניך, ומתוך חוסר זהירות וחוסר תשומת לב פגעת במכוניתך בעמוד חשמל שעמד על המדרכה מצד שמאל לכוון נסיעתך. עמוד החשמל התכופף וחוטי החשמל שנמתחו ממנו נקרעו, וכן נגרם נזק למכוניתך.

משך ההקראה הקשיב הנאשם רב קשב, מאזין כשראשו נטוי קצת לצדו ועיניו צמודות לשפתותי.

סליחה אדון שופט, אני לא מביו בעברית - זאת מפיו בלוית חיוך מלבב... --

כעסי התלקח בי בין רגע. פה אני יושב ויורק את בריאותי בעשותי מאמצים נואשים לחסוך כל רגע מיותר, ועוד מעט ואהיה צרוד למשך שבוע ימים, ויהודי זה ממתין לו בנחת כשזמן שאין להשיבו הולך לאבוד, ויש לו עוד החוצפה ליהנות מכל הענין כאלו לא היתה זו אלא הלצה טובה! ובמידה מסוימת היתה זו הלצה - והראיה - החיוך הרחב על פניהם של צופים רבים, והצחוק המאופק שנשמע פה ושם. אף אנכי לא אחרתי לראות כיצד הצליח מוטל פ. לרכוש את אהדת הקהל וכיצד ייתכן מאד שהתנהגותו היא ילידת חוסר נסיון קודם בבית המשפט ואטיות מחשבה סתם.

הרוח יצאה ממפרשי כעסי באותה הפתאומיות שבה הרגשתי את משבה הראשון - ובשלוה גמורה, אחות הנחת שבה דבר אלי הנאשם, פניתי אליו בשפה המובנת לי והסברתי:

היית נוהג בדרך נכונה יותר, מר פ. אם היית מצהיר כי השפה העברית אינה מובנת לך בטרם אגמור את-- ההקראה, שהרי אני מקריא את האשמה כדי שאתה תדע את אשר רוצים ממך ולא מפני שאני נהנה לשמוע את קולי.

סליחה, כבודו השופט, בשל דרך ארץ בפני בית המשפט לא העזתי להפסיקו באמצע, וכבודו השופט התחיל לקרא מיד משהכרז שמי ולא הספקתי למחות לפני כן...

נראה אם נמוסף יעמוד לך כשאבוא לבשרך את גזר דינך, חשבתי לי בלבי, אולם בינתיים לא נותר לי אלא להקריא את גליון האשום מחדש ביידיש הקלוקלת שלי, וזאת עשיתי להנאתו המרובה של מר פ.. !כבודו השופט מדבר יידיש כמו אני עברית--

אני מקוה שאתה תדבר עברית כהלכה לפני שאני אדבר יידיש כמוך.--

?ועתה אמור לי - אתה מוכן להשפט בבית משפט זה, או שמא רצונך להשפט בבית משפט יותר גבוה--

!הקנסות בבית משפט זה מספיק גבוהים בשבילי--

הצחוק באולם הפעם היה קצת פחות מאופק.

שקט בבקשה! --

אדון פ. האם אתה מוכן להודות שהנך אשם באשמה שקראתי לך, או האם הנך טוען שאינך אשם?--

פה פנה הנאשם כלפי הקהל, הושיט ידיו לצדדיו בתנועה של חוסר ברירה והצהיר:

אני מודה. וכי זה ישנה אם אני לא אודה? הרי בסוף ממילא יתברר שאני אשם. אף שופט לא יקבע שעמוד החשמל ירד מהמדרכה ונכנס בתוך האוטו שלי!

צחוק רם פרץ באולם, בעודני נלחם קשה עם שרירי פני ומנסה להחזיקם מאובנים, דופק באגרופי על השלחן וממהר לגמור ולהפטר מהבדחן;

_ אני מרשיע אותך בעבירה המצויינת בגליון האשום על סמך הודעתך, ואבקשך לא להפנות תשובותיך לשאלותי אל הקהל כי אם אלי. אם ברצונך להופיע בפני קהל היית צריך לבחור בקריאירה תיאטרלית ולא בנהגות!

כבודו השופט...--

- מספיק! תדבר כשאפנה אליך! המשטרה, היש לכם מה לאמר בקשר לענש?

-- אין לנו שום דבר הראוי לציון מיוחד. לנאשם אין עבירות קודמות, הוא קבל רשיון נהיגה רק מספר חדשים לפני המיקרה: ישנו פה נציג חברת החשמל והוא מבקש להשמיע את

דרישות החברה בקשר לפצויים.

"חברת החשמל! הכרזתי--

גבר בגיל העמידה לבוש בגדי חקי, עם פנים שעצבות עמוקה נסוכה עליהם ושהעליצות הכללית לא דבקה בו משום מה, קם על רגליו בספסל האחורי ואמר: "כאן".

-- היש לחברת החשמל תביעות פצויים כל שהן מאיש זה - הצבעתי על מוטל פ.

כן, כבוד השופט, הננו תובעים שיוחזר לנו אשר עלה תקון עמוד החשמל כולל הוצאות היציקה מחדש של הבטון וחבור החוטים שנקרעו - סך תשעים ואחת לירות וארבע מאות פרוטה. הנה חשבון מאושר ממחלקת ההנדסה של חברת החשמל.

האפשרות לחייב נאשם בפצויים היתה בגדר סמכויותיו העונשיות.

אולם שלא כדוגמת הקנס שאת תשלומו הייתי רשאי לכפות על ידי העמדת הנאשם בפני האלטרנטיבה של מאסר, הצטמצמה הסמכות בקשר לפצויים בעצם הטלת החיוב; במיקרה של סרוב הנדון למלא אחרי הוראות פסק הדין המטיל את החיוב העביר החוק את הטפול על שכמו של המתלונן. עליו היה להגיש את פסק הדין למשרד ההוצאה לפועל, וזה היה בודק מצדו את יכולת התשלום של החייב ופועל בהתאם לכך, על ידי חלוקת החוב לתשלומים, על ידי הטלת עקולים ולבסוף גם ע"י מאסר. הייתי מעונין בדרך כלל לחסוך לנפגע את ההתרוצצות שבה היה כרוך הטפול בבצוע פסק הדין שנתן לטובתו, וניסיתי למצוא דרכים אשר יבטיחו שהנאשם ישלם את הפצויים ללא דיחוי. דבר זה נתן לפעמים לעשות על ידי שכנוע, והיתה זו תמיד דרך שכנוע טובה להראות לאדם שבאים אליו בדרישה שיש גם נכונות לעשות חסד עמו. לא ראיתי מניעה לנקוט בדרך זו כאשר העבירה, נושא המשפט, נעברה במסבות שלא הטילו בנאשם דופי מבחינה מוסרית, וכאשר בעצם תשלום הפצויים היה במידה רבה כדי להחזיר את המצב לקדמותו. המיקרה הנוכחי נראה לי מתאים להפעלת יזמתי בכוון זה ולכן פניתי עתה לנאשם בזו הלשון:

אדון פ. בסמכותי להטיל עליך קנס או מאסר, או שניהם יחד, לשלול ממך את רשיון הנהיגה שלך ולחייב אותך בתשלום הנזקים שגרמת - ובהוצאות המשפט. אולם בשים לב לכך שאינך עוד נער פוחז ומתפרחח, ולכך שזוהי העבירה הראשונה שלך, הרי אם תראה רצון טוב להיטיב את הנזק אני מוכן להקל עמך. אסתפק בקנס סמלי ובלבד שתשלם את הנזק. מה אתה אומר על כך?

זה הרבה כסף...--

.ודאי שזה הרבה כסף, אך אתה הסבת הרבה נזק, והודית באשמתך--

?אולי אפשר שהקנס יהיה חמש לירות--

אדון פ.! אין בה"מ מנהל משא ומתן עם הנאשמים על קנסות כאלו היה זה ענין של קניה וממכר של עגבניות בשוק. שלא כנהוג אני עושה יוצא מן הכלל במקרה שלך בהציעי לך הצעות, וזה משום שאינני רוצה למרר את חייו של יהודי בגילך, ומשום שנראה לי גם כי במסגרת זו שהצעתי תלמד את שעורך ולא תשכחו עד מהרה!

תוך כדי דיבורי ראיתי סביבו של הנאשם כעשרה איש מתוך הקהל מתחרים בנסיונותיהם לתפוס את תשומת לבו ולרמוז לו שה"עסק" כדאי לו.

יש שנפנפו בידיהם, ויש שנענעו בראשיהם, ויש שהרימו קולותיהם בלחישה עד שנאלצתי להפעיל את האיום של הוצאתם מו האולם, למרות שלא ראיתי כל דרך מעשית לבצוע האיום.

לשמחתי הסתבר שמרותי טרם התרופפה למרות משב רוח העליצות שמוטל פ. הביא עמו לאולם בית הדין, והסדר חזר על כנו.

בין כה וכה הצליח מר פ. לגבש בינתיים את החלטתו והוא הצהיר שהוא מקבל על עצמו את הדין.

רשמתי את גזר הדין בתוך התיק שלפני, בחשבי את הקנס כך שביחד עם סכום הנזק יהיה החיוב הכולל - 100
.ל"י, סגרתי את התיק והושטתיו לסדרן על מנת להעבירו לקופה

הסדרן פנה ללכת ברמזו לפ. להלוות אליו, אולם אזרח נכבד זה מאן, ודין ודברים התפתחו בינו לבין הסדרן בלחישות.

מה הענין עכשיו? שאלתי.--

יש לי פה עוד תיק - השיב מר פ. לקול צחוק מחודש באולם.--

אם יש לך עוד תיק, חכה בשקט עד הגיע תורך. --

פתחתי את התיק הבא בתור ונדהמתי למראה עיני. בהעיפי עיני ברפרוף בגליון האשום שבפני ראיתי את שמו של מוטל פ. מתנוסס ברמה בראשו של הגליון, ואת המלים:

רח' אחד העם, מונטיפיורי, פגע עם מכוניתו בעמוד חשמל - בגוף הנוסח של פרטי האשמה.

אדוני, פניתי לסמל המשטרה, נציג התביעה הכללית - בטעות הגשתם על שלחני שני העתקים על אותה אשמה! איזה סדרים שוררים אצלכם?

טעות בידי אדוני, עם כל הכבוד, ענה הסמל לעומתי - ישים נא לבו לתאריך, שהוא אחר, ולכוון נסיעתו של הנאשם, שהוא אחר, אם כי נכון שהעבירה היא העתקה של קודמתה.

בגבות מורמות, משתאה ומופתע קראתי בקול רם: מ. פ. נאשם בזה שבתאריך החמישי לחודש ינואר של השנה החולפת הוא נהג מכונית משא ברחוב מונטיפיורי בתל-אביב מכיוון רח' אלנבי לכוון רחוב נחלת בנימין בלי זהירות ובלא תשומת לב מספקת בנגוד לתקנות התעבורה, בזה שבעוברו בסמוך להצטלבות הרחובות מונטיפיורי ונחלת בנימין לא שם לב לדרך שלפניו ומתוך חוסר זהירות וחוסר תשומת לב מספקת פגע עם מכוניתו בעמוד חשמל שעמד על המדרכה בצד ימין של כוון נסיעתו. עמוד החשמל התכופף וחוטי החשמל שנמתחו ממנו נקרעו ונגרם נזק למכוניתו של הנאשם...

- אני מודה באשמה ואני משלם מאה לירות! - קרא מוטל פ. עם הגיעי לנקודה שבסוף הפסוק, כשבאולם בית הדין משתררת אנדרלומוסיה של צחוק וצהלה וכבוד השופט בכבודו ובעצמו מתיר לעצמו רגע של התפרקות וצוחק עם כולם.

סקרנות הקהל לראות את סופה של הפרשה היא שעמדה לי כשחזרתי כעבור רגע לאסוף מחדש את המושכות בידי ולהחזיר לבית המשפט את הוד רציניותו.

הפעם אין הדבר כל כך פשוט - פניתי למר פ. - בית המשפט מתחיל לקבל את הרושם שהנך מהווה סכנה לצבור, ושצריך אולי לעשות דבר כדי למנוע ממך את האפשרות להזיק בעתיד. עתה אין זו עוד העבירה הראשונה שלך, ועתה אין זו עוד שאלה של כסף בלבד.

-- כבודו השופט - זעק הנאשם, והפעם היתה זו זעקת שבר שבאה מפי יהודי מזדקן שכל העליצות פרחה ממנה וקומתו כאלו הצטמקה לעיני - סך הכל כמה חודשים שאני נוהג במכונית הארורה הזאת ואני רואה עכשיו שהנהגות זה לא המקצוע בשבילי. עשרים שנה היה לי קיוסק ברחוב משעמם, עשרים שנה בעומדי מאחורי הדלפק ראיתי ממולי את אותו המחזה העלוב של חנוני המכולת מתרוצץ בין אצטבאות מרכלתו למאזניו, ו"חופר בחרמונו" ברגעי הפנאי. לקוחותי לא ראו בי אלא את המכשיר המגיש להם את כוס הגזוז לרווי צמאונם. שנים ערגה נפשי לפרוץ מתוך ד' האמות של הקיוסק שהפך לי מעין בית כלא, ולראות את העולם היפה ומלואו, לצאת לאויר ולשוטט בחוצות. בעצת ידיד אזרתי עז ובאחד הימים, קמתי ומכרתי את הקיוסק, שקעתי בחובות, ופרוטתי האחרונה השקעתי במכונית המשא שבה ראיתי את המוצא מתלאותי. יצאתי לכביש והשנים כאלו נגולו מעל כתפי. - כבוד השופט ירחם עלי ! אני לא אנהג כבר יותר אף פעם, אני אמכור את האוטו בחזרה, ואם רגלי תדרוך עוד פעם בבית המשפט תפח נשמתי!

פה העביר מוטל פ. את ממחטתו האדומה בתנועה חטופה על פדחתו, נגב בגנבה את עיניו, וקנח את חטמו פעם ופעמיים.

באולם שררה דממה כבדה ובתוך דממה זאת נשמע קולו המתון של סמל המשטרה:

נמסר לי מפי נציג חברת החשמל שהנזק במיקרה זה אינו אלא חמישים לירות. . . --

--העודך עומד על נכונתך לגמור גם משפט זה במאה לירות? שאלתי את הנאשם אשר ניסה בכל כוחותיו לתחוב את ממחטתו הענקית לכיס מכיסי מכנסיו.

מלה זו מלה, כבודו השופט.--

ובכן הנני מצוה עליד לשלם לחברת החשמל פצויים בסך חמישים לירות והנני מטיל עליך קנס בשעור חמישים לירות או חודש מאסר תמורתם. הנני תקוה שתחליף המאסר איננו פה אלא תיאורטי בלבד.

מוטל פ. לא הודה לי. ממחטתו היתה שוב בידו והוא שפשף את ערפו ובלי אומר פנה ללכת אחרי הסדרן שהחזיק בשני תיקיו.

הקהל נסוג בפניו ופנה לו דרך, ובעוברו בתוך השדרה האנושית שנוצרה לאורך הקיר הוא נעצר עוד לרגע קט, ובהרימו ידיו כלפי מעלה כאילו משווע אל בוראו שבשמים הפטיר:

מה אני אשם אם בכל מקום שאני נוסע עומד עמוד חשמל!?--
דברי הפרידה של מוטל פ. נתקבלו בתרועת גיל אדירה, ואף אנכי זנחתי את מאמצי לשמור על ארשת פנים רצינית והצטרפתי לצחוק הכללי.

באוירה זאת של מצב רוח טוב יצא מוטל את אולם בית הדין ובשוב גלי הים האנושי ובסוגרם אחריו תמה הפרשה הקצרה של בדיחות הדעת שהנה אורח כה נדיר בבית המשפט.

תוך רגעים ספורים חזרה העבודה למסלולה הרגיל, החד-גוני וספוג העצבנות. בקרוב לשעה אחת ומחצה יצא את בית הדין אחרון המתדיינים, ובכבדות, ממש בשארית כוחותי סגרתי את כריכת התיק מספר המאה ועשרים. כאשר שרכתי את דרכי הביתה בחומו של היום, כשכל מאויי נתונים למקלחת הקרה ולחולצה הנקיה עם הצווארון הפתוח - לא נותר בי הכח להרהר בתוצאות המבצע שזה עתה נסתיים. אחר כך הסתבר שמבצע זה סמל הפוגה ממושכת במלחמה הקרה סביב העברת הקולרים שהזכרתי מקודם.

מדי פעם עולה זכרו של אותו יום בלבי ועמו בא הטעם המתוק של נצחון, ההרגשה הנעימה שיכלתי לעבודה שרבים התנבאו כי תכריעני. ומדי הרהורי בזמן ההוא צצה ועולה דמותו של מוטל פ. נגד עיני ועמה באה התקוה שהמזל לא התאכזר יתר על המידה ליהודי חביב זה אשר יצא לדרך לחפש הרפתקאות ומצא רק עמודי חשמל.

היה לו מזל

אותו יום היתה התביעה הכללית מיוצגת ע"י הסמל ר., ויוסף היה ממונה על הסדר במסדרונות בית המשפט ובאולם שלי. בעוד יוסף מתרוצץ בטרקלין, ומשווע בקול קורע לבב: "שוטר אפס אפס תשע תשע!" - היתה לי השהות הקצרה להרהר בהרגשתו של אדם שהמספר הפך לו תחליף לשם. מוזרות התמורות העוברות על נפשו של אדם כזה בתהליך ההסתגלות לזהותו החדשה - חשבתי, ונזכרתי בשבע שנות שירותי הצבאי. שבע שנים הייתי בראש וראשונה מספר, אחר כך דרגה, אחר כך שם משפחה, ושמי הפרטי - בסוף.

אין זאת אומרת שהשם הפרטי הלך לאבוד לחלוטין, אלא שהשמוש בו הוגבל לשעות החופש והמרגוע בלבד. למעשה גם בשעות אלה הוא נאלץ לפנות מקומו לכנוי שהודבק לי במשך השנים כפי שהוא מודבק למעשה לכל, בתקופות מסויימות של החיים. היה לי המזל להמנות על אלה שכנויים לא אלצום לברוח ולהתחבא מפני הבריות. ומה הם שבע השנים שלי לעומת חמש עשרה ועשרים שנות שרות של שוטר ותיק?

לא הספקתי להעמיק בהרהורי, או להגיע למסקנות כלשהו וכבר אותר העד והופיע בריצה.

הנה הוא מתפרץ בדלת כשיוסף מדרבנו במלות זרוז קצרות וקולעות, משים עצמו כמי שמפנה לו דרך בתוך הקהל המצטופף במסדרון, אך למעשה הוא דוחפו ודוחקו מאחריו וממש "יורה" אותו לתוך האולם. עודנו מתנשם ומתנשף, כשפיו מלא וגדוש ומקצת העגבניות והמלפפונים מבצבצים מבין שיניו, והוא מנסה לשוא לחפות במטפחת שביד

ימינו על עבודתן הקדחתנית של מלתעותיו - יוצא העד ידי חובת הנמוס כלפי בית המשפט ומצדיע בידו השמאלית.

רק עם עלותו על דוכן העדים, כאשר הצד השני של ראשו נגלה לעיני ראיתי צלקת ארוכה ואדומה מטפסת בערפו אל מאחורי אזנו הימנית. האשמה שבגליון האשום שבפני היתה "תקיפה וגרימת חבלה גופנית", ובפרטי האשמה סופר שהנאשם הלם בראשו של שוטר במכשיר קהה. היה לי איפוא, יסוד להניח שיש קשר בין הצלקת לבין נושא המשפט הנוכחי ומסתמא הרצין מבטי כשעיני נחו על הנאשם.

לא נזקקתי לתאור משלוח ידו המופיע ברישא של גליון האשום כדי להיוכח שלפני אחד מאנשי השווקים, הנבדלים כה מעט זה מזה בלבושם ובשחור צפרניהם. לרגליו היו הסנדלים המסורתיים ולראשו ״כובע הגרב" - מורשת הימים בהם הווה שוק הכרמל את אחת החזיתות במלחמת עצמאותנו. כתפיו הרחבות וחזהו העמוק כמעט ופקעו את הגופיה האפורה שנמתחה עליהם עד קצה גבול היכלת. את הלבוש השלימו מכנסי חקי קצרים שראו שמוש רב ואין ספור כביסות. כל אבריו של האיש היו קצרים ועבים ושריריהם הנפוחים אמרו און ועצמה. שער ראשו העבות, במידה שבצבץ מתחת לשולי כובעו, היה כסוף והעיד בו שתהיה הסבה להמצאו כאן אשר תהיה, אין היא נעוצה בחטאות נעורים. הוא היה מגולח למשעי והבעת פניו היתה רוגעת, כזו של האדם השלם עם עצמו, המתעתד לחזות בהצגה וטרם ידע אם יהנה ממנה – אם לאו.

מזוית עיני ראיתי את השוטר עולה על דוכן העדים ושם ידו על התנ״ך. וכששמעתיו נשבע לאמר את האמת ולספר את האמת כלה ושום דבר זולתה נפניתי אליו ורכזתי את תשומת לבי לדבריו.

זה היה לפני חדש ימים בערך, גמרתי את התפקיד והלכתי הביתה. התעכבתי בדרכי בשוק כדי לקנות מצרכי מזון שונים לבקשת אשתי. הגעתי לדוכנו של רוכל שסחר בפירות . . .

- התוכל להכיר את האיש גם היום?

- סבורני שכן, שהרי היו בינינו חלופי דברים, ועמדתי מולו מספר דקות.

הישנו כאן, באולם בית המשפט?

- זהו האיש! השוטר הושיט את ידו לעבר הנאשם והצביע עליו.

- ובכן באת לדוכנו של הנאשם, ומה קרה?

- על הדוכן היו מורמים, ערימות ערימות, פירות מסוגים שונים; שזיפים, אפרסקים, משמש, ועוד. התחלתי לברור לי מן הפרי שרציתי לקנותו ולפתע התנפל עלי הנאשם בצעקות ובגידופים.

- ההיית במדים?

- כן הייתי במדי שוטר.

- המשך!

- שאלתיו לפשר צעקותיו, והוא התרגז עוד יותר והחל לגדפני. גדף אותי ואת המשטרה כלה במלים שלא כאן המקום לחזור עליהן. אמרתי לו שלא יקלל, ושאם ימשיך להעליב את המשטרה אאלץ לאסרו. לפתע וללא כל התראה חטף הנאשם משקולת שעמדה בסמוך למאזניו והטיחה בראשי! ההתקפה באה בפתאומיות כזאת, וכל כך במפתיע, עד שלא הספקתי לעשות דבר כדי למנעה. לא היתה לי השהות להזיז ראשי הצדה או להרים יד כדי לבלום את המכה. מיד התעלפתי וממה שקרה אחרי כן אדע רק את זאת שהכרתי חזרה אלי בבית החולים.

- כמה זמן היית בבית החולים?

- בבית החולים שכבתי שבוע, אולם גם לאחר צאתי משם הייתי עוד כחודשיים בטפול רפואי בטרם חזרתי לעבודה.

- הראה לכבוד בית המשפט את המקום המדויק בו נפגעת!

העד שמט את כובעו מראשו ובהפנותו את ערפו אלי גלה לעיני במלא ארכה את הצלקת המכוערת שבחלקה ראיתיה עוד קודם לכן.

- זוהי המזכרת, כבוד השופט, הפטיר העד בנסיון צולע לבדרני קמעא ולפצותני על אי הנעימות שהתבוננותי עלולה היתה להסב לי. הסמל ר. הודיעני שבזה תמה פרשת חקירתו.

- היש לך שאלות שברצונך לשאול את העד ? - פניתי לנאשם. האיש קם על רגליו, ונדהמתי לראות את השינוי שהתחולל בו לעיני. השלוה והשאננות נעלמו כליל מפניו. שפתותיו שנסוגו משניו בהעוית בוז, נחירי אפו הנרעדים ומבטו היוקד, השוו לכל דמותו האיתנה צורה מאיימת ומפחידה.

הוא פתח את פיו וסגרו מספר פעמים במאמץ ברור לרסן שפע הדבור שעמד לפרוץ את שערי גרונו. הלבשתי את פני בארשת של רצינות וחומרה בדעתי שלהופעתי ברגעים כאלה חלק לא מעט בכפית דרך ארץ על פורקי עול בכח. ואכן נכר היה שנסיונותיו של הנאשם להשתלט על עצמו הולכים ומוכתרים בהצלחה, ולבסוף הוא נשא את עיניו אל השוטר ושאלו:

- פתאם אני נתתי לך בראש – הא? שום דבר לא היה ואני סתם ככה הרמתי משקל ונתתי לך בראש?!

- לא. קודם צעקת וקללת ואחר כך הרמת את המשקל.

- נכון שהיה לך תיק ביד?

- נכון

- ומה היה בתיק?

- היו קצת ירקות שקניתי קודם.

- איזה ירקות?

- בצל, ועגבניות ותפוחי אדמה...

- וצנון ומלפפונים לא היו?

- היה גם צנון, אולי היו מלפפונים, אני לא זוכר ...

- וכמה זה שקל הכל ביחד?

- רגע, תן לי לעשות חשבון... (העד ממלמל לעצמו... חצי קילו בצל, וקילו עגבניות, וקילו תפוחי אדמה זה שני קלו וחצי, וצנון...)

...אולי שלשה קילו ביחד.

- אהה! ואיפה שמת את התיק עם השלשה קילו ביחד? ואני אומר לך שהיו שם בטח חמישה קילו או יותר! - איפה שמת את זה - איפה?

- החזקתי את התיק ביד. מה פירוש איפה שמתי את זה ?

אני אגיד לך איפה שמת, על השזיפים שמת, וכשאמרתי לך שתרים את זה, הלכת ושמת על המשמש !

- כבוד השופט! אני מבקש שהבן אדם הזה לא יצעק עלי, ובאמת מה זה שייך למשפט איפה שמתי את התיק שלי?!

בטרם הספקתי לפצות פי, התפרץ הנאשם בהתלהבות : - עוד איך זה שייך למשפט ו...

בגלל התיק הזה שלך היה כל הריב, כבוד השופט, זה הכל התחיל מהתיק שלו...

- אני מבין שאתה "מת" לספר לי את גירסתך על המיקרה, אז אולי נפסיק את שאלותיך לעד ונשמע מה בפיך ?

- כן כבוד השופט, אני רוצה לספר!

- עוד עדים? - פניתי בשאלה לסמל התובע.

- אלה עדי!

כבדתי את הסמל ר. בשל האופן בו הוא אמר שתי מלים קצרות אלה: בהחלטיות, ללא שמץ של הסוס ובהבעה של בטחון גמור, כאלו ללמדך שכשהתביעה הכללית מביאה עד, ויהי אפילו עד אחד ויחידי, דיו כדי להוכיח את גירסתה במשפט. ומה עוד כשהעד הוא שוטר.

תורו של הנאשם הגיע ועם זאת התברר שזהו משפט של ״עד נגד עד״, מן המשפטים בהם הכל תלוי בכך למי השופט יאמין יותר. למוד הנסיון מאין ספור משפטים דומים ידעתי שעם עלותו על דוכן העדים עלול הנאשם לפרוק כל עול מעצמו ולשפוך את מרי שיחו בצורה שיש בה משום בזיון בית הדין. חפצתי למנוע כל פגיעה בסדר ובטעם הטוב ולכן התריתי בו מראש:

- זכותך לאמר עכשיו את כל אשר על לבך. אולם אל תרם קולך והזהר בלשונך. זכור שהנך נמצא בבית משפט ושאם תצא מגדרך לא יהיה בכך כדי להועיל לך.

- כבוד השופט, בדוכני זה של פירות וירקות אני מחזיק עוד מלפני היותה של מדינת ישראל, ואין איש המכבד את המדינה יותר ממני ששכלתי בן למענה. חלילה לי לפגוע בכבודו של שוטר עברי, או לגעת בשערה משערות ראשו! ואם קרה כדבר הזה אשר היה פה, הריני חוזר ונשבע שלא בי האשם! השוטר הוא אשר הביא את הרעה על עצמו והמיט את האסון הזה על ראשי !

כל היום מעלות השחר ועד דמדומי הערב אני נצב על רגלי ליד דוכני ומתוכח עם הנשים הטרדניות: גברת אל תקחי בידים, גברת בבקשה לא למשמש את הפרי, תני ואני אבחר לך, גברת - עד שגרוני נחר. זה טבעם של הלקוחות שהם רוצים לבחור להם את הפרי היפה ולהשאירני לפנות ערב עם סחורה שאיש לא יקחנה, - אף לא במתנה. ככה אי אפשר לנהל עסק. כל הרווח שלי בזה שיימכר הכל. מי שאינו חפץ בסחורה שאני נותן לו - הברירה בידיו - אין אני סוחר יחידי בשוק. וטפול בפרי מצריך עדינות. יש ליטלו בזהירות פן ימעך ואין לסרטו בצפרנים ולמששו בגסות. אגב זריקה וטלטול נסדקת קליפתו והרקבון תוקפו כהרף עין. אני אומר לנשים: עזבי את הפרי הגברת, בבקשה בלי ידים ! תני ואני אשקול לך ! אני מסתדר עם הנשים, והראיה שפרנסתי מצויה; עוד טרם נזדמנה לי אחת כמו השוטר הזה. השוטר בא, נצב ליד הדוכן ולא הטריח עצמו לברכני לשלום. בידו האחת

היה תיק עור גדוש סחורה, כחמישה קילו משקלה - והוא הרימו בתנופה והניחו על ראש ערימת השזיפים. עוד טרם החל למשמש בכל שזיף לחוד - כבר גרם לי נזק הגון! אדון שוטר, אני אומר לו - קח את התיק שלך הצידה במחילה מכבודך, ואל תמעך את השזיפים! וכי מה יקרה לאדון השוטר אם יתכופף וישים תיקו על הארץ?! אבל לא! לא הוא! אחרי שבקשתי חזור ובקש נטל לבסוף את התיק, וגרף בו קצת מן הפרי הצידה והניחו במקום אחר על פני הדוכן. רק כוון הלחץ השתנה, ועתה הוא בא מן הצד במקום לבא מלמעלה. עתה החל האדון השוטר לבור לו את השזיפים אחד אחד, בניחותא. ראו הקונות מסביב שהשוטר ככה - אף הן ככה. לא בידים! אני צועק: אני בוחר לכם! אולם כבוד השופט, הקיר הזה שומע? לא? גם השוטר לא שומע. אני מתכופף אל השוטר ואני אומר לו: מה עשיתי לך? תראה הנשים הללו הן הורסות את העסק שלי ואתה מראה להן הדרך! אבל, כבוד השופט, השוטר ממלא את התיק שלו, ושועה לצעקותי כאלו הייתי דחליל שהוצב שם כדי לגרש את הזבובים! התרגזתי ומי לא היה מתרגז?! זו חנות שלי! אני צועק לו, ואצלי אתה קונה כמו כל אחד אחר, מה אתה חושב - שבזכות המדים שלך הכל מותר לך?! קח את הידים אני אומר לך !...

הרגשתי שהננו קרבים לעצם המעשה. פניו של הנאשם השתלבו, הוא לווה את דבריו בתנועות ידים ערות ונמרצות, קולו עלה בהדרגה ויכלתי לתאר לעצמי כיצד זה הוא חי ברגע זה את כל המאורע מחדש.

- ואז כבוד השופט, פתח האלקים את פיו והוא אומר לי: מה אתה מדבר על המדים של המשטרה? תגיד מלה רעה על המשטרה ואני אאסור אותך ! שמא תפסיק לצרוח ולהקים שערוריה במקום צבורי?! כבוד השופט מה שהיה אני לא אגיד שלא היה! כל מוצא פי - אמת, שאני אמות פה ברגע זה אם לא כך היה, כשהתחיל לאיים עלי שיאסור אותי, אני אבדתי את השליטה על העצבים שלי תפסתי משקולת של קילו שעמדה על ידי ונתתי לו בראש וזה הכל.

- ומה קרה אחרי כן?

- הוא נפל ודם נשפך לו מהראש כמו מים. סבור הייתי שהרגתיו. קראתי לשכנים שיקחו את הסחורה; ידעתי שלא על מהרה אצא מן הבוץ שהכנסתי עצמי בתוכו. אנשים אספוהו למונית והסיעוהו לבית החולים. המתנתי שמה עד שבאה מכונית שיטור והתמסרתי לידי השוטרים."

לשאלתי אם יש לו עדי הגנה ענה הנאשם בשלילה. כאשר הסמל ר. קם לשאת את נאום הסכום של הקטיגוריה רמזתי לו שלא יטריח את עצמו. במקום זה פניתי לנאשם ושאלתיו האם יש ברצונו לאמר עוד איזה שהוא דבר לפני מתן פסק הדין.

- כבוד השופט! יתחשב נא בכך שהיתה לי שם על דוכן גם משקלת של רוטל! אלולי עמד לו לשוטר מזלו ייתכן והיתה ידי נחה על המשקולת השניה ואז יכלו התוצאות להיות רציניות באמת!

לאחר נאום סכום מוצלח זה לקחוהו לבית האסורים.

3

מקרה עוור

רבות אנו שומעים וקוראים על המקרה העוור. פלוני אחר ברבע שעה למונית שבה הזמין מקום לירושלים - ונצל ממות. המונית נסעה בלעדיו ונתרסקה בדרך על נוסעיה. אלמוני נהג תמיד לקחת עמו את פת שחריתו למקום עבודתו. פעם אחת בלבד קרה לו ששכח את השקית המכילה את ארוחתו על שלחן המטבח והרגיש בזאת רק במחצית הדרך לבית המלאכה שלו. מיד נעצר מלכת, מתכון לחזור על עקבותיו - ובאותה שניה ממש צנח תינוק ממרפסת הבנין שלידו, - ונחת בתוך זרועותיו. אין לנו אלא לקרא את העתונות היומית כדי לצבור דוגמאות למכביר של מקרים דומים, אשר לא מועטים מהם נלקטו על ידי כתבים זריזים בין כתלי בתי המשפט למיניהם.

יש ואדם רואה במקרה המוזר אצבע אלהים - כאשר היה עם אותו יהודי ירושלמי אשר עוד נספר אודותיו, שתיקו נגנב ממנו בעת בקורו בתל־אביב, ותוכן התיק הוצע לו לקניה בחנותו בירושלים. ויש הרואים בהשתזרות כזאת של מסבות מזל ביש ותו לא. הדבר תלוי בכך, מאיזה צד של המתרס נמצאת עמדת התצפית. ואם הדבר הוא כך לגבי פעולתו של

מקרה עור אחד, לא כל שכן כאשר ניקרים על דרכו של אדם שלשה מיקרים כאלה בזה אחר זה.

הגורל בחר בשלישיה עטורת התהילה של סימה, שלום וחיים ללמדנו שאין אנו אלא כקוביות המשחק בידיו, אשרכטוב בעיניו יעשה בהן, ובל להן להשתעשע באשליות של עצמאות הרצון וחופש ההחלטה.

היה זה בסוף שנות החמישים של המאה הנוכחית וסימה הצעירה, אשר כוכבה דרך לראשונה בשמי ישראל רק שנים ספורות לפני כן, הצליחה כבר לרכוש לעצמה עמדה מכובדת בקרב העולם התחתון ובחוגי הענף הפלילי של המשטרה גם יחד. אף על פי שהכל ידעו יפה שאין כמעט יום עובר מבלי שתבצע עברות נגד הרכוש מן הסוג שהמשטרה ממונה על מניעתן - לא הורשעה עד עתה בדין אלא חמש פעמים בלבד, ומתוך זה זכו סוהרי בית הכלא ליהנות מזיו פניה רק שתי פעמים. היא נמנתה עם האנשים הלוקחים את עבודתם ברצינות, עם אלה אשר לא יתכחשו למקצועם רק מפני שהוא בזוי בעיני אחרים או מפני שהכחש עלול להביא תועלת רגעית. היא לא ספרה לחוקריה במשטרה ולשופטיה - במידה שהמסיבות אלצוה לבא אתם בדברים - בדותות על עצמה. היא הציגה עצמה כגנבת בפשטות ומבלי לעטוף את הדברים בצמר גפן - בדיוק כפי שגננת מציגה עצמה בתור שכזאת.

הננו חיים בדור המחפש פתרונות לתופעות המזיקות בחברה, והנטיה בעולם המודרני כלו היא לראות בסדריה הלקויים של החברה סבה לרוב חלייה. בשעה שעוד בדור הקודם התבטא עיקר הפעולה בשדה מניעת הפשעים בחפוש הדרכים היעילות ביותר לעקירתו של העבריין מן החברה ולבדודו - משתדלים היום לרדת לשרשה של הרעה ולעקור את סבות העברינות: - העני, התחלואה, השכרות והסכלות. אנשי הסוציולוגיה הפלילית בכל רחבי העולם נוטים לראות בכל עברין צעיר מכשיר בידי המסבות שגדלוהו, פרי בית רקוב או סביבה מפגרת או חברה נבערת. שופטים הצועדים עם רוח הזמן מנמקים לא פעם את פסקי דינם או את הענשים שהם גוזרים על פושעים בגישה מתקדמת זאת.

המלים המכוונות על פי רוב לציבור הרחב, ולמוסדות המחוקקים והמבצעים, נופלות לא פעם על אזני הנאשמים כנפול גשם מרענן על קרקע צחיחה. מוחותיהם שלא סוגלו מעולם למחשבה ישרה ממהרים להפוך את ההסברים ואת ההפצרות לתועלתם והשופט עלול להמצא במבוכה לא מעטה כאשר נערה צעירה נצבת לפניו ומכריזה באזניו בקול של "אני מאשים": "אני גנבת" או "אני זונה" - כאלו ללמדך - החברה שלך היא שהביאתני הלום.

לגבי רוב הנאשמים המנסים להבנות בדרך זאת של תוכחה אין זו באמת אלא תחבולת ערמה, ללא הבנה או נסיון של הבנת הדברים כהוויתם. לא כן עם סימה.

בכשר הבנתה והתמצאותה התנשאה סימה על רבים מבני הנוער הסוטה שהיא סובבה בתוכם. מלים כמו "גנבתי מפני שזה המקצוע שלי", כשהן נשמעו מפיה, לא עשו רושם של

נסיון רברבני להפיק תועלת מהלבוטים הנפשיים שהם מנת חלקו של השופט הבא לגזור את הדין על זולתו. נאמרים על ידה לא הוו הדברים אלא ציון של עובדה יבשה המוגשת לו לשקול דעתך כדי שתעשה בה כטוב בעיניך.

כשתפסוה היא ידעה לשקול את סכוייה שקול קר, ללא ערוב רגשות במסקנות שכליות הכרחיות. היא העדיפה את ההודאה באשמה על מלחמת הפסד חסרת תקוה. במשך חקירות במשטרה, שעה שדברה אל שופטיה, ובעת רצותה את ענשי המאסר שלה, היא לא יבבה, לא הרימה קולה בצעקות, לא אבדה את השליטה על עצמה אף פעם. לא עברו ימים רבים ויצא לה שם של אגוז שקליפתו קשה ותכנו מר כלענה.

למשטרה היה היסוד להניח שסימה היא מן הפעילים בין "אנשי הכיס" במחוז תל-אביב. חקירות של גנבות אין ספור, שמבצעיהן לא נתפסו מעולם, העלו מפי הנחקרים שבסמוך למקום ובשעת המיקרה נראתה בחורה שתאורה התאים חלקית לגבורת ספורנו זה, אולם משנערכו מסדרי זהוי הססו העדים להכירה בודאות. לא עבר זמן רב מאז נלקחו מסימה טביעות אצבעותיה הראשונות, ותמונתה הודבקה באלבום הפושעים של המשטרה, והיא נהפכה לאחת הדמויות המרכזיות במאמצי האגף הפלילי לטהר את המחוז מנגע הגנבות.

שלא כדוגמת רבים מאנשי העולם התחתון היה לסימה מעון קבוע, והמשטרה ערכה בו חפושים שבועיים, יומיים, ולעתים גם פעמים ביום. חפושי יום ולילה מדוקדקים ומתוכננים להפתיע, שבאו לשבור את קור הרוח החיוני בעבודתה לא הועילו ולא העלו מאומה. בלשים הופקדו לשמור צעדיה ולא לגרוע עין ממנה יומם ולילה, והיא הצליחה לנער מעצמה את המוכשרים שבהם ולהמשיך בעבודתה מתחת לאפם של האחרים.

במשך הזמן היא מצאה לה בן זוג בדמותו של שלום, אשר עם כל היותו גבר צעיר, צעיר אפילו ממנה, שחור רעמה וצר-מותן - לא היה אלא דמות חוורת על יד חברתו.

ידיד היה לזוג ושמו חיים. לא שלום ולא חיים לא היו אנשי כיס. בהעדר להם כל הכשרה מקצועית בשטחים המוכרים כ"מקצועות" בחברה המתפרנסת מיגיע כפיה, הם זכו, עם עלותם ארצה, להתעלות ביוזמת פקידי העליה נאמני האידאלוגיה לרמת "פועלים". תארם החדש נרשם להם בתעודות הזהות שלהם ובו הם הציגו עצמם משנשאלו למעשיהם. אולם בימים בהם המדובר הם לא הוסיפו כבוד למעמד שאליו שייכום. פעילותם הצטמצמה בעיקר לשעות החשכה ולבתי המרזח, לגרימת נזק לרכוש בזדון במצב של שכרות ולתקיפות. המשטרה צפתה זמן רב לנס כמו זה שקרה בסוף שנות החמישים, אשר בעקבותיו נסגר הסורג והבריח אחרי השלישיה לתקופה ממושכת. גלגל המזל שבו נכרכו גורלותיהם ביחד קבל ביום ההוא דחיפה אשר סובבתהו חזור וסובב שלש פעמים נגד הכוון שממנו האירו כוכבי הצלחתם. וכך נפלו הגבורים:

במחצית השניה של אותה שנה התגלגלו היחסים בין שלום לסימה מדחי אל דחי. בעבור שנה בה הוא ספק את עונתה והיא ספקה את מזונותיו ואת כסותו נתגלעו הדברים ביניהם לריב. בהתחלה היתה סימה מוכנה לקיים את חברה ולתת לו מרצונה הטוב את החלק

הארי מכל שבא לידיה במחיר האשליה המתוקה של בית ומשפחה מסודרים. עמוק עמוק בתהומות נשמתה, קבורה מתחת תילי התילים של פחמי האדישות השחורים, הבהבה עדיין השלהבת הקלושה של נשיותה. היא לא נרתעה בפני כל מאמץ מפרך, והיתה נכונה אפילו לבטל את ישותה בפני זו של בחיר לבה ולשאת את שמו בלי חופה וקדושין, ובלבד שלא תהיה בודדת וערירית. אילו היה שלום אי פעם שותף למאויי חברתו ייתכן ושותפות זאת היתה במשך השנים מוציאה את בני הזוג על דרך הישר. נסים כאלה קרו בחיים. אולם שלום לא ראה בסימה מלכתחילה אלא "סדור" נוח, ובפרשו את ערגתה בדרך היחידה המובנת לו הוא ספק את צרכי בשרה בהשאירו את נפשה לעזאזל. דבר רגיל הוא וידוע שאנשים זריזים במלאכה, פקחים וחריפים בחיי המעשה, מתגלים לא פעם כחסרי ישע בענינים שברגש.

בזרועותיו של שלום הטשטשו בעיני סימה התחומין בין אהבה לתאוה, והרגשות המופלאים שהטרידוה טבעו בנשיקותיו. ועם הארגעה באו דרישותיו אשר גדלו תדיר. במידה שרבו מתנותיה גדל צמאונו. הוא שם עינו בכוס, שכן אין אדם שכמותו ממהר לעבודה כשפרנסתו מובטחת לו. ודרכו של הכוס מימי בראשית להביא צרות על האדם. לא ארכו הימים והמשקה הביאהו לידי בגידה. בת חוה שהטבע העניק לה קסמים בכמה מקומות בהם התאכזר קצת לסימה משכה את עיניו. מפי השמועה יש לנו כי הענין לא הסתיים בהצצה בלבד. הדבר הגיע לאזניה של סימה וחרה לה מאד. פרטי הבירור שנתקיים ביו בני הזוג ב"ארבע עינים" אינם ידועים, ידועה התוצאה: החבילה נתפרדה.

מאורע זה מציין מפנה בדרכה הצלחה של סימה. באו עליה ימים קשים. מלחמת ההטרדה שהמשטרה נהלה נגדה ללא לאות הגיעה באותם הימים לשיאה. מדי הגיע לענף הפלילי הודעה על גנבה נערך חפוש בדירתה. עינים מנוסות עקבו אחריה ברחוב, באוטובוס, מעל גגות של בתים, מביך שיחי הגדרות. עבר שבוע, שבועיים, שלשה, והיא לא הצליחה לבצע אפילו גנבה קטנה אחת. עולמה החל להתמוטט סביבה. חרפת רעב עמדה על מפתנה. לראיה עד היכן הגיעו הדברים תשמש העובדה שהיא לא נמנעה מלהשפיל עצמה כדי בקשת עזרה מחברה, שותף יצועה לשעבר, בהפילה לפניו תחנוניה לזכור את היד שהאכילתהו. אולם נאמן לאופיו שלח אותה שלום מעל פניו בבוז.

הגיעו סוכות, ועמם ימי חול המועד וחג מתן תורה, ובעוד כל ישראל חגים ברחובות עליזים ושמחים, סובבה היא בתוכם, עגומת נפש, מכרסמת "פלאפל" - מאכלה היחידי זה ימים רבים.

עבר חג שמחת התורה ויום השבת שלאחריו, והשמש אשר לותה בקרניה הבוערות את יומו הראשון של השבוע החדש לא בשרה לסימה טובות. היא שרכה צעדיה בצלם של הבתים כשכל יתרת המזומנים שנשתיירו לה מצלצלת בכיס מקטרנה.

עם רדת החשכה היא היתה קרובה ליאוש. היא החליטה לעשות נסיון אחד נוסף בטרם תשתמש בקלף האחרון שכל אשה נושאת אותו בשרוולה ואשר רק מועטות מוכנות לשחק בו גם בלית ברירה. היא השקיעה את שארית כספה בכרטיס קולנוע, והתערבבה בתוך

קהל הממתינים להתחלת ההצגה, הסובבים ליד הקופה ובסמוך לדלתות הכניסה. על מידת הענין שהיה לה בסרט תעיד העובדה שהיא לא שמה אפילו לב לכך אם השחקן האהוב עליה ממלא בו תפקיד כל שהוא. כוונתה היחידה היתה למצוא כיס נוח לחדירה. הכרטיס משמש במיקרים כאלה אמצעי זהירות מקובל, "מוצג לעת צרה", שמטרתו ליצור את "הספק הסביר" המפורסם בדבר הכוונה האמיתית. מצבה היה ירוד עד כדי כך שכל שאיפותיה הצטמצמו בהשגת מזומנים די הצורך לארוחה הגונה אחת.

אותו ערב היה נראה לסימה שמחוגי השעון מתקדמים במהירות מסחררת. היא הספיקה לסייר בתוך הקהל הצפוף שלפני קולנוע "שדרות" סיור שטחי ועקר למדי, כאשר פתיחת שערי הכניסה בשרה את השעה תשע וחצי, וההמון נבלע בפתחו הפעור של האולם בין-רגע. היא נשארה ברחוב ככלי ריק שאין לאיש חפץ בו.

עתה היא עמדה על פרשת דרכים. רגליה בקשי נשאו עוד את גופה, אולם עם כל מה שכבר עבר עליה החזיק עוד כוח רצונה מעמד במידה מספקת כדי להדריך את פעמיה לקראת האורות העליזים של הכרך, ולהרחיקה מחשכתן המדכאת של שדרות רוטשילד.

היא הגיעה איך שהוא לרחוב דיזנגוף ושאפה עדוד מה מהאוירה של התחלת הערב ששררה שם. אנשים עמדו קבוצות קבוצות ליד חלונות הראוה הססגוניים, מלאו את בתי הקפה הפתוחים והצטופפו ליד שולחנותיהם הערוכים שורות מקוטעות לאורך המדרכות. ליד הפינות נראו קבוצות מצפות להזדמנות לחצות את ההצטלבויות הסואנות. תורים ארוכים הזדנבו ליד תחנות האוטובוסים. לוחות המודעות הצעקניות משכו את עיניה וריח הצפרנים בדליי הרוכלים ערב לאפה. היא נסחפה בזרם ההמון הסואן, שופע החיוניות, נושמת מלא חזה אדי הקפה המאוששים שגליהם רחפו בחלל האויר. לא עברו רגעים רבים והיא התרעננה קמעה ויוזמתה התעוררה שוב לפעולה.

נסיונה הרב כוון את צעדיה הצידה משפע האורות, הרחק מקהל המטיילים. מי כמוה ידע שבהשתחרר מוחו של אדם מטרדות יום העבודה נוטות עיניו לתור בעצלות אחרי כל דמות חולפת והן עלולות לגלות באקראי גם תנועות מוסוות להפליא.

היא הגיעה לתחנת האוטובוסים, קו חמש, ברחוב שלמה המלך בו בזמן שהגיעה לשם אשה בגיל העמידה בלווית גבר - ללא ספק בעלה. הגבר הצטרף לתור הארוך שעמד בתחנה, והאשה, שארנק עור גדול היה תלוי לה ברצועה על אמת ידה הימנית נעמדה אחריו. כשסימה נעמדה בצניעות מאחורי האשה לא היה בכך כדי לעורר תשומת לב כלשהי. בא עוד אדם ואחריו עוד אחד, ולא עברו רגעים רבים וסימה היתה בטבורו של התור. רחוב שלמה המלך הוא רחוב אופיני לרובע מגורים. חנויותיו ספורות, ובקטעו זה שבסמוך לתחנת האוטובוסים לא היו אותה תקופה חלונות ראוה מוארים. פנס הרחוב הקרוב ביותר נמצא במרחק כמה עשרות מטרים.

במסבות אלה היה זה בשביל סימה משחק ילדים לשלוח ידה אל הארנק המתנדנד במרחק סנטימטרים ספורים ממנה ולפתוח את מנעולו הפשוט. אולם סימה היתה מנוסה

במקצועה מכדי להזדרז ולבצע זממה באופן שיאלצנה להשאר על עמדה, ורכוש גנוב על גופה, אפילו רגע אחד. היא המתינה בסבלנות עד אשר האוטובוס נראה בקצה הרחוב, קרב לתחנתו. כל הראשים הופנו בכוון למכונית, הרגלים הלאות מעמידה זזו מאליהן בכוון לראש התור. הצפיפות גדלה. סימה לא הטרידה את עצמה בנסיונות לסגור את מנעולו של הארנק בחזרה. מיד עם הגיע ידה מתחת למכסהו היא נתקלה בכיס משי קטן, סגרה עליו וחזרה כלעומת שבאה.

האוטובוס הגיע לתחנתו. כל מקומות הישיבה שבו היו תפוסים, אנשים בעמידה מלאו את מחציתו האחורית. דלתו נפתחה והתור החל להספג פנימה. כשהאשה, קרבנה של סימה, עלתה במכונית הפעיל הנהג את המנגנון הסוגר את הדלת בכח לחץ האויר והכריז: "לא לעלות יותר ! זהירות !, אני סוגר את הדלת".

סימה הדגימה לעומדים אחריה משמעת אזרחית למופת. היא לא נסתה להדחף קדימה, לא נכנסה בדין ודברים עם הנהג. הפוכו של דבר. היא נרתעה לאחור והדלת נסגרה לפניה. היא הציצה בשעון שעל ידה והראתה לכל את פניה המעוותים מתוך שאת נפש ורוגז על כל הזמן היקר שהלך לאבוד בהמתנה הממושכת לשוא. היא התרחקה מהמקום כשראשה סובב על צוארה ועיניה תרות כאלו אחרי מונית שתקחנה למחוז חפצה. כעבור שניות ספורות היא נעלמה מעיני כל.

רגליה נשאוה מאליהן בכוון אל דירתה. ידה מששה תוך ספוק בנרתיק החלקלק שהיה גדוש כמעט עד כדי התפקעות. עצם המגע בכרסו הנפוח השפיע עליה כסם מרגיע. לאשרה לא היה גבול. היא הוכיחה את עצמה על שהתירה לרוח נכאה להשתלט עליה, וליאוש לכרסם במוחה. אסור לעולם לשכוח, היא אמרה לעצמה עתה, שהצפיה הסבלנית להזדמנות הנאותה היא תמיד המבחן הקשה ביותר לעצביו של גנב, והאיש שלא יוכל לעמוד במבחן זה מקומו לא יכירנו במקצוע. עצם המעשה, הנו לרוב רק משחק ילדים, והעבר הקרוב יוכיח. היא לא צפתה להתעשר ממבצע זה של הערב; עגל הזהב מעולם לא סנורה בזוהרו, והכסף, בתור שכזה, מעולם לא שמש מטרה בחייה.

הבליטות הקשות במשיו של הנרתיק הצביעו על כך שהוא מכיל רק מטבעות מתכת, אך גם במעות קטנות אלה היה כדי לספק את כל מאווייה. קיבתה זעקה לארוחה חמה ושאיפותיה לא חרגו ממסגרת צרכיה המידיים.

נשאת על כנפי מחשבותיה המרנינות היא עקפה פינה אחת, ועוד פינה, ובראותה שאין איש עוקב אחריה היא החליטה שהזמן כשר לסקור את שללה ולעמוד על טיבו. אין טעם בעריכת תפריט לארוחה ללא אומדן התקציב...

מבלי לעצור בצעדיה היא דלתה את הנרתיק מכיסה ובעברה מתחת לפנס רחוב שופע אור חורור - פתחתהו.

בעל כורחה פלט פיה זעקה חנוקה. למזלה היה המקום שומם, ואיש לא שם לב לבחורה

שנעמדה לפתע כאלו הוכתה בסנורין. מעצמת ההפתעה היא חשה פיק ברכים וידיה האוחזות בנרתיק נרעדו. לעיניה התמהות, הפתוחות לרווחה, נתגלתה תמונה שכמותן ראתה עד כה רק בסרטי הקולנוע. יהלומים קרצו אליה מתוך טבעות של זהב ופלטיניום, והחזירו לעומתה בעצמה מוגברת את אורו הקלוש של הפנס. אבני חן אדומות כדם ערוכות בשורותיהם בסיכת פז נהדרת בצבצו מתחת לשעון זהב יקר. צמיד עשוי מלאכת מחשבת, משובץ יהלומים זעירים שמש רצועה לשעון. מחרוזת פנינים מבריקות, שופעות חיים, התפתלה סביב לצמיד והשתזרה בשרשרת זהב עבה שקצותיה נעלמו במעמקי הנרתיק.

סימה לא הרגישה בכך שהיא עמדה תחתה כשאצבעה מחטטת בתוך כל הכבודה הזאת ומוחה מנותק כליל מן המציאות האופפת אותה... היא החזיקה בידיה אלפי לירות בצמידים יקרים ונפשה יוצאת ללירה אחת בכסף מזומן בכסוי של שטרי מקרקעין. אכזבתה ומפח נפשה המעורבים בכעס אין אונים היו כה חזקים באותו רגע עד שמעט חסר והיא היתה זורקת את הנרתיק על תכנו מעבר לגדרו של הבית הסמוך.

אולם סימה לא היתה מהאנשים הפועלים על פי יצרי פתע. מוחה עודנו מעכל את תגליתה המפתיעה וחוש השמירה העצמית שהגיע אצלה במרוצת השנים לדרגת התפתחות שווה עם יתר חמשת החושים המוכרים - כבר פעל בתת הכרתה. אצבעותיה סגרו את הנרתיק בזריזות, ידה טמנה אותו בכיסה, ורגליה נשאוה משם והלאה.

כשהגברת שבארנקה חסר נרתיק משי עם תכשיטים בשווי עשרת אלפים לירות נכנסה לאוטובוס גדוש הנוסעים, היתה דאגתה הראשונה למצא מקום ישיבה לבעלה חולה הרגלים. ואכן משנסגרה דלת המכונית אחריה, והאוטובוס החל לטפס במעלה רחוב הנביאים נמצא בו אדם עדין נשמה אשר קם ממושבו ופינה מקומו לגברת. היא הודתה לו בחיוך מלבב בהסבירה לו שהעמידה קשה על בעלה יותר מאשר עליה, ובקשה רשותו לותר על מקומה לבן זוגה. הזר, בעל החנוך הטוב, הראה רוחב לב מתאים למסבות, ותוך חלופי אמרות נמוס נאות פנה מקומו לבעל. הגברת נשארה על עומדה לידו.

האוטובוס שרך דרכו לאטו ברחוב שמריהו לוין, עקף את בית תיאטרון הבימה ונכנס לשדרות רוטשילד. פעמיים הוא התעכב בתחנות; נוסעים עלו בו וירדו ממנו, והגברת שעמדה במעבר סבלה לא מעט דחיפות ולחיצות ודריכות על יבלותיה. היה זה במחצית הדרך בין תחנת הבימה לתחנת שנקין שהנהג עצר לפתע כדי למנוע דריסת כלבו של אחד הדוקטורים המתגוררים בסביבה, ורגלה של הגברת מעדה עקב הזעזוע. תוך מאמציה להחזיר לעצמה את שיווי משקלה גלש הארנק שהיה תלוי לה כל הזמן ברצועתו מאמת ידה הימנית, ונאחז באבן הטבעת שעל זרתה. כך נתגלה לגברת שהארנק פתוח, ועם התגלית המבהילה נתר לבה ממקומו בחזקה ועלה בגרונה כאלו מתכוון להנתק מכבליו ולפרוץ החוצה. לשונה דבקה בחכה שעה שידה חפרה בתוך סבך אביזרי האפור בארנקה, ואצבעותיה הפכו ונברו בין שני המסרק ובין המטפחת וירדו עד התחתית.

עם כל נגיעה הבריקו האצבעות למוחה המתפלץ בשורת איוב מחרידה. לא על נקלה השלים המוח, מוכה התמהון, עם מברקי השואה, והוראות בהולות המשיכו להגיע ממנו

לידים לחטט ולחזור ולחטט, עוד ועוד. כל זה לא ערך אלא שניות ספורות. הראיה חזרה לעיניה המאובנות באותה הפתאומיות שבה טושטש בפניהן הכל בעקב הזעזוע. הקול הראשון שיצא מפי האשה פלח את האויר בצעקת אימים. "הם אינם . . . התכשיטים שלי ! . . . עשרת אלפים לירות נגנבו !" היא התיפחה בבכי. בעלה קם עתה ותמך בה, בנחמו אותה חרישית: הכסף אינו הכל בחיים...אל נא נתן חלילה לדבר למוטט את בריאותה... צריך לנהוג בתבונה, וצריך להודיע למשטרה בהקדם . . .

נמצאו כמובן במכונית יהודים בעלי יזמה, ויהודים רחמנים, אנשי מעשה ואנשים טובי לבב והעצה שהם טכסו ביניהם היתה נבונה. החלט שהאוטובוס לא יתעכב בתחנה הקרובה כי אם יסע למשטרה... כי איש לא ירד ממנו ולא יעלה בו, עד אשר ייערך בו ובנוסעים חפוש מדוקדק, שכן משוכנעים היו שהגנב נמצא בתוכם.

הנהג שתף פעולה. המשטרה היתה אדיבה מאד, וחיפושיה שלא העלו מאומה, הועילו לשכנע את הבלשים החובבים בקרב נוסעי האוטובוס שבבעור על ראש הגנב כובעו, הוא התפטר מן הגנבה דרך חלון מחלונות הרכב. הושאה עצה למשטרה לחפש בדרך, לאורך מסלול נסיעתו של האוטובוס משדרות רוטשילד ועד לנפה הדרומית. ואכן החלה המשטרה בחפושיה עוד לפני חצות הלילה. עבור המתלוננת היה זה ליל זועות והיא לא עצמה בו עין.

סימה ידעה שאסור לה לחזור הביתה והתכשיטים על גופה. היה לה יסוד להניח שהמשטרה תדע על הגנבה תוך רגעים ספורים ושלא יעברו דקות רבות נוספות עד צאת חוליות החפוש הראשונות למעונות החשודים המועדים. הלילה לא היה אמנם ליל אמצע הקיץ, אולם האדמה שנחרכה בקרני השמש הבוערות שבועות על גבי שבועות שפעה עדיין חום במידה מספקת כדי שתוכל לשמש יצוע לגוף רצוץ ולנשמה נדכאה. היא שמה פעמיה אל שפת ימה של תל-אביב.

לא היתה זו לסימה הפעם הראשונה שרגליה דרכו על החול הרך לאור ירח, אולם בהזדמנויות האחרות היתה קבתה מלאה, וחדות נעוריה המשוחררת מכבלי תככיה העניקה קפיצויות לצעדיה והשפיעה ברק בעיניה. לא כן הלילה. הלילה היא גררה עצמה לפינתו האפלה של בנין חרב ועזוב, גופה שחוח, ומוחה על סף טמטום מרוב עייפות. לא נותר בה עוד הכח לתכנן תכניות או לזמום מזימות. היא התכרבלה בחשכת הלילה כשידה לופתת בחזקה את נרתיק המשי גדוש העדיים שצפן בחובו מבלי דעת את גורלה וגורל שנים מטובי חבריה.

עם צאת החמה בבוקר התעוררה סימה ליום של פעילות קדחתנית. ראשית דאגתה היה למחוק כל קשר בין עצמה לבין העדות המרשיעה שבידיה. היא נסתה להרוג שני זבובים במחי יד אחת ולהפטר מהמטמון באופן שישאיר בידה גם סכום כל שהוא במזומנים לספוק צרכיה המידיים. ואכן היא מצאה מושיע בדמותו של חיים אשר הסכים לשמור אצלו את הנרתיק על תכנו עד יעבור זעם, בתמורה של מה בכך - היינו תמורת שעון הזהב עם שרשרתו. הוא הראה עם זאת רוחב לב יאה לחבר נאמן ונעתר לבקשה של סימה להלוות

לה בינתיים סך עשרים לירות.

באביבה העשרים ורביעי היתה סימה למודת נסיון החיים ושקולה מכדי השלך את כל יהבה על חיים. היא ידעה שגם הטוב בידידים עלול לאכזב ולכן לא היתה הגדולה והיקרה בטבעות, זו עם היהלום בו שני הקדטים בין התכשיטים שנמסרו לחיים. שויה של טבעת זו היה כמה אלפים לירות, אם כי סימה רחוקה היתה מלתת לעצמה דין וחשבון על כך. היא העריכתה באלף לירות בערך. לטבעת בודדת היא ידעה למצא מחבוא עראי נח למדי; היא צפנה אותה בתוך גלגל של שער מלאכותי, וערכה את שערותיה השופעות בתסרוקת מקורית סביב אותו גלגל בחלק האחורי של ראשה. כך באו על פתרונן כל הבעיות של ההווה המידי היא יכלה לאכול כהלכה ולנוח כהלכה, המשטרה לא יכלה לגעת בה.

היא התפטרה מן הטבעת שבשערותיה תוך ימים ספורים לאחר מכן. היו לה קשרים משלה, ולא עברו שעות רבות מאז תחילת חפושיה עד שנמצא לה קונה שמוכן היה להציע מאה וחמישים לירות. הצעה ראשונה זאת היא דחתה בשאט נפש. אולם כשנזדמן לה מיד אחרי זה קונה שמוכן היה לשלש את ההצעה הראשונה, היא לא יכלה לעמוד בפני הפתוי. היא עשתה את חשבונה הפשוט שתוך שעות ספורות ידעו כל הסוחרים בסחורה גנובה שהיא מתהלכת עם טבעת יקרה. ועם הודע הסוד בתוכם תלך הסכנה להסתננותו אל מחוץ לחוגיהם ותגבר מדי רגע. היא החליטה מהר, ועם ארבע מאות וחמישים לירות בידה נראה עתידה ורוד למדי.

השבועיים הבאים עברו עליה בעולם שכולו טוב. בתגובה על רזון הימים של העבר הקרוב היא שחררה את מעצורי תאוותיה. היא היתה צמאה לבלוי טוב, ובהיות ידה משגת עתה לרוות את צמאונה, היא קנתה שמלה חדשה, וארנק, ושאר צרכי הלבשה שמחסורם העיק עליה בזמן האחרון, ויצאה לערוך הלולא בעיר. היא אכלה ושתתה, ובהיות רוחה טוב עליה היא מצאה עז בנפשה להתחצף בפני סמל משטרה שערך באחד הערבים בקורת שגרתית על שפת ימה של יפו. הדבר הביא למעצרה באשמת התנהגות בלתי מסודרת במקום צבורי, אולם כל האשמה לא הוגשה נגדה לבית המשפט. המשטרה הסתפקה במעצרה למשך לילה כדי ללמדה דרך ארץ. באותו לילה שמעו השוטרים הצעירים בבית המעצר מפי סימה הסברים על דרכי האהבה שכמותם טרם שמעו ושעט סופר טרם תאר דוגמתם.

מקץ שבועים אחרי שהרכוש הגדול בא לידיה קבלה אותו סימה בחזרה מידי חיים, פחות השעון, שעוכב על ידו בהתאם למוסכם. חיים הוכיח שהוא יודע לכבד את דברתו, וסימה קיימה את ההבטחה שלה.

התכשיטים "הצטננו" בינתיים במידה ניכרת ומרכז הכובד בדאגותיה של סימה עבר מהמשטרה לחבריה במקצוע וסתם שודדים. היא החליטה להפטר מן העדיים בכל המהירות האפשרית. בהעריכה יפה את יתרונות האנונימיות שבמעמדה כ"דג רקק" היא נזהרה מלהופיע כלפי הסוחרים ברכוש גנוב כלקוח בקנה מידה גדול. היה עליה להעסיק מתווך, ולתפקיד זה היא בחרה בשלום.

בעצם יכלתה לבוא בהצעת התווך לחברה הבוגדני היה כדי לפצותה על כל העלבונות שהיא סבלה ממנו בעבר. עתה היא היתה המעניקה חסדים, השליטה באלפים והמציעה רווחים של מאות כלאחר יד. אם כי המשא ומתן ביניהם היה מושתת לכאורה על בסיס עסקי טהור, הבינו שניהם שהפעם הוא הנו הרש הנלעג. שלום לא נמנה עם האבירים הגאים אשר יקריבו רווח קל ונכר על מזבח הכבוד. כדי להנצל מהשפלה עצמית מוחלטת הוא העמיד רק תנאי אחד ועיקרי : שחלקו בתמורה לא יפחת מחמישים אחוז. הפחד לא נכנס במסגרת שקוליו. גישתו לחיים היתה שאם אדם צריך להתפס - הוא ייתפס בשל לירה אחת החבויה בתוך סולית סנדלו, ואם שמו איננו מופיע בספר הגורלות בין המועמדים לפול קרבן - גם אלפים שיבצבצו מכיסו לא יהיה בהם כדי להכשילו. השנים תקעו, איפוא, כף, ו"הסחורה" נשארה בידיו של שלום - "על אחריותו".

אולם מזלו של אדם, מי ישורנו? גם סימה, גם שלום, וגם חיים לא ידעו שכבר ברגע בו תחבה סימה את ידה לארנקה של האשה בעמדה בתור לאוטובוס - נחתך גורלם. בהוציאה מהארנק את הנרתיק עם תכנו הבלתי צפוי, היא הוציאה מהקלפי הפלאי של החיים גורל שלא היתה לה עוד שליטה עליו, ושעתיד היה לתת אותותיו גם בחיי שני חבריה.

המזל האיר פניו למשטרה במפתיע, ללא התראה מוקדמת, ובשעה שבעלי הרכוש התיאשו כבר לגמרי מהסכויים למצאו עוד אי פעם.

חולית השוטרים יצאה לסיור בסימטאות יפו האפלות מתוך ידיעה ברורה שאין מלאכתם לבטלה. רבות ההפתעות שלילה כזה צופן בתוכו. שכורים מתפרעים, זנות בפומבי ובהחבא, משחקי קוביה אסורים, סמים, סכינים, הברחה. עליך לאמץ את חושיך עד קצה גבול היכולת, לקלוט כל רחש, לראות כל צל חולף, ולהיות דרוך לבל תופתע.

הם שרכו דרכם לאטם בתלבשתם האזרחית ובנעלי הגומי שלהם, צמודים לקירות הבתים עתיקי הימים, נזהרים שלא להכשל בביבים המזוהמים, מעלי הצחנה.

לפתע הרגיש אחד מאנשי החוליה בצמד דמויות החומקות ועוברות בפינת הסימטה הקרובה. ייתכן שאיש משטרה שעבודתו בסיורי לילה מפתח מקץ שנים אחדות חוש מיוחד, ההופך לחלק מתודעתו, והמאפשר לו להבחין במבט חטוף בין הרשעים לבין ישרי לבב. וייתכן שאין זאת כי אם מצפונם המלוכלך של הרשעים הוא הנותן אותות בהליכותיהם באופן המקל על מחפשיהם לזהותם. ייתכן גם ששני הגורמים פועלים בצותא. במיקרה הנוכחי היתה זאת העובדה ששני האנשים נראו ממהרים בלי אומר ודברים שמשכה את תשומת לבו של הבלש. נסיונו אמר לו שמטבען של הבריות לשוחח ביניהן בלכתן בדרך, ושהליכה מהירה בלילה תוך שתיקה גמורה אינה מבשרת טובות. ביוזמתו החישה החוליה את צעדיה והחלה לעקוב אחרי הזוג ממרחק מה.

משעברו השוטרים כמה עשרות מטרים נוספים, והזוג שלפניהם המשיך בהתקדמותו מבלי להוציא הגה, החליט הסמל האחראי על החוליה לבדוק את זהותם ולשאלם למטרת לכתם. השנים מצאו עצמם לפתע מוקפים שוטרים.

שלום מיודענו לא היה מופתע במיוחד כאשר הסמל שאלו במה גדוש כיס מכנסיו ההדוקות. הוא היה בקיא בדרכי המשטרה מפגישותיו הקודמות אתה. הוא הוריק את תכנה של המטפחת שהיתה בכיסו לידי הסמל. איש המשטרה הותיק נדהם לא מעט כאשר עיניו נחו על ערמת תכשיטים בשווי נכר.

שלום הוזמן באדיבות להלוות לשוטרים בדרכם לתחנת המשטרה. הוא לא הראה רצון להתנגדות, ולא התפלא כשבקשוהו להסביר פשר התעשרותו הפתאומית.

הוא ספר בפשטות שקבל את התכשיטים כבוקרו של אותו יום מחברתו סימה ושהוא הבטיח לה למכרם עבורה. לדבריו היה היהודי שנמצא בחברתו קונה בכח. הוא חשש בעיקר פן יאשימוהו בשוד, ועשה מיטב יכלתו כדי להבהיר שכל תפקידו היה לתווך במכר. באותו רגע נעלם כנראה מעיניו שדינו של המתווך כדין שולחו.

השוטר, גובה העדות עודנו רושמה, וחולית שוטרים יצאה לדרכה לחפש את סימה. מאמץ ניכר הושקע בתכנון מעצרה, שכן הכל משוכנעים היו שהפעם היא תעשה מיטב יכלתה להתחמק. איש לא צפה לכך שהיא תודה בבצוע גנבה זאת באותו קור רוח שבו היא נהגה עד כה להודות ברוב העבירות בהן האשמה. התכנון המשוכלל הביא לבסוף למעצרה במכבסה, שעה שמסרה לבניה לנקוי. היא ממש "נחטפה" מנגד עיניו של הכובס הנדהם. אולם כל המאמץ היה מיותר. משהאשמה בגנבה היא הודתה בכל, ובתשובה להאשמה ספרה את תולדותיה בשבועות האחרונים כפי שהבאנום לעיל. מנקודת הראות שלה היא יצאה מכל הענין כשידה על העליונה. היא בזבזה ארבע מאות וחמישים לירות, ואלה איש לא יוכל לקחת ממנה בחזרה. אדם היוצא לגנוב לירה אחת, וזוכה מן ההפקר בארבע מאות וחמישים, אין לבו צר על כך שמנעו ממנו זכיה גדולה עוד יותר. מפיה נודע למשטרה על חיים ועל השעון. היא גם הקלה על המשטרה בחפושיה אחריו, בספרה שרק לפני יומיים הוא נדון לעשרה חדשי מאסר בבית משפט ירושלמי.

משטרת ירושלים שגרה את חיים לתל-אביב לבקשתו הדחופה של הממונה על חקירת הגנבה. חיים לא היה מעונין להוסיף חדשים רבים על עשרת חדשי מאסרו הטרי. הוא ספר לחוקריו שאת השעון קבל משלום כערבות לתשלום חוב של שלושים וחמש לירות ששלום חייב לו זה זמן רב.

כן ספר שלא היה לו מושג על היות השעון גנוב, ושלא היה לו יסוד לחשוד בכך. לדבריו הוא מצדו הפקיד את השעון במשרד נסיעות מסוים כערבות לתשלום ההוצאות הכרוכות בסדור נסיעה לחוץ לארץ, לבקור הורים.

מנהל משרד הנסיעות שהוזכר על ידי חיים בעדותו הסביר את פניו לחוקר המשטרה שבא לבקרו. הוא זכר את חיים וספר לחוקר שצעיר זה בא אליו לפני שבועות מספר ובקשו לטפל בסדור הנירות הדרושים לנסיעה לחוץ לארץ. על חשבון ההוצאות הוא שלם כמאה לירות אולם הדבר היה כרוך בהוצאה נוספת של סכום אשר לא היה בידו. הוא בקש ארכה של

מספר שבועות לתשלום היתרה והמנהל הסכים לבקשתו. כעבור זמן מה הופיע חיים שנית, והתענין בהתקדמות הטפול. המנהל מסר לו שהתקדמות נוספת נמנעת בשל מחסור במזומנים הנחוצים לתשלום ההפרש במחיר כרטיס האניה, שעלה בינתיים. כן הוא הודיע לחיים שעליו לדאוג להשגת אשור מהמשטרה כי אין התנגדות לעזיבתו. חיים אמר שיטפל בעצמו בהשגת אשורה של המשטרה, ולשם הבטחת התשלום המגיע ממנו הוריד מידו שעון זהב עם שרשרת זהב ומסרו למנהל. "אני או ידידי בשם שלום, נבוא בימים הקרובים לפדותו במזומנים." - הבטיח.

המנהל מהר להשביע את סקרנותו של הסמל אשר בקש לראות את הפקדון, ואף להמציאו. הסמל מצדו לא התקשה בזהוי השעון שאת תאורו המפורט הוא זכר מן העיון בתיק המשטרה.

השעון צלל במעמקי כיס מכנסיו של הסמל, ועתה, עם הודע לבעל משרד הנסיעות הסבה האמיתית לבקור המשטרה הוא לא בקש אלא אשור בכתב על התפיסה. מבוקשו נתן לו, והשנים נפרדו עטורי חיוכים.

המתלוננת הובהלה למשטרה תוך שעות ספורות. לא היה קץ לאשרה, אם כי קשה היה לה להבליג על הכאב שבאבדן היקרה שבטבעותיה. בימים ההם אפשר היה לקנות בתמורתה מכונת כביסה ומכשיר טלויזיה.. אולם גם היא וגם המשטרה קוו אז עדיין שסימה תשוכנע במשך הזמן לגלות את הכתובת של קונה הטבעת, ובתקוה זאת התנחמו הכל.

ואכן כשהחבריה הופיעו למשפט בפני, סימה - נאשמת בגנבה, וחבריה נאשמים בקבלה לרשותם של רכוש גנוב ביודעין, נסיתי גם אנוכי לתרום תרומה לקראת השבתה של הטבעת החסרה.

בתום פרשת העדויות מטעם הקטיגוריה, משהגיע תורם של הנאשמים להעיד לטובת עצמם, הם בחרו בקו הגנה המיוסד על הודעה בעובדות והכחשת המניעים הפליליים.

מתוך הגנתה של סימה הבינותי שהיא לא הודתה באשמה מיד בתחילת המשפט משני טעמים: כדי למנוע אפשרות הבאתה כעד מטעם התביעה הכללית נגד שני חבריה, - וכדי לדחות ככל האפשר את הקץ. היא ודאי לא האמינה במידה כל שהיא של כנות בהיותה חפה מפשע. בעלותה על דוכן העדים, בתום פרשת הקטיגוריה, היא הוכיחה זאת, בחזרה על הודאתה במשטרה.

כששלום נתפס הוא לא הסס לספר למשטרה שסימה היתה זו שמסרה לו את התכשיטים ובקשתהו למכרם. בעקבות הודעתו זו היא נעצרה. בכל זאת עשתה סימה במשפט את הכל כדי לא להאלץ להעיד נגדו. אינני סובר שהיא פחדה מפניו. שמא אהבתהו עדיין במסתרי לבה? ייתכן. וגם ייתכן שבהטילה עליו את תפקיד המתווך היא ידעה שהוא לא יצליח מעולם לבצעו. ייתכן שמלכתחילה היא התכוונה להכשילו בדרך של "תמות נפשי עם פלישתים." זאת לא אדע. היא התימרה להתגונן בטענה שכוונתה לא היתה לגנוב

תכשיטים ושעיניה היו נשואות אך ורק למספר לירות במזומנים "בשביל לאכול". היתה זו הגנה מצוצה מן האצבע, וברור לי שהיא לא השלתה את עצמה יותר ממני בערכה המשפטי. התנהגותה בתכשיטים לאחר שבאו לידיה השמיטה את הקרקע מתחתיה.

שלום העמיד פנים של שליח בתום לב, אשר לא היה לו מושג על הדרך הבלתי חוקית שבה הגיעו העדיים לידיה של סימה. לדבריו הוא התרה בה שאם יתברר שיש פה עיסקה בלתי כשרה הוא יגלה מיד כיצד הגיעה הסחורה לידיו. האמנתי בחלק השני של ספורו אך לא בחלקו הראשון.

חיים בקש לשכנעני שהוא קבל את השעון מידי שלום כערבון לתשלום חוב ששלום היה חייב לו, ותוך אמונה כנה שזהו רכושו האישי של שלום. הוא טען שהחוב היה שלושים וחמש לירות. לא האמנתי ששלום הוא מהאנשים שישלישו שעון זהב בשווי של מאות לירות כערבון לחוב שלא הגיע כדי ערכה של רצועת הזהב של אותו שעון.

שלושת הנאשמים הורשעו כל אחד בעבירה שיוחסה לו בגליון האישום, תוך דקות ספורות ממתן עדויותיהם.

הסמל ר. דרש ענש חמור וצטט עבירות קודמות. הוא הצביע על כך שטבעת יקרה לא החזרה לבעליה.

בחושבי את השעה כשרה לכך נסיתי עתה כוחי בפניה נרגשת לשארית מצפונם של הנאשמים. לדידי היתה הטבעת עצמה בעלת חשיבות משנית בלבד - אותי ענין הרבה יותר גלוי הדרך בה היא התגלגלה אחרי שעזבה את ידיה של סימה. בקשתי להתחקות על עקבותיהם של הסוחרים ברכוש גנוב, בראותי בהם נגע שעקירתו תביא בהכרח לחיסול השוק למרכלתם של הגנבים. צמצום שוק כזה היה מאלץ גנבים לא מעטים לחפש פרנסה אחרת.

לא תליתי תקוות רבות בפניתי זאת ולכן גם לא היתה אכזבתי רבה כאשר נתקלתי בקיר אטום של אדישות מצד שומעי.

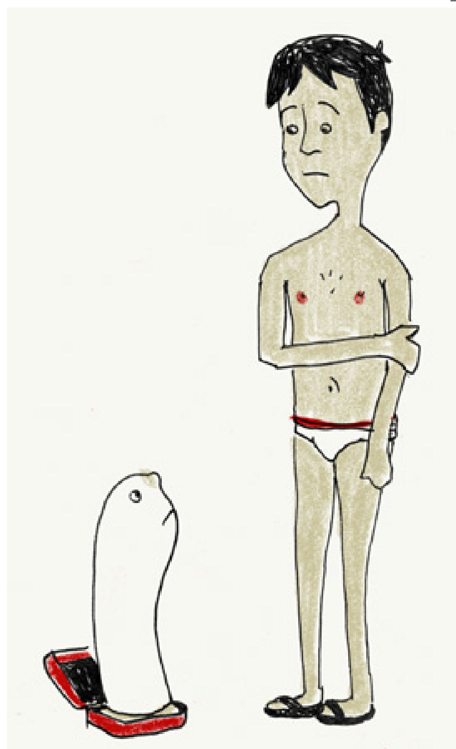
לאחר מכן נסיתי את תכסיס האיום - ועלי להודות שבו תליתי תקוות גדולות יותר. המומנט הפסיכולוגי התאים לכך. עמדתי עתה לחרוץ את דינם של הנאשמים וגורלם היה נתון בידי . . . ידעתי שהצלחתי לבנות לי כבר מוניטין בחוגים המקורבים לשלישיה שבפני, על ידי פצוץ כנופית הזנות ב"שטח הגדול" ביפו ועל ידי הכנסת מוט בגלגלי הקואופרטיב של אנשי הכיס במחוז. ידעתי שאני רשאי לצפות לכך שאיום מצדי ישקל ברצינות. הצגתי בפני הנאשמים את המטבע על שני צדדיו, ועם נופפי בפניהם את הענש המכסימלי מזה - הבטחתי תמורת שתוף פעולה - הקלה נכרת מזה. מעולם לא נסוגתי מהבטחותי וגם זאת ידעו הנאשמים בודאי.

נחלתי מפלה לכל אורך החזית. תפיסתם הפרוורסית של ערכי כבוד והגינות באה דוקא

עתה על בטויה, והם הראו סולידריות מופתית בשתיקתם.

חלקתי ביניהם תשעה־עשר חדשי מאסר באופן יחסי לותק שלהם בפלילים. סימה קבלה את הרוב; שלום בא אחריה, ולחיים הוספתי כמה חדשים על העשרה שקבל בירושלים רק לפני ימים ספורים. התכונתי לתת לשלישיה שהות מספקת להרהר בשאלה הנדושה באיזו מידה משתלם הפשע. מאז לא זימן לנו הגורל פגישה נוספת, ולכן לא אוכל, לצערי, לספר לכם לאיזה מסקנות הם הגיעו בהרהוריהם.

4

על שפת הים בתל אביב

בגלל עומס העבודה באגף הפלילי קרה לא פעם שלא הספקתי לעיין בתיקים לפני התחלת הדיון בהם. במסבות אלה לא יכלתי להמנע מזמן לזמן מההפתעות שהכריכות החומות צפנו בחובן. מורגל לגליונות האשים המתיחסים לגגבות ולקטטות, למסחר ברכוש גנוב ולהוצאת שם רע, הייתי עלול לבוא במבוכה כאשר נקראתי לפתע וללא כל הכנה מוקדמת לשפוט אדם על עבירה על חוקי המטבע, או על החזקת בית בושת.

עדיין זכורים לי הרגשות המעורבים בהם סקרתי לראשונה את גליון האשום המקורי ויוצא הדופן שהוגש בפני בעצומו של יום גדוש תיקי מס קניה. גליון האשום שבו המדובר ייחס לבחור צעיר, כבן עשרים, אשמה של "שוטטות", בנגוד להוראות החוק הפלילי משנת 1936, בזה שבחצות ליל קיץ הוא נמצא משוטט על שפת ימה של תל-אביב, במסבות המוכיחות שמטרת המצאי במקום היתה בלתי חוקית. המטרה הבלתי חוקית שיוחסה לנאשם פורטה בסיפא של ההאשמה בזו הלשון: "היינו כדי לעשות מעשה מגונה במקום צבורי, או באופן שעלולים לראותו ממקום צבורי, בנגוד להוראות הסעיף 160 לפקודת החוק הפלילי, 1936".

היתה זו הפעם הראשונה שהאשמה מסוג זה הוגשה בפני וסכויי הוכחתה נראו לי קלושים. מנוכחותם של כמה קציני משטרה באולם, נחשתי שזהו תיק נסיוני שהמשטרה מבקשת לבדוק בו את כשרה לעמוד בתוצאות המשפטיות של פעולת סריקה גדולה על שפת ימה של תל-אביב.

הופתעתי מאד למראה הנאשם שקם על רגליו עם הקרא שמו על ידי הסדרן. היה זה בחור כבן עשרים, בלבוש נקי ומסודר, שער ראשו סרוק יפה, ידיו - הידים העדינות של תלמיד. הוא הישיר את מבטו אלי וחיוך קל רחף על שפתיו, ספק מסוה המכוון להסתיר את הדאגה שבלב, וספק גלוי תת הכרתי של קלילות דעת הטבועה באופיו. לשוא חפשתי את פתרונה של החידה בעיניו; הן אמנם לא שתפו עצמן בחיוך השפתים אך הבעתן גם לא שקפה עצבנות או פחד.

התרשמותי הראשונה מהנאשם היתה חיובית. עם זאת הזהרתי את עצמי שלא לגשת לברור המשפט בדעה מוקדמת כל שהיא. זכרתי עדיין יפה את הבחור שרק שבוע קודם לכן נדון על שוד מלווה אלימות ושעשה רושם של סטודנט מלומד שכל דרכיו דרכי נעם.

הוריתי את הנאשם לשבת, ומשמלא דרישתו נחו עיני על הבחורה הנחמדה שישבה לידו. אין בכונתי לאמר שרק עתה גליתי את קיומה. שכמותה אין אדם מגלה במיקרה. ראיתיה מזוית עיני בהכנסה לאולם, ונזקקתי לרוב מלאי כח הרצון שלי כדי להכריח את עיני להנתק מדמותה.

ידעתי היטב מה יקרה לשופט המגלה ענין בפרצוף נאה. כהרף עין כל הנשים בקהל - ארנקיהן פתוחים, ראשיהן נטויים, עיניהן מלוכסנות למראה ושפתוניהן בידיהן. אוירה של חדר אפור במלון משתררת באולם בית הדין ולכל הדעות אין זו האוירה ההולמת את ייעודו של המקום.

אולם פה קיימת האפשרות שהנערה היתה מעורבת במעשה המיוחס לנאשם בגליון האשים, ושהופעתה בבית המשפט לא באה אלא לשם מתן עדות להונתו. היה עלי לברר אם אכן זו מטרת בואה, ואם כן, לבקשה להמתין בחוץ עד בוא תורה.

- הגברת היא עדה? - פניתי לנאשם בשאלה.

- לא, כבוד השופט, אני אחותו - השיבה הנערה בטרם הספיק הבחור לקום על רגליו, בשלחה לי חיוך מקסים מעיניה ארוכות הריסים.

נזכרתי בשודד הצעיר מיפו שהביא אף הוא את "אחותו" להאזין למשפטי, החתול צהוב השער וירוק העינים מצא לו מקום מתאים באולם, ממנו נסה להקסימני במשך שלשה ימים רצופים ברגלים ארוכות השוק ובחזה פורץ גדרות המחשוף. לדאבוני היה עלי לאכזב את התקוות שנתלו כנראה במבטיו החיכנים. לאחר ש"אח" נשלח למנוחה ממושכת אי-שם, הוברר ש"האחות" לא היתה אלא מאהבת שמלאה את התפקיד שהוטל עליה בלחץ האיום להוצאה מהחדר המשותף לרחוב.

הייתי סקרן לראות כיצד תגיב הנערה על ירית נסיון ולכן פניתי שוב לבחור ושאלתיו:

- שמא הבאת את אחותך והושבתה מולי כדי להסיר את תשומת לבי מעדי הקטיגוריה?

היא קמה, כשסומק קל עולה בלחייה, התכופפה מעל הבחור ונשקה נשיקה חטופה באזנו, ובעודנו מחטט בכיסיו אחרי ממחטה פנתה לעבר הדלת, ובהפטירה לעברי בחיוך: - מוטב לי להסתלק מאשר לעורר מחשבות. שלום! - נעלמה באפלולית הפרוזדור הארוך.

האוירה המתוחה המאפינת את בית המשפט הפלילי, וההופכת במשך הזמן למועקה המדכאת אף את לבו של השופט, פגה במיקצת, ונהניתי לגשת הפעם לברור משפט כשחיוך רחב משתפך אפילו על פניו המצומקים של הסמל ר.

עד התביעה הראשון נקרא לדוכן העדים. הנאשם הוציא מכיס חולצתו פנקס זעיר ודלה עפרון ממכנסיו, פניו לבשו ארשת רצינות, והוא התכון ברורות להלחם לזכויותיו מלחמה של ממש.

ראשון העדים היה איש משטרה. לשאלותיו של הסמל ר. הוא ענה וספר שלפני כחודש ימים, בתאריך בלתי זכור לו, בסמוך לחצות הלילה הוא נמנה על חולית שוטרים שיצאה בפקודו של סמל פלוני לסרוק את שפת ימה של תל-אביב. המבצע יוזם בעקבות תלונותיהם של חוגים מסוימים מקרב אזרחי העיר על הפרות המוסר הנעשות על שפת הים לעיני כל.

החוליה, שהיתה מורכבת משלשה שוטרים וסמל, הגיעה במכונית משטרתית לככר הרבט סמואל, ומשם המשיכה בסיורה ברגל לאורך הטיילת לכוון הצפון. הסמל היה מצוייד בפנס כיס גדול, ומזמן לזמן הוא היה מאיר בו כל פינה אפלה, שעל פי נסיונו, ועל פי נסיונם העשיר של אנשי החוליה, עלולה היתה לשמש מחבוא לזוג מתעלס באהבים. והנה בעברם בסמוך למלון "מרכז" פגע קצה קרן אורו של הפנס בזוג דמויות על החול, כמה עשרות מטרים צפונה. גם העד ראה את הדמויות...

- באיזה מצב הן היו?

הו היו למטה על החול.

- ברור שלמטה על החול... אני מתכוון: בעמידה, בשכיבה, בריצה, זו על יד זו, או במרחק זו מזו? - הן היו בשכיבה, קרוב מאד זו לזו, אולם לא אוכל לאמוד את המרחק בדיוק.

- הסמל רצה להפתיע את הזוג. מיד כבה פנסו והורנו להתפזר. שוטר אחד קבל הוראה לרדת על החול למטה, ליד מלון ״המרכז״, ולהתקדם לעבר הזוג לאורך קיר הטיילת. אני נצטויתי ללכת כמאה מטר קדימה במדרכה הימנית של הטיילת, לרדת לשפת הים, ולחזור לקראת חברי. בעודנו סוגרים באופן כזה על הזוג משני עבריו, היה שוטר שלישי צריך לרוץ למכונית המשטרה ולהביאה אל מעל מקום המצאי. לפי חשובו של הסמל היתה המכונית צריכה להגיע ממש ברגע בו יתפס הזוג בכפנו, ונהגה נצטווה להאיר את השטח

בזרק-האור הקבוע בגג הרכב. מטרת הסמל בהפעלת הזרק-אור היתה להגדיל עוד את הפתעתם של העצירים, ולאפשר לנו לבדוק אם נמצאו בשטח חפצים כל שהם העלולים לשמש מוצגים במשפט.

מלאתי בדיקנות אחרי ההוראות שקבלתי ובאתי אל האנשים מהצפון בחפוי צלו השחור של הקיר החוצץ בין החול שלמרגלותיו לבין הטיילת הסלולה מעליו. עשיתי דרכי בחושך מצרים, וקשה היה לי לראות את קצה היד המושטת לפני. עמודי גדר הברזל של הטיילת מעלי נזדקרו על קו הרקיע, והם שמשו לי קנה-מידה למידת התקדמותי. כך הגעתי למרחק של כחמשה-עשר מטר מהמקום שבו היו צריכים להמצא האנשים. בהיות כל ישותי מרוכזת בהאזנה הבחנתי ברעשו העמום של מנוע מכוניתנו בעודנה בראשית דרכה. אולם חיש מהר נבלע רעש זה ברחשם המונוטוני של גלי הים.

עמדתי תחתי ביודעי שנותרו רק שניות ספורות לפני שידלק הזרק-אור. לפתע נשמע רעש מחריד אשר הרעיד את כל עצמותי וסמר את שערות ראשי. המחשבה הראשונה שפלחה את מוחי היתה שמכוניתנו התנגשה בגדר הברזל שמעל ראשי, אולם עשתונותי לא אבדו אלא למשך חלקיק של שניה. בעקבות הזעזוע הראשון באה ההכרה הברורה שהרעש מגיעני מהכוון שממנו התקרב חברי, ושהיה זה רעש נפילתה של ערימת כסאות נוח שחברי ודאי התנגש בה בחשיכה. זנקתי לקראתו וברגע זה ממש הואר אור חזק מלמעלה ישר לתוך עיני וסנוורני לגמרי. עשיתי תפנית הצידה למלט עיני מהאור ובו בזמן הרימותי ידי השמאלית לכובעי כדי להורידו ולשימו חוצץ בין ראשי ובין הפנס המאיר מלמעלה. ידי המתרוממת פגעה בגופו של אדם, והוא צעק:"בלי ידים! מה זה? רוצים מכות?" בו ברגע קבלתי אני מכה באף וכל החשכה מסביב הוארה באור ורוד...

- בבקשה להצטצם יותר - הערתי לעד, - אין לנו זמן להתעכב על פרטי פרטים! בשקט חשבתי: איזו קומדיה! ובעיני רוחי ראיתי כותרת בעתונות הערב; "כוחות משטרה פועלים לבעור קני הטומאה על שפת ימה של תל אביב", ובאותיות קטנות יותר: "שוטר נפגע בפעולה".

- התוכל להכיר היום את האיש שהתנגשת בו, הישנו פה באולם בית המשפט? - שאל הסמל ר.

העד העביר מבט סביב אולם בית הדין, פעם ופעמים ועיניו נחו על הנאשם:

- זהו. הבחור הזה.

- האם מצאת על שפת הים באותו לילה עוד דבר מלבד הנאשם?

- כן באור הזרקור הבחנתי בשמיכה פרוסה על החול במרחק מטרים ספורים ממני, ובעודני מחזיק את אפי הכואב בידי, רצתי לעברה ומצאתי בחורה שכונה עליה. היא חייכה לי, ובהושיטה לי מטפחת שאלה אותי למה אני מסתובב בלילה על שפת הים כשיש לי נזלת!

חייכתי, והבלגתי -על התשוקה לתת בטוי קולני למצב הרוח הטוב שמשפט זה השרה עלי. אולם מאמצי הרסון העצמי שלי לא הועילו באשר סמל המשטרה שישב בספסל השני פרץ בצחוק פרוע, מוחה דמעות מעיניו, ומחצית הקהל מהרה ללכת בעקבותיו.

היה זה סמל ר. אשר תפס את המושכות בידיו והשכיל לרכז שוב את תשומת הלב הכללית בהסתערותו המחודשת על העד:

- ההרגשת במשהו מיוחד בקשר לבחורה?

- לא הרגשתי בה שום דבר מיוחד... היא היתה לבושה . . .

- במה היתה לבושה?

- במידה שראיתי לבשה שמלה שחורה.

- ומה נעלה לרגליה?

- הא! נכון! כמעט שכחתי! היא היתה יחפה! נעליה מצאנו ליד השמיכה...

הסמל ר. התישב. בפניו ניכרה הבעה של ספוק.

במשפט מסוג זה יש הבדל ביו בחורה יחפה לבחורה שנעליה לרגליה . . .

עתה הגיע תורי של הנאשם לחקור את העד, ובקומו על רגליו - הוא הציץ בפנקס שבידו ופתח:

- מתי ראית אותי בפעם הראשונה?

- אחרי שקבלתי מכה באף.

- מה עשיתי בזמן שראית אותי לראשונה?

- כנראה הלכת . . .

- לא "כנראה" - ראית אותי הולך?

- לא, אבל . . .

- נכון שנתקלת באפך בגופי ואז ראית אותי עומד

- כן.

- ראית אותי שוכב על שפת הים?

- לא . . .

- נכון שהיה לילה ללא ירח, וחשוד מאד?

- כן.

- אתה לא יכול להשבע שלא באתי לקראתו בלכתי בחול של שפת הים מככר הרברט סמואל, או שעמדתי במקום בו התנגשנו - במשך חצי השעה שלפני כן?

- אני לא אוכל להשבע, אבל לא באת ממרחק ממול כי לו בן היה, היה השוטר השני מרגיש בכך, וכן ראיתי קודם שני אנשים על השמיכה ...
- בבקשה להצטמצם לעדות על עובדות, ולא להכנס בהסברים המבוססים על השערות! - התערבתי. לנאשם לא היה עורך דין, והיה עלי לעמוד על משמר זכויותיו.

- וכן, הוספתי - בראשית עדותך ספרת שראית שתי דמויות על החול ולא הזכרת כל שמיכה, כיצד זה אתה אומר שראית קודם שני אנשים על השמיכה?

- אני משער ...

_ אין זה מתפקידו של עד לשער - חתכתי דבריו באמצע - עד יכול לספר רק על מה שהגיע לתודעתו באמצעות אחד מחושיו, השאר נא לי את מלאכת הסקת המסקנות.

- עוד שאלות? פניתי לנאשם.

הוא הרהר קמעה ואחר כך השיב: אין שאלות.

שאלות חוזרות? שאלתי הפעם את סמל ר.

הסמל ר. נמנה עם "הלוחמים עד הסוף". הוא קם ופנה לעד:

- באיזה מרחק בדיוק מהבחורה השוכבת היה הבחור שנתקלת בו?

- כעשר פסיעות.

- באיזה מצב היה נתון גופו, האם היה נטוי לאחד הצדדים, או עמד ישר? האם ...

- סמל ר . . . הפסקתיו - עם כל הכבוד, היש בדעתך לעשות מזה משפט רצח? מה שייכות יש למצב גופו של הנאשם בזמן הנדון ולמשפט שבפננו?

כבוד השופט, - השאלה מכוונת לברר האם הנאשם עמד או הלך בזמן שהשוטר נתקל בו, והתביעה הכללית סוכרת שיש לכך חשיבות במשפט שבפנינו.

אחד אפס לטובתך, חשבתי לי. כמעט נעלם מעיני שהאשמה לפי גליון האשום היא "שוטטות", ו״שוטטות״ מצריכה תנועה - ובאין תנועה... הסתכלתי בעד, וזה ענה:

- כפי שציינתי, היה חושך גמור, ולא אוכל להגיד דבר על מצב גופו של האיש.

בתום עשרים דקות שוחרר העד הראשון והשני נקרא תחתיו.

על דוכן העדים עלה הסמל - מארגן הפעולה הנועזת. הוא נשבע ברצינות רבה, וספר בדומה לעד - קודמו, על התכנון הרב שהושקע במבצע. עד שהגיע לפרשת התקלותו של השוטר המסכן בכסאות המרגוע היתה עדותו זהה במעט לעדות השוטר שהעיד לפניו. בבואו לספר כיצד זה הגיע ורעש הכסאות המתהפכים לאזניו בדיוק כאשר עמדה המכונית להעצר בשולי הטיילת למעלה, התעוותו פניו כאילו גם בעת מתן עדותו עדייו הדהד הרעש באזניו. ערפו האדים, בעלות הדם לראשו מתוך כעס עצור והאודם השתפך על פניו וטפס במצחו עד שרשי שערותיו.

- משמעתי את הרעש הערור הזה, פחדתי שהכל אבד. צעקתי איפוא, לנהג להדליק את הזרק-אור, ובפתחי את דלת המונית פרצתי החוצה. עברתי בפסיעה אחת את המדרכה, וקפצתי לחול למטה...

לא יכולתי להתאפק מלהפסיקו. משפט זה נתן לי הזדמנות נדירה להתפרק קצת מן המתיחות שאיפינה את עבודתי במשך החודשים האחרונים ברציפות מעיקה.

- ובנס לא נחתת על ערימת כסאות נח - התערבתי בדבריו.

- לא חשבתי בלל על כסאות באותו רגע, ואינני יודע אם הייתי מתנהג אחרת לו הייתי חושב עליהם. פשוט לא היתה לי ברירה. אחד האנשים שלי הכזיב, והיה הכרח להציל את הניתן עוד להציל. הזרק-אור נדלק בעודני מטפס על המעקה, ומשהגעתי למטה מצאתי כבר את הבחור מרוחק כמה מטרים מהשמיכה, אם כי הבחורה עדיין שכבה עליה. אמרתי לבחור שאני עוצר אותו באשמת שוטטות והוא ענה בצעקות : שאין לי כאילו שום זכות לעצרו, שהוא לא עשה שום דבר, שזוהי ארץ דמוקרטית ועוד ועוד. רק לאחר שהתריתי בו שמוטב לו לבוא אתנו לתחנת המשטרה בלי חכמות, שאם לא כן נקחהו בכח - נרגע, ונסה להפוך את כל הענין להלצה. הבחורה באה אתנו למשטרה לשם מתן עדות. היא שוחררה באותו לילה. בבואנו לתחנת המשטרה ערכתי חפוש אצל הבחור ומצאתי הוכחה ברורה על

מטרת המצאו במקום בו מצאנוהו.

- התוכל להכיר את הבחור? הישנו באולם זה?

- כן - זהו הבחור.

- האלה הם הדברים שנתפסו אצלו בחפוש שערכת? - פה הגיש הסמל ר. לעד חבילה קטנה עטופה מטפחת.

- כו אלה הדברים. זו המטפחת שלו, ואלה החפצים האחרים שהיו בכליו.

בתנועה דרמטית פתח הסמל את הקשרים במטפחת ולעיני נגולו: קופסה ססגונית עטופה ניר שקוף, המכילה ללא ספק פרזרווטיבים, צרור מפתחות, תעודות זהות, וקלע של כדור רובה.

- מלבד אלה היה ארנק עם קצת כסף ועט נובע - אשר החזרתים הנאשם לבקשתו, משלא ראיתי כל צורך בהם.

ומה צורך ראית בקלע הרובה? שאלתי - מתקשה להבין כיצד יכול מוצג זה לשמש חוליה מקשרת ביו הנאשם לביו העבירה המיוחסת לו.

- יש לנו הוראות לעכב תחת ידנו כל נשק או תחמושת או חלק מנשק או מתחמושת הנמצאים אצל חשוד - ענה הנגד בטוחות, כאילו ללמדנו שלא איש כמותו יעשה דבר ללא סבה מספקת.

סקרנותי לראות את סופה של כל הפרשה גברה על תשוקתי להכנס לוכוח עם העד, ולכן שמחתי לשמוע את הצהרתו של הסמל ר. שאין לו עוד שאלות בשלב זה. עתה בא תורו של הנאשם לשאול :

- אמרת שכאשר ירדת לחול מצאת אותי"כבר" מרוחק מספר מטרים מהשמיכה ? אתה ראית אותי מתרחק מהשמיכה?

- ולי ברור שהיית קודם על השמיכה.

- ולי ברור שלא ראית אותו מתרחק מהשמיכה, - התערבתי כדי לחסוך שאלות מיותרות.

- כן, כבוד השופט. אבל המסבות . . .

- השאר את המסכות לסמל ר. - הוא ינאם עליהן בסכומו של המשפט.

- מה היה מצב התאורה במקום?

- היה חושך מצרים.

- מה היתה השעה המדויקת בה תפסתם אותי?

- אינני זוכר, אולם ודאי רשמתי בדו"ח שהגשתי ואוכל להזכר ממנו.

- הראה לו בבקשה את הדו"ח שלו - הוריתי לסמל ר.

העד קבל לידו דף ניר, זהה בו את כתב ידו, עיין בו קצרות וענה:

- השעה היתה עשרים ושלש חמישים.

- תודה רבה. אין לי יותר שאלות.

הסמל קפץ לעמידת דום שניכרו בה סימני הלטוש של שנות שרות רבות, וירד מדוכן העדים. מיד נקרא העד הבא, והתובע הצהיר שזהו עד הקטיגוריה האחרון. עדותו של עד זה היתה טכנית. הוא לא השתתף במבצע ולא היה עד ראיה, כי אם רשם את הצהרתו של הנאשם במשטרה.

- בשעה 0300, הוא ספר, הובא בפני בתחנת המשטרה, בחור, שהנני מזהה אותו כאן בבית המשפט ומצביע עליו, והאשמתיו באשמה של שוטטות במקום צבורי במסבות המובילות למסקנה שהוא נמצא שם למטרה בלתי חוקית, היינו במטרה לבוא ביחסים מיניים במקום צבורי. אמרתי לנאשם שאין הוא חייב לאמר דבר, אולם כל אשר יאמר, יירשם ויוכל לשמש עדות בבית המשפט. לאחר מכן מסר הנאשם הצהרה מרצונו הטוב שרשמתיה מפיו, והקראתיה לו, וחתמנו עליה שנינו.

פה הפסקתי את העד ופניתי הנאשם בשאלה:

- ההנך מסכים שמסרת את הצהרתו במשטרה מרצונך הטוב והחפשי, ללא לחץ, איומים או פתויים?

- כן כבוד השופט, מה שאמרתי אמרתי מרצוני הטוב.

- טוב, אמרתי לעד, קרא נא את ההצהרה בקול!

- "כל מה שיש לי להגיד אגיד לשופט".

נדהמתי.

- זוהי כל ההצהרה ו - שאלתי.

- זוהי כל ההצהרה.

שחררתי את העד. ענין ההצהרה הרגיזני. אדם איננו אומר דבר במשטרה ובכל זאת מביאים עד לבית המשפט, מבזבזים זמן יקר, וכל זה למה? כנראה שיגרה שאיש לא קם להפסיקה. ואת דעתי הבינוני בקול באזני הסמל ר. אולם הסמל ר. לא היה מן האנשים שלשונם דבקה לחכם. היתה לו תשובה מן המוכן, ומששמעתיה נוכחתי בשנית שהמשטרה טעמה עמה בכל אשר היא עושה.

- כבוד השופט, נמק הסמל ר., סברתנו היא שאדם הנאשם במשטרה ומצפונו נקי - אין לו מה להסתיר, והוא מספר את אשר היה. אדם שיש לו נסיון פלילי, או מצפונו מלוכלך, והוא מבקש שהות להמציא ספור - מסתמך על זכותו לספר הכל בבית המשפט . . .

- זאת אומרת שאתם מנסים להחזיק בחבל בשני קצותיו. אם אדם מספר ספורו במשטרה מבלי שהיתה לו שהות להמלך בדעתו - שהות שהחוק מעניקה לו - אתם נתפסים לכל הברה שיצאה מפיו באקראי, ובבואכם לבית המשפט הנכם מנפחים את הזבוב לממדים של פיל. מאידך אם אדם בוחר להשתמש בזכותו לשתוק ולהגן על עצמו במשפט, אתם מנסים להיבנות גם מזה.

הסמל ר. היה מוכן להכנס בוכוח. הוא היה תמיד מוכן. אולם לא כן אנכי.

קנאות לחסכון מכסימלי בזמנו של הצבור היא שדחפתני תדיר לגשש ולחטט אחרי לקויים בכל מיקרה בו ראיתי סכוי לחשפם ולתרום דבר להסרתם.

עתה, משנוכחתי שנמוקה של המשטרה עמה - יכולנו להמתין עד לסכומי הצדדים בתום פרשת עדויות הסנגוריה - כדי לשמוע את חוות דעתם על כל הענין ביתר הרחבה. סרבתי איפוא להעניק לתובע רשות דבור נוספות.

הצהרתו של הנאשם צורפה לתיק והסמל ר. הצהיר: אלה עדי.

פניתי הנאשם והסברתי לו את זכויותיו בשלב זה: לתת עדות בשבועה כדוגמת יתר העדים, ולאפשר בזה לתביעה הכללית לחקרו בדומה לאופן שבו הוא חקר את עדיה, להצהיר הצהרה ללא שבועה ומבלי שתהיה לתביעה הכללית הזכות לחקרו שתי וערב או לבסוף־לשתוק ולא לדבר דבר.

- התובע יכול לחקרני כאות נפשו. - ענה הבחור בעלותו על דוכן העדים - אין לי מה להסתיר. הוא נשבע כחוק, ומיד מדבריו הראשונים נכר היה שאכן אין בדעתו לעטוף את הדברים בצמר גפן ולשחק משחק של מחבואים.

- בתאריך ובשעה שהעידו עליהם עדי המשטרה הייתי על שפת הים בלוית בחורה, ושכבנו ביחד על שמיכה שפרשנו על חול.

הגנתו היתה כנראה מושתת על מתן פירוש נוח לעובדות, ולא על הכחשתן. הודאתו הנועזת מנעה מן הקטיגוריה את האפשרות לתבוע לעצמה הוקרה על הצלחתה בהוכחת העובדות שבהודאה, וכנגד זה אפשרה לו לבוא בסכומו של המשפט ולאמר: מצפוני נקי, והראיה שלא ניסיתי להכחיש את עיקר העובדות.

אולם חיוך הספוק שהשתפך על פניו של הסמל ר. העיד בו שאין דעתו כדעתי. לדידו הצביעו דברי הנאשם רק על כך שהוא התיאש מו הסכויים להכחיש עובדות שהתביעה הוכיחתן מעל כל צל של ספק.

לאמיתו של דבר נמצאנו עדיין בשלב מוקדם מדי של העדות כדי שנוכל לפרשה במידה כל שהיא של ודאות. עוד נחזור לזה, אמרתי לעצמי; הבה ונשמע בינתיים מה עוד בפיו של הבחור.

- חברתי היא בת מושבה, המשיך הלזה, והיא באה העירה לבקרני בסמוך לשעות הצהרים. ארחתיה בבית הורי כל אותו היום ולפנות ערב יצאנו יחדיו להצגה ראשונה בקולנוע. תכנית הבלוי שלנו כללה בקור בבית קפה מסוים אחרי הצגת הקולנוע, ומבית הקפה התכוונתי ללוות את הבחורה לתחנה המרכזית של האוטובוסים בדרכה לביתה. בעצת אמי לקחנו אתנו מהבית שמיכה. חברתי בשכחנותה לא הביאה עמה כל כסות חמה, ואמי עמדה על כך שעליה לכסות את גבה עם צאת האוטובוס לשטח הפתוח שמחוץ לעיר בשעות הלילה הצוננות.

העפתי מבט לסמל ר. וראיתיו מקשיב רב קשב, חיוכו נעלם, וחוורונו הרגיל מדמה לפניו צורה של פסל שיש עתיק.

- הלכנו לקולנוע לפי התכנית ומשם לבית הקפה, אף זה לפי התכנית. אולם כאשר הגענו לתחנת האוטובוסים והתברר שהאוטובוס האחרון נסע, נמצאנו נאלצים להכניס שנויים יסודיים בתכניתנו. הדבר לא היה קורא מעולם אילולי פגשנו במיקרה בבית הקפה בקבוצת ידידים שבחברתם לא הרגשנו בחלוף הזמן. לחברתי כרטיס נסיעה חפשי באגד בהיות אביה נהג הקואופרטיב, והכסף שנשאר בכיסנו לא הספיק לתשלום נסיעתה הביתה במונית. הזמנתי את החברה שלי לישון בבית הורי - היא כבת-בית אצלנו. בלית ברירה היא הסכימה. לא ראינו סבה למהר וחזרנו הביתה בהליכה של טיול, משוחחים ומתלוצצים. לא הבאנו כלל בחשבון אפשרות שטרם מלאה סאת הפתעותינו לערב זה ואכן חכתה לנו הפתעה רבתי; הורי לא נמצאו בבית, ומפתח הדירה לא היה בידי. הייתי משוכנע שאף הורי הלכו לקולנוע ואמרתי, איפוא, לחברתי: נחכה עוד קצת אחרי הזמן שבו נגמרת בדרך כלל הצגה שניה, ואז יחזרו הורי בודאי הביתה. שפת הים הוא לא רחוק מפה, נגש לשם, נשב תמתין; ממילא אין לנו כסף לשבת בשום מקום אחר. וכן עשינו.

הננו יושבים על שפת הים, לפרקים משוחחים ולפרקים שוכבים פרקדן ומסתכלים בכוכבים, כשלפתע נשמע רעש איום של כסאות מתהפכים, ושנינו נבהלנו כהלכה. לו הואר בנו האור בן ברגע היו השוטרים מוצאים אותנו חבוקים כי חברתי ממש קפצה לתוך זרועותי, ואז המשטרה היתה ודאי מאשימה אותי בנסיון לאונס!

חייכתי. טרם הייתי בטוח ע"כיצד לאכול" את הספור. על כל פנים דרכו של הבחור ארוכה לפניו - ונראה מה יישאר מספורו לאחר שהוא יצא מידיו של הסמל ר. לכן היה חיוכי מאופק - שלא בצחוק הכללי באולם בית הדין.

- מספר שניות אחרי הרעש הבחנתי בקול צעדים מהירים מן הכוון ההפוך. חשבתי שקפצה עלינו קבוצת שודדים, או גנבים, ושאחד מהם עושה פעולת הסחה מן העבר האחד כשהאחרים באים להפתיעני מן העבר השני, צעדתי מספר צעדים לקראת האיש המתקרב, ומשהייתי לידו קבלתי לפתע מכה בכתף. אחרי כן היה בדיוק כפי שהעדים ספרו פה : הואר אור מלמעלה, ומצאתי עצמי מוקף שוטרים, עצרוני והאשימוני בשוטטות. לקחוני למשטרה, ועד היום, כבוד השופט, אינני יודע באיזו מידה היה מעצרי חוקי. במשטרה התנהגו אתי כמו עם פושע מועד. עשו אצלי חפוש, לקחו ממני טביעות אצבעות, והיה חסר מעט מאד שיאסרוני. אילולי היה לאבי מקום עבודה קבוע לא היתה גם ערבותו מספיקה לשחררני.

הסמל ר. קם על רגליו. שאלותיו באו בזו אחר זו במהירות וללא מתן שהות של הרהור.

- גמרת?

- גמרתי.

- מה שם הבחורה שהיית אתה באותו סגרנו

- מרים.

- ושם משפחה?

הנאשם מסר גם זאת ללא היסוס.

- כתבתה?

- גם בנקודה זאת לא התעכב הנאשם, ומסר שם של מושבה בשרון.

- הוריך ספרו לך מה היתה ההצגה שהם ראו באותו ערב?

- לא. התברר שהם לא היו אלא אצל השכנים, ועל כך כלל לא חשבתי בשעתו.

- חברתך בגובה שלך? ראיתי ששאלה זאת באמת הפתיעה את הנחקר. היא הפתיעה גם אותי.

- היא נמוכה ממני בחצי ראש.

- ומה גובה אמך?

- אמה נמוכה ממני בראש שלם.

- ולאמך לא היתה כל אפודה, סודר או מעיל לתת לבחורה - אלא שמיכה דוקא?

- חברתי היא בחורה חסונה, שלא כו אמי, - ופה גלה הבחור זריזות מחשבה בהקדימו תשובה לשאלתה הבאה של התביעה : - ולאחותי יש ארון משלה והיא תמיד מחזיקה אותו סגור ומפתחו עמה - והיא היתה אז בצבא. לא מצאנו בבית אלא שמיכה שיכלנו לתתה למרים.

ראיתי כיצד הרוח יצאה ממפרשיו של הסמל ר., אם כי הוא היה עוד רחוק מלאמר נואש.

- הדברים האלה שעל שולחנו של כבוד השופט נמצאו בחפוש אצלך?

- כן - בסומק עולה על לחייו.

- מה המפתחות האלה!

- האחד ממנעול האופנים שלי, והשני ממגרת השולחן שלי בבית.

- הלכת לקולנוע ולבית קפה ולוית בחורה הביתה ולא היה לך שום כסף?

- היה לי - כשהלכתי. הוצאתיו עד הפרוטה האחרונה - ועובדה היא שבחפוש לא מצא שום כסף בכלי.

- ומה היתה ההצגה שראית?

- עלי באבא מלך השודדים.

- אפשר לבקש את תעודת הזהות של הנאשם? פנה אלי הסמל.

- בבקשה.

הסמל עיין בתעודה, וידעתי שהוא בודק את הכתובת הרשומה בה ומידת קרבתה לשפת הים. התעודה הוחזרה לי בלי אומר.

- זאת קופסת הפרזרבטיבים אתה מחזיק אצלך תמיד כשאתה לוקח את החברה שלך לקולנוע?

- ידעתי שלבסוף תשאל זאת - ענה הבחור בחיוך עצבני במקצת כשפניו לוהטות, תאמין לי או לא תאמין לי - הקופסה הזאת אין לה כל קשר עם החברה שלי וקניתיה פעם עם עוד חבר כשרוח שטות נחה עלינו ומאז אני מחזיקה אצלי. היא עודנה סגורה.

- אבל היא היתה פתוחה לו המשטרה היתה באה חצי שעה יותר מאוחר, או אולי אפילו כמה רגעים יותר מאוחר! - הרעים הסמל ר. בקולו כשכל גופו נוטה כלפי העד, עיניו יורות זיקים, והוא הולם באגרופו על השלחן שלידו.

- לא נכון! זה לא נכון! אני לא צריך להתחבא עם מרים על שפת הים בתל-אביב!

- אולי מספיק לנו? שאלתי את הסמל - כי רחמי נכמרו על הבחור שיסורי הבושה שעברו עליו לעיני כל, היו גלויים, ולא ראיתי במידת החומרה של העבירה המיוחסת לו הצדקה להמשך ענוייו.

אולם הסמל ר. לא גמר.

- אם מצפונך כל כך נקי למה נסית לברוח בבוא המשטרה?!

- לא ברחתי! כשהופיעה המשטרה בדיוק קמתי לבדוק את סבת הרעש!

- למה לא ספרת את כל הספור הזה במשטרה? ייתכן והיו מאמינים לך ולא עושים לך משפט!

- אמרו לי בפרוש שאני לא חייב לדבר; והייתי מרוגז על כל היחס ועל שמטפלים בי כמו בפושע רגיל. מעולם לא חשבתי אחרי כל מה שקרה שייתכן והדבר ייגמר בלי משפט.

מצחו של התובע התקמט תוך רכוז רב. שניות מספר עברו בדומיה. לפתע התישב הסמל ואני נשמתי לרווחה. סוף סוף גמרנו.

- יש לך עדים? - שאלתי את הנאשם ברדתו מדוכן העדים.

- לא, כבוד השופט.

- סכומים?

הסמל ר. קם שוב על רגליו כשבידו האחת ספר החוקים הבלוי המכיל את פקודת החוק הפלילי משנת 1936. התובע המוכשר ידע בו כל נקודה ופסיק. נאומי הסכום שלו היו בדרך כלל תאווה לאזנים במבניהם ההגיוניים, בכוח השכנוע שלהם, בצורה המרתקת שבה הוא ידע לשלב הרצאה עינינית יבשה בפניות נרגשות אל המצפון, ובדרך בה השכיל ללבות אש הקנאות למוסר מבלי להרים את קולו, ומבלי להזדקק להעויות תיאטרליות.

עתה הוא עמד מולי, רחוק מלעשות את הרושם של התובע הכללי, אוכל האדם והוצב הלהבות. בפניו הרזים, בקומתו הקטנה, בכובע השוטרים הגדול היורד לו כמעט עד גבות עיניו, הוא הולך שולל את כל מי שלא הכירו מקרוב. שורת השאננים שזלזלו בתבונתו ובבקיאותו ולמדו להצטער על כך מרה - היתה ארוכה למדי.

- כבוד בית המשפט! הנאשם הובא לדין על עבירה על הוראות הסעיף 193 (ה) לפקודת החוק הפלילי 1936. סעיף זה, במידה שהוא נוגע לעניו שבפנינו אומר: כל אדם הנמצא משוטט במקום צבורי בזמן ובמסבות המוליכות למסקנה שהוא נמצא שם למטרה בלתי חוקית - אשם בעוון. היסודות העיקריים שעל הקטיגוריה היה להוכיחם כדי להביא לידי הרשעתו של הנאשם בדין הם שלושה במספר:

א) שהוא נמצא משוטט ב) במקום צבורי ג) בזמן ובמסבות שיש בהן כדי להוליך למסקנה שהוא נמצא שם למטרה בלתי חוקית. בנתוח היסוד השלישי עלינו להתעכב על שלשה דברים. על הזמן, על המסבות האחרות, ועל חוקיות המטרה. ארחיב את הדבור על כך להלן. לדעתי הוכיחה התביעה הכללית את כל יסודות העבירה מעל כל צל של ספק.

הנאשם נמצא משוטט. אין נפקא מינה מה הוא עשה על שפת הים טרם בואה של המשטרה. המשטרה מצאה אותו במצב של תנועה - וזה מספיק.

אין לתת למונח "משוטט" פירוש המחייב תנועה הלוך ושוב, שם וחזרה. די בתנועה בכוון אחד. המטרה היא שהופכת את ההליכה ל"שוטטות". אדם משוטט בסמוך למקום הפשע על מנת להעביר את הזמן עד שתקרה ההזדמנות לבצוע הפשע - והסעיף 193 (ה') בא כדי לאפשר למשטרה לעצרו בטרם יגיע לשלב הבצוע. האדם המהלך בשפת הים כדי לבוא שם במגע מיני עם אשה ברגע שתיקרה לו ההזדמנות לכך - הנו משוטט במובן הסעיף, ואפשר לעצרו עוד טרם הגיע לתעודתו.

ביחס לנקודה ב' - לא אבוא לבזבז זמנו של בית המשפט ולשכנעו ששפת הים בתל-אביב הוא מקום צבורי.

הוא הדין לגבי הנקודה ג'. מן המפורסמות הוא שבחצות הלילה שורר חושך מוחלט, והזמן הוא נוח לבצוע מעשי עבירה. הנאשם לא יכול היה לבחור בזמן טוב יותר כדי להכניס את עצמו במסגרת הסעיף 193 (ה')!

ועתה ל"מסבות". האם המסבות שבהן נתפס הנאשם יש בהן כדי להוביל למסקנה שהיתה לו כוונה בלתי חוקית? אבקש להפנות את תשומת לב בית המשפט לכך שהמסבות כשהן לעצמן אינן צריכות להביא למסקנה הנ"ל. הן צריכות להביא למסקנה הנדונה - בהתחשב בגורם הזמן - שכבר עמדתי עליו. המסבות המרשיעות כאן הן: ריחוק המקום מתנועה הרגילה של בני אדם, החושך השורר במקום זה גם בליל ירח - בשל הצל חמוטל עליו מחומת הטיילת, והעובדה שהנאשם בא למקום מצוייד למפרע בכל הציוד הדרוש לעשות את המעשה הבלתי חוקי המיוחס לו. מה מספר לנו הנאשם על מסבות אלה? הוא מספר ספור שבליל מעצרו טרם נולד במוחו! על ידי סרוב לקשור עצמו בעדות במשטרה הוא השאיר לעצמו שהות להכין גרסה מלוטשת. הוא איננו בחור טפש, והוא בדה מלבו ספור נאה - של חברה שבאה לבקרו ושהיו צריכים לחממה בשמיכה - למרות שבביתו של הנאשם אמא, ואחות בגיל דומה לגילה של ה"חברה". הוא הולך עם חברה לקולנוע ומאחר את האוטובוס... ולפתע מתברר לו שאין לו מפתח הביתה?... וכמובן שיש אז פתרון נפלא לכל הקשיים - שפת הים. כבוד בית המשפט! אני טוען שלא היו הדברים ולא נבראו מעולם! כל הספור מתחילתו ועד סופו בדוי לצרכי המשפט ולמעשה לא היה פה אלא בחור ובחורה שלקחו שמיכה וקופסת פרזרבטיבים והלכו לשפת הים כדי לבוא במגע מיני בחסות הלילה! אולם אם כב' השופט ידחה גירסה זאת ויבחר להאמין בספורו של הנאשם בדבר השתלשלות המאורעות - עדין לא יהיה בכך כדי לסתור את טענת התביעה הכללית שהשתלשלות זאת כוונה על ידי הנאשם למפרע. האיחור לאוטובוס ושכחת המפתח, השמיכה ו... הציוד האחר - הכל הוכן ואורגן ע"י הנאשם במטרה הברורה המיוחסת לו בגליון האשום.

הסתכלתי בנאשם. המסכן לא נראה עוד כלל בטוח בעצמו, הוא כרסם את צפרניו בעצבנות ושלח בי מבטים מעוררי חמלה.

הסמל התובע שהתנשם בינתיים קמעה המשיך במרץ מחודש:
- כבוד בית המשפט! אנחנו מוכנים להניח שהבחורה "מרים" היתה מכשיר שסביבו התרקמו קנוניותיו של הנאשם מבלי שהיא ידעה עליהן מאומה! ייתכן שאילולי התערבות המשטרה בזמנה, היתה הבחורה מופיעה שעה קלה אחרי כן בתחנת המשטרה הקרובה כששערה פרוע ובגדיה קרועים וחלומות נעוריה נגוזו...
- נא לך, נא לך, סמל ר. היקר! - הפסקתי את שטף השתפכותו. - נא להצטמצם בעובדות שהוכחת במשפט ולא להתפשט על השטחים שבממלכת הדמיון הפורה! על המסבות שמענו מספיק; מה ביחס למטרה הבלתי חוקית
כביכול?

- כבוד השופט, המסבות ביחד עם היסוד של הזמן, צריכות להוביל למסקנה שנאשם נמצא במקום למטרה בלתי חוקית. אני טוען כי המסכות מצביעות לכוון אחד בלבד - והוא שהנאשם נמצא במקום במטרה לבוא ביחסים מיניים עם בחורה שהיתה בחברתו. והיות והמקום נמצא ברשות הרבים מטרה זאת היא בלתי חוקית לפי הוראות הסעיף 160 לפקודת החוק הפלילי 1936. הסעיף 160 אומר...

- אני יכול לקרוא את הסעיף בעצמי.

- כבוד השופט, אשמתו של הנאשם הוכחה מעל כל צל של ספק! התביעה מיחסת חשיבות מרובה למשפט זה, והיא סמוכה ובטוחה שבית המשפט יעיין בכובד ראש בכל השאלות הכרוכות בו. מנוי וגמור עם המשטרה למנוע את הפיכתה של העיר העברית הגדולה בישראל לבית בושת מן הסוג הנפוץ לאורך חופיו של הים התיכון!

בית המשפט מצווה לתת את ידו למלחמה בפריצות הגורמת שאת-נפש לאורחים הגונים, והעלולה להכתים את שמנו בגויים! אל יהיה הדבר קל בעיני בית המשפט, ואל נא יראה את פרצופו המתחסד של הנאשם כגורם המכריע בשיקוליו:

הסמל ר. ישב, וגופותיהם הנטויים קדימה של רוב הצופים באולם, ופיותיהם הפעורים של חלק מהם היו הוכחה על ההצלחה בה זכה נאומו. הייתי משוכנע שרבים מהם לא הבינו את משמעותם המדויקת של דבריו, אולם זה היה סוד כשרונו של הסמל ר. - לרכז תשומת לב וליצור"אוירה". המשפט התנהל רובו ככולו ברוח טובה, עם התפרצויות צחוק תכופות בתוך הקהל, כשהנאשם נהנה רוב הזמן מהתמיכה הגלויה של השומעים וכשהמשטרה מופיעה לא פעם באור מגוחך. הדברי הסיכום של נציג הקטיגוריה שמו קץ לכל זה. עתה קם הנאשם על רגליו והיה ניכר בו שהוא מזועזע עד היסוד. יהיה מה שיהיה בסופו של משפט זה, חשבתי, אפשר כבר למחוק את הבחור מרשימת המבקרים בשפת הים בלילות. עם זאת הוא היה עדיין רחוק מהתמוטטות כללית. בעיניו הבהבח עדיין שלהבת הכעס על העלבון שבהצגה זו לראוה בפומבי של סודות אינטימיים מחייו הפרטיים.

לא יכול היה להיות לו מושג על המתרחש במוחי, והוא היה נכון להשיב מלחמה שערה. אולם אני מצד, לא ראיתי טעם בבזבוז זמנו של הצבור על ידי מתן רשות לשאת נאום סניגוריה לאדם שהחלטתי כבר לזכותו.

- תשב נא עוד רגע - הוריתי לו ופניתי לתובע.

- בשם הצבור אני מודה לך על מאמציך, אדוני הסמל. חוששני רק שנעלם מעיניך כי הנאשם בפני בית המשפט הוא פרט מסוים ומוגדר יפה. את אשמתו של פרט מסוים זה יש להוכיח מעל כל צל של ספק מתקבל על הדעת. הנני מדגיש את המלה "להוכיח" שכן לשם הוכחה יש להמציא ראיות ולא שקולים של הטוב והמואיל. הפרט העומד למשפט רשאי ליהנות מכל ספק הקיים לטובתו, תהי העבירה המיוחסת לו אשר תהיה. ואין נפקא מינה בכך שהיא שייכת לסוג העבירות שטובת הצבור דורשת עקירתן מן השורש. אם בתום דברי עדותו הצליח הנאשם לרדת מדוכן העדים ולהשאיר אחריו רושם שייתכן וגירסתו היא אמת, ואכן גירסתו זו שוללת את יסוד האי-חוקיות ממעשהו _ יש לזכותו מפני הספק. והיות ובמיקרה הנוכחי הצליח הנאשם להשאיר רושם כזה עלי - לא יועילו כל הנאומים שלאחר מכן. לכן סבורני שאנו יכולים לחסוך לנאשם את הטרחה של מתן תשובה לסכומי הקטיגוריה.

הסמל ר. לא הופתע. הוא מילא את התפקיד שהוטל עליו ללא ויתורים וללא משוא פנים. הוא היה לוחם מנוסה מכדי לשכוח שהשופט אינו מעלים עין גם מהאפשרויות הסותרות את גירסתו. הוא עשה את שלו, ועתה הוא הצטחק לעבר הצעיר שעוד לפני דקות ספורות היווה מטרה לחציו השנונים.

הנאשם, מאידך, היה המום קצת מהפתאומיות שבה נגמר המשפט. חלק הגון מלאי מרצו בוזבזו על ההנקת המועקה שהעיקה עליו בקרבו פנימה. עתה, עם בא ההתפרקות הוא נראה תשוש כח ועייף.

רכנתי על נירותי ורשמתי בהם פסק דיו של זכוי.

ראיתי את הפרשה כמחוסלת, ועמדתי לסגור את כריכת התיק כשלפתע נחו עיני על ערימת המוצגים המונחים על שולחנו ביחד עם המטפחת שבה הובאו.

ומה נעשה עם אלה? - שאלתי את התובע.

- אבקש צו להחזירם לבעליהם.

רשמתי בתיק צו כמבוקש והודעתי לנאשם שהוא יכול לקבל את החפצים כעבור ארבעים ושמונה שעות במקום שבו נלקחו ממנו. פרשתי לפני את המטפחת והתחלתי לאסוף את הכל לתוכה, אולם כשידי הושטה אל הקופסה הססגונית, "המוצג" בה' הידיעה, הפסקני הבחור באומרו:

- אינני מעונין עוד בזה.

הססתי רגע ומישהו באולם נצל את הסוס, בלחישה שבעקבותיה פרץ צחוק רם מספסלי הקהל.

משכתי את ידי מן הקופסה כאילו היה בה עקרב.

הסמל ר. הציל את המצב:

- ברשות בית המשפט המשטרה תחסל זאת.

- בסדר. אמרתי, והוספתי: באש.

אלגרה ועליזה

אלגרה דוהר ידועה היתה בין שכנותיה ובין חברותיה כאשה תוססת ומלאת מרץ מפליא ובלתי נלאה, אשר לא זו בלבד שהשכילה לנהל עסק עצמאי פורה ומכניס רווחים, אלא שגם במשק ביתה על ארבעת חדריו ושש נפשותיו היא לא נזקקה לעזרה כלשהי, ובבוא הערב עוד עמד בה כוחה לבלות במסיבות ובנשפים עד השעות הקטנות של הבוקר.

בעלה של אלגרה עבר מידיה האוהבות והמפנקות של אמו האלמנה, לידי אשתו - מבלי שהמעבר היה כרוך עבורו בשינוי קל שבקלים מנוהגי העבר.

גם עתה בקומו בבוקר הוא מצא את הכתנת הלבנה והמגוהצת מוכנה על הכוננית, ארוחת הבוקר ערוכה על שלחנו, ואף הנשיקה במצח לא חסרה. ובשובו מעבודת הפקידות המפרכת שלו במשרה מיותרת של משרד ממשלתי, מצא את חשבונות החשמל והגאז, הטלפון והחצרנות מסולקים בהכנסותיה של רעיתו, עתונו ממתין לו בכורסתו ונעלי הבית שלו מוכנים לצדה. גם תכנית הערב היתה ערוכה עבורו, הכרטיסים מוזמנים ומשולמים "נעלי היציאה" שלו מצוחצחים וגרבים חדשים (ומבושמים!) מקופלים בתוכם.

איש לא הבין כיצד החזיקה אלגרה מעמד במרוץ זה, כיצד הספיקה להכין ארוחותיה, לעשות קניותיה לדאוג לילדיה ולמצא עוד שעה קלה לשינה מזמן לזמן. אולם לא כל שנראה כנס אכן נס הוא. עם חלוף השנים, ובמקביל למשקלות שהחלו להצטבר על כרסו של מר דוהר, על ערפו ועל לחייו, החלה אלגרה להצטמק בהדרגה, ומחושים למיניהם

החלו לפקוד אותה חדשים לבקרים. ראו זאת חברותיה הנאמנות והקימו שערוריה רבתי. כך קרה שביום מן הימים נקראה אסיפה דחופה של "החוג" בקפה ורה ושם הוחלט, לאחר דין ודברים סוערים, שיש לכפות על אלגרה לקבל עזרה במשק ביתה. החברות אף הרחיקו לכת, בחרו את "העוזרת" - בת אחות של מי שעבדה אצל פלונית וארגנו התיצבותה אצל אלגרה בלוית נציגה נמרצת ונחושת החלטה של "החוג".

רצה המזל ששמה של העוזרת היה עליזה וכמי ששמה אינו אלא תרגומו העברי של השם אלגרה - היא הצטיינה במרבית היתרונות של בעלת הבית. העובדת המיועדת והמעבידה בכח נשאו חן זו בעיני זו ממבט ראשון, ולמרבית הפליאה יצא השדוך לפועל מיד בפגישת ההכרות. הכל האמינו שלא על נקלה תסכים אלגרה לשנוי הפתאומי המוצע בארח חייה, אולם מסתבר שהיא היתה שבורה ורצוצה עוד מעבר למה שחשבו הבריות.

במין כניעה שבאפיסת כוחות החלה אלגרה להעביר לידי עליזה יותר ויותר מעיסוקיה. אמנם עליזה היתה מופיעה לעבודה בשעה שבע בבוקר ומסתלקת כבר בצהרים, אולם תוך ארבע-חמש שעות שהיתה בבית דוהר היא השתלטה על הנקיון, על הבישול, על הכביסה ואף הספיקה לצאת לקניות. היה זה מיקרה בולט של מין שמצא את מינו. תוך זמן קצר הסתבר שעליזה הצליחה בחריצותה וביעילותה למצוא את הדרך גם אל לבה של מעבידתה ואלגרה החלה להשפיע על עוזרתה מתנות שונות למיניהן.

עבר חדש ועוד חדש ושמה של עליזה יצא לתהילה בקרב חברותיה של אלגרה והמוניטין שלה בתור "העוזרת" בה"ה הידיעה הדהדו בין כתלי קפה ורה ורוול. במקביל לכך הלך ההבדל החיצוני בין העובדת והמעבידה והתטשטש. לבושה בשמלותיה של אלגרה, נועלת נעליה של אלגרה, שפתיה צבועות בשפתון של אלגרה - כל אלה מתנות שנתנו ביד רחבה - נראתה עליזה בלכתה ברחוב כאלגרה ממש.

ה"דמות" הזאת מצאה מאד חן בעיני עליזה, שכן אלגרה נחשבה לאשה נאה ולבושה בטוב טעם. לאט לאט החלה עליזה לחקות את מעבידתה גם בתסרוקותיה, בעדייה ובבושם שהיא השתמשה בו. ועל כל אלה רחפה רוח טובה וידידותית, כששתי הנשים מתיעצות ביניהן בעניני אופנה ובענינים שונים שבינו ובינה. למרבית הפליאה היתה עליזה עדיין רווקה. היא היתה מחליפה את מאהביה בתכיפות ואם כי לדבריה כולם אהבוה בכנות היא לא הצליחה להביא לחופה אף לא אחד מהם.

חלפה שנה ועוד שנה ועליזה הפכה לבת בית בבית דוהר. גם אלגרה וגם בעלה השתכנעו עוד לפני זמן רב בישרה של העוזרת ונהגו להשאיר מפתחות הבית בידיה, הארונות פתוחים, ומזומנים מונחים כלאחר יד במקומות שונים.

מעולם לא חסר חפץ, מעולם לא נעלמה פרוטה.

לקראת האביב השלישי של ההתקשרות המוצלחת הביאה אלגרה הביתה בגד ים חדש. היה זה בגד ים גזור ורקום לפי הזמנה מיוחדת, כולו לובן ופס פרחים קטנטנים, אדומים,

צהובים וירוקים מתמשך באלכסון מן הכתף השמאלית אל הירך הימנית. אלגרה היתה גאה ושמחה מאד בבגד ים זה, שלא היה דוגמתו בישראל כולה. היא פרסה אותו על מיטתה ועמדה דומם רגעים ארוכים והתבוננה בו באהבה. אחר כך בעמדה לפני המראה היא החזיקה אותו לפני גופה בהטותה את גוה אנה ואנה, תוך הרכנת ראש לפנים ולאחור, מנסה לשוות לעצמה בדמיונה "פוזות משגעות" שונות. לבסוף היא לבשה אותו ואצה לשאול לדעתה של עליזה.

בראותה את בגד הים היחיד במינו, פערה עליזה את פיה לרווחה, כשעיניה נעוצות בפס הפרחוני כאילו הוכתה סנורים. אין שיעור לספוק שתדהמתה של עליזה גרמה לאלגרה. בתמהון ובהערצה הנסוכים על פני העובדת שהיתה לידידה - ראתה אלגרה אישור שאין מהימן ממנו - לטוב טעמה.

בכמה הוא עלה לך? -, איפה קנית אותו? -. האם זה מוכן או בהזמנה? - ירתה עליזה את שאלותיה לעבר אלגרה, בזו אחר זו, כשסקרנותה לא מותירה לה שהות להמתין לתשובות.

קניתי אותו במקום פרטי, ולמחיר מוטב שלא תשאלי, זה עלה לי הון ! - ענתה אלגרה תשובות מתחמקות.

היא הרגישה בצמרמורת הקרה העולה ומקפצת בחוליות חוט השדרה שלה בד בבד עם התרקמות המחשבה המחרידה במוחה - שהנה באחת השבתות הקרובות עלולה עליזה להופיע בבריכת השחיה כשלגופה בגד ים זהה עם "הדוגמה הבלעדית" שלה. דבר כזה לא היתה אלגרה מוכנה לסלוח אפילו לאחותה.

בטרם תשתפך הבעת הדאגה על פניה, מיהרה אלגרה למצוא תירוץ כלשהו כדי לפשוט את בגד הים החדש ולהצניעו בארון, ובעוד אצבעותיה עסוקות בקיפול ובהחלקה בירכתי המגירה - פלט פיה סדרה ארוכה של פקודות והוראות שונות אשר הוציאו את עליזה מן החדר ומן הבית והריצוה לחנות המכולת, לקצב ולירקן.

- אופו - איך נמלטתי הפעם! - לחשה אלגרה לעצמה וישבה לנוח מעט, ולהשתלט על פיק ברכיה.

כאשר חזרה עליזה כעבור מחצית השעה נראה שכל ענין בגד הים החדש פרח מראשה, ומשהיא לא הזכירה אותו עוד, לא למחרת וגם לא כעבור שבוע, נרגעה אלגרה לחלוטין ואף העזה ליבש בגלוי את שקית החמדה הלבנה בתליה על חבל הכביסה שבמרפסת.

נראה שכל מאוייה של עליזה באותם הימים היו נתונים לבחיר לבה החדש, שזה עתה החל לחזר אחריה ושהיא לא פסקה להגות בו תוך התווית תכניות אין ספור לחייהם המשותפים בעתיד. אלגרה שותפה בהתיעצויות ממושכות לגבי תכניות אלה, ומשהגיע לבסוף הארוע המצופה של הארוסין, ומועד החתונה נקבע - צלל בגד הים אט אט לתהום הנשיה.

אם לא היה די בתכנון החופה וכל הכרוך בה כדי למלא את עתות הפנאי של שתי הנשים, בא מר דוהר והודיע במוצאי חג השבועות שהחלטתו נחושה לנסוע בקיץ זה לאיטליה הצפונית ולאוסטריה. מטרתו המוצהרת היתה להביא ארצה מספר תצלומים המראים אותו משתקשק במימיהם הצוננים של נחלי הצפון על רקע הרי האלפים המושלגים - ולהניח צלומים אלה על שולחן המנהל במשרדו בשלהי הקיץ הישראלי הלוהט.

מראה פניו של המנהל ברגע כזה - טען מר דוהר - יש בהם כדי לשמש לו סם מרפא וחיסון נגד רטוני "הבוס" במשך שנה תמימה.

מאחר ומחזרה של עליזה היה בעל מקצוע מעולה בענף הבניה, והשתכר יפה למחיתו, הוא עמד על כך שאשתו העתידה תפסיק את עבודתה לקראת נשואיה, ולא תחזור עוד לעבוד אצל אחרים לעולם.

צירוף מסיבות אלה הביא, איפוא, להכרעה לפיה התפטרה עליזה מעבודתה ערב נסיעתם של בני הזוג דוהר לחוץ לארץ, והכל נדברו להפגש בחתונה, שמועדה נקבע לתחילת הסתיו.

הפרידה בין אלגרה לעליזה היתה לבבית ומלבבת ועליזה עזבה את בית דוהר כשבאמתחתה סכום נכבד של פצויים "שעוגלו" ביד רחבה, ובידיה שתי מזודות עבות כרס מלאות כל טוב.

בצוע ההכנות לקראת ההפלגה לאירופה, הצילו את אלגרה מהרהורי תוגה שעלולים היו לדכדכה בבואה לפתור את הבעיות שהתעוררו עם עזיבתה של העוזרת המסורה.

הימים עברו בפעילות קדחתנית סביב הכנת הדרכונים והצלומים הכרוכים בכך, בפגישות ובהתיעצויות במשרד הנסיעות, בקניות, בתפירות, ובמדידות.

סוף סוף הגיעה העת לארוז - ובמלתחתה של אלגרה נועד מקום נכבד לבגד הים הלבן, כי הוא נאה כי הוא יאה ליצג את ישראל בחופי ונציה ורפללו.

בדחילו וברחימו ניגשה אלגרה למגירה בה הוטמן הנכס היקר שבוע קודם לכן אחרי רחיצה ושטיפה שנעשו בקפידה יתירה ובמאמץ מיוחד להחזיר לבד את לובנו המבהיק.

כאשר אצבעותיה האמונות במישוש האריגים למיניהם לא נתקלו בחפץ המבוקש, נעצה אלגרה את מבטה במגירה הריקה, כמי שאינו מאמין למראה עיניו, וגבותיה התכווצו במאמץ עלאי של כח הזכרון.

הייתכן שהיא שמה אותו בכל זאת במקום אחר? מדוע פתאום תעשה כדבר הזה כאשר למן יום הרכישה היה לבגד הים מקום מיוחד ונכבד במגירה קבועה? נתקפת בהלה, החלה אלגרה בחפושים קדחתניים מאצטבה לאצטבה, מארון לארון ומחדר לחדר. כאשר היא

השתכנעה בסופו של דבר ש"הילד איננו" חשך עליה עולמה והיא היתה על סף העלפון. ויותר מכפי שהיא נזדעזעה מהעלמות הבגד - הכריעה אותה המחשבה האיומה שעוזרתה - ידידתה, אינה אלא גנבת; רק היא יכלה לסלק את הגנבה באחת המזוודות עמן עזבה את הבית, לאיש זולתה לא היתה גישה חפשית לארונות.

כאשר אלגרה נזכרה כיצד לטשה עליזה את עיניה לבגד הים בראותה אותו לראשונה, כאשר זכרונה החל להקרין אל מול העין הפנימית שלה את כל אותן המתנות במלבושים מכל המינים בהן היא הלעיטה את עליזה במשך השנים, את כל אותן החופשות שעליזה קבלה בתשלום מלא מעל ומחוץ המגיע והמקובל, את נשיקות התודה וחבוקי ההתלהבות - עלתה חמתה של אלגרה ופרצה כאש אוכלת כל ובוערת להשחית.

במצב רוח זה היא עטה על הטלפון לחייג 999.

כך נולד תיק חקירה חדש במשטרת ישראל.

אלגרה הוזמנה לתת עדות וספרה ספור הדומה בעיקרו לגירסה המובאת לעיל.

אולם ההצלחה לא האירה פניה למשטרה בעבודתה. כאשר עליזה הוזמנה למסור את גירסתה - היא התפרצה בחמת זעם, איימה לתבוע את אלגרה למשפט על הוצאת שם רע, הכחישה הכל מכל כל, אמרה שזו עלילה שפלה ושאין מלים בפיה לתאר את החוצפה של המעבידה אשר לא זו בלבד שניצלה אותה במשך שנים נצל היטב - אלא באה עתה להרוס את אשרה העתיד ולגרום לה נזק בל יתואר.

אפשר לומר שכאשר הסמל החוקר סיים לגבות את עדויות שתי הנשים הוא לא יכול היה להגיע למסקנה כלשהי בדבר העדפת גירסה אחת על רעותה.

במסיבות אלה נשאלה עליזה אם היא מסכימה לעריכת חיפוש בביתה, והיא נענתה מיד בחיוב - בחוסר הססנות הראוי לשבח.

החפוש נערך - וכפי שהיה מצופה - לא נמצא דבר.

אלגרה נסעה לחוץ לארץ מצויידת באחד מבגדי הים הישנים שלה, במצב רוח מדוכדך למדי. לזכותה של איטליה היפה ולזכות יושביה הנחמדים ייאמר שהם הצליחו עד מהרה להשכיח מליבה את כל הפרשה העלובה הזאת, וכאשר היא חזרה הביתה בשלהי הקיץ היא היתה כבר מסוגלת להתלוצץ על כל הענין.

החרף בא והביא עמו גשמי זעף, ודירת דוהר שהיתה דירת גג - ספגה מהלומת מים שהזיפות הישן של הגג לא יכול היה לעמוד בפניה.

דלף דלף, איפוא הדלף, לתוך גגיות ודליים במשך כל החורף, ובהנץ חמת האביב היה מר

דוהר מן הראשונים שמהרו להשיג מומחה לזיפות גגות ולתיקונים.

חיפושיו של מר דוהר הביאוהו לקרן הרחובות שינקין אלנבי והמלך ג׳ורג׳ בתל-אביב, שם הוא פגש בבחור חביב ושחרחר שהציג עצמו כבעל מקצוע מעולה.

בעל המקצוע ומר דוהר נסעו במכוניתם של משפחת דוהר לדירתם לראות קודם כל במה המדובר ולעשות אומדן הנזק ומחיר תיקונו.

בנסוע השניים ברחובות העיר, התפתחה שיחה ידידותית ביניהם ומר דוהר החמיא לעצמו על כשרונו לבחור בבחור סימפטי כזה מבין עשרות העובדים שצבאו עליו בשוק העבודה של רחוב שינקין.

כאשר פתח מר דוהר דלת דירתו בפני זפת-הגגות, והכניסו פנימה להראות לו את כתמי הטחב שבתיקרה - נקרעו עיני האורח לרווחה והוא סב על עקביו פעמים ושלש כמי שמחפש אבידה.

לבסוף הוא פלט: -

- אתה יודע אדוני, דירה זאת נראית בדיוק כמו הדירה שאשתי סיפרה לי עליה - בה היא עבדה מספר שנים כעוזרת במשק הבית. האין שם אשתך במיקרה - אלגרה?

מר דוהר ניצב על עמדו פעור פה, מעכל את הדברים לאיטו. הוא נזכר כיצד עליזה היתה מספרת על בחיר לבה ומתארת אותו כבעל מקצוע מעולה בענף הבניה... עודנו עומד כך וממלמל תשובה שיגרתית מהר האורח להוציא מכיס אחורי של מכנסיו ארנק תפוח ודלה מתוכו צלום מקומט. בלי אומר ודברים הוא הושיט את הצילום למר דוהר.

כאשר נחו עיני דוהר על הצלום הוא נתקף התרגשות עצומה, גרונו ניחר והוא לפת את פיסת הניר כמי שמצא שלל רב.

בתמונה הקטנה נראו גבר ואשה חבוקים בעומדם על שפת הים, מול הגלים המתנפצים כשבגדי ים לגופם. לגופה של האשה היה בגד ים לבן, גזור להפליא, עם פס פרחים דק מתמשך מן הכתף האחת באלכסון אל הירך הנגדית.

אלגרה לא היתה אותה שעה בבית ומר דוהר נפעם כולו למחשבה - מה תהיה תגובתה למראה תמונה זאת. האמת צריכה להאמר שמר דוהר לא שוכנע מעולם כי אכן אשתו צדקה בהאשימה את עליזה. הוא נטה להאמין שבגד הים הלך לאבוד, נשמט מחבל הכביסה, או טמון עדיין באיזו אצטבה נדחת.

מניותיה של אלגרה עלו מעלה מעלה תוך השניות בהן לא יכול מר דוהר לגרוע עין מן הצלום שבידו.

- קח זאת למזכרת - אמר הבחור - בראותו את ההתענינות שמגלה אורחו בצלום - אני יכול להשיג עוד כאלה, וממילא כיום זו כבר תמונה ישנה, יש לי המון צלומים מן החתונה ולאחריה.

כמהלך בתוך חלום מצא מר דוהר דרך לסיים את השיחה עם בעל המלאכה בהבטיחו להודיענו בכתב במידה ויוחלט להזקק לשירותיו.

את סופה של הפרשה לא קשה לנחש מכאן.

הקורא היקר יכול לתאר לעצמו כיצד התגלגל הצילום הגורלי לידי משטרת ישראל וכיצד נפלו פניה של עליזה כאשר הסמל החוקר הציגו בפניה.

במקום איומים רמים במשפט דיבה באה הודאה באשמה בקול דממה דקה. ואכן מוזרים הם דרכי אנוש ומוזרים שבעתיים דרכי פעולתו של הגורל.

כי כאשר הגיע תור משפטה של עליזה להשמע היא היתה בחדשי הריונה האחרונים וחשבון פשוט הראה שהיא החלה במלאכה זמן ניכר לפני החופה.

התלבטתי לא מעט בשאלה אם יהיה זה מוצדק להביא עבירה על חוקי הצניעות כמסיבה מקילה בעבירה של גניבה, אולם בסוף הכריע את הכף השיקול שלא לגרום ללידתו של אזרח חדש וחף מפשע - בין כתלי בית הסוהר.

6

אצבע אלוהים

הנאשם לא הופיע למרות שהוזמן כדין. בישיבה הקודמת של בית המשפט, משהוקרא לו גליון האשום הטופל עליו אשמה של גניבת תיק עור על סדור ותפילין שהיו בתוכו, בתחנת האוטובוסים המרכזית בתל-אביב - הוא הכחיש בתוקף כל קשר עם המעשה.

המשך ברור המשפט נדחה בשעתו להיום בשל העדרו של העד העיקרי אשר המשטרה לא הצליחה להשיגו ולהזמינו מירושלים.

עתה עמד בפני העד, יהודי בגיל העמידה, בעל מבנה גוף תמיר וחסון, עטור זקן שחור היורד על חזהו בשפע של שער סמיך המטופל יפה, כשמגבעת שחורה, רחבת שוליים לראשו ואשיותו שופעת אצילות אשר לא היה במעיל הישן והמרופט שעל כתפיו כדי להעימה.

לעומת העד נראה הסמל ר. אשר יצג את התביעה הכללית במשפט זה כצימוק מיובש היטב, אשר כל חלק וחלק מהמדים אשר המדינה העניקה לו מלבד הנעלים, יכול היה להכיל בנקל שנים כמוהו. אולם לא היה זה לסמל היום הראשון להופעתו בפני. שנה כמעט בילינו יחדיו את הבקרים באולם דחוס זה, כשאני יושב מעברו של דוכן השופטים מזה והוא נצב מעברו מזה. במשך תקופה זאת התנגשו רצונותינו לא פעם, והאמת נתנה להאמר שמכל תובעי המשטרה שאתם נזדמן לי לעבוד במשך כהונתי כשופט בישראל היה הוא היחידי שמצא עז בנפשו לענות לי דברים כדרבנות בכל הזדמנות שבה הרשיתי לעצמי

להתקיף את התביעה הכללית בפומבי. במשך הזמן למדתי להעריך מאד את עמידתו של בחור זה על רצונו, את זכרונו היוצא מגדר הרגיל, את הכשרון שבו ידע לחקור עדים עקשנים ונפתלים, ואת נאמנותו למדיו ולממונים עליו. הזריזות המופלאה בה התמצא בבעיות משפטיות סבוכות זכתה להערכת ערכי הדין שנזדמן להם להופיע נגדו, והם התרגלו לראות בו יריב מסוכן.

עתה קם הסמל ר. על רגליו ובקשני להמשיך במשפט בהעדר הנאשם.

- כבוד השופט, הוא אמר, הנאשם היה נוכח בישיבה הקודמת, והוזמן להיום, על ידי בית המשפט. הוא לא הופיע מבלי להודיע על סבה כלשהי להעדרו, ובודאי אין זה אלא נסיון מצדו לדחות את מועד הכלאו על ידי תחבולות שונות. בה״מ אינו צריך לתת ידו להתנהגות בזאת! העד שלי הופיע במיוחד מירושלים, וקשה לנו לדרוש ממנו שירבה בנסיעותיו הנה ממרחק כה רב. בה"מ ראה את הנאשם, הוא בחור צעיר, המזלזל בבה״מ ויש ללמדו שעור.

פניתי לעד ובקשתי מפיו הסבר להעדרו בתאריך שבו החל ברורו של המשפט.

- כבוד השופט, אם כבודו ישים לב לכתוב בהעתק ההזמנה שנשלחה אלי בפעם שעברה - יראה שהיא נמסרה לאשתי. הזמנה זאת לא הגיעה לידי אלא אחרי תאריך המשפט מפני שהייתי נעדר אותה תקופה מהבית ונמצאתי בנסיעות במקומות שונים בארץ בקשר לעסקי. אני מצטרף לבקשת הסמל לקיים את המשפט היום היות והנני בא הנה אך ורק כדי למלא את חובתי האזרחית. הגנבה הוחזרה לי ואינני תובע דבר מאיש.

לא בזבזתי זמן רב על לבטים, הסבר זה נראה לי. בשים לב לכך שהעד בא במיוחד מן הבירה, וכן לכך שהנאשם אינו מאבד את זכותו לבקש בטול פסק הדין העלול להנתן נגדו באם יוכיח לאחר מכן שהיתה סבה מתקבלת על הדעת להעדרו - החלטתי להמשיך בלעדיו.

רשמתי החלטה ברוח זו בתיק, קראתיה בקול ואמרתי לעד: תואיל בבקשה לגשת לדוכן העדים ואני נכון לשמוע את אשר בפיך.

בצעד מתון אך החלטי עבר העד את מרחק הפסיעות הספורות אשר הפרידו בינו לבין הארגז השחור שנצב ליד הקצה השמאלי של דוכני ואשר היו מונחים עליו זה בצדו של זה התנ״ך, הברית החדשה והקוראן. העפתי מבט שגרתי באולם בית הדין ונוכחתי שסדר שורר בו וכי אין יסוד לצפות לכל הפרעה. שוטר נצב ליד הדלת ושוטר ישב בכל אחד מן הספסלים הארוכים המיועדים לקהל. באגף זה, הפלילי, של בית משפט השלום, שלטה האוירה של מורא הדין, הקהל חש בה, ועצר ברוחו.

- שים בבקשה את יד ימינך על התנ״ך - הורה בינתיים סמל ר. את העד, ואמור אחרי: אני נשבע באלהים . . .

ראיתי את העד מהסס, ובאשר הסכנתי לראות יהודים חרדים נמנעים מן השבועה, הבינותי מיד מה מעיק על לבו, ועמדתי לפנות אליו ולהסביר לו את זכותו להצהיר בהן-צדק, כאשר הסמל ר' הקדימני:

- אתה רשאי להצהיר בהן צדק באם השבועה נוגדת את אמונתך הדתית.

- כן אדוני, אמרתי, אם יש לך סבה חוקית שלא להשבע ...

- אני דתי והשבועה זרה לרוחי ...

- טוב - תצהיר בהן צדק בבקשה ...

העד הצהיר בהן צדקו לאמר את האמת, את כל האמת, ורק את האמת.

- הזכור לך אותו יום, שאל הסמל, שבקשר אליו התלוננת במשטרת ירושלים?

- כן, נענה העד, מיקרה מוזר היה זה, ואצבע אלקים יש בו, והוא זכור לי היטב...

בשלב זה נכנס לאולם בית הדין בחור בלוית בחורה ושניהם חמקו לאחד הספסלים האחוריים כשהם מהלכים על קצות אצבעותיהם והתישבו בשקט.

מיד הכרתי בבחור את הנאשם במשפט הנוכחי כי פניו הנפולים ובלוריתו השחורה והשמוטה על מצחו נחרטו בזכרוני מאז ראיתיו בפעם הראשונה.

שתקתי ולא אמרתי דבר. העד הרי טרם התחיל בעדותו ולנאשם תהיה ההזדמנות לשמעה במלואה. עם זאת ידעתי שבמשפט זה תתעורר שאלת זהויו על ידי המתלונן ולא רציתי לקפח את זכויותיו על ידי הצגתו לראוה בפני העד למפרע.

רשמתי איפא בפרוטוקול כי הנאשם הופיע וכי הוא נוכח באולם, ונתפניתי לרכז תשומת לבי בדברי העד.

- באתי לתל-אביב לרגלי עסקי, ספר הלה, חנות לי בירושלים לתשמישי קדושה. אני תר את הארץ וקונה סדורים, תפילין, טליות וכולי.

- ומתי היה המיקרה הנדון? התערב פה הסמל ר. בדברי העד.

- זה היה לפני כארבעה חדשים, אם כי לא אזכור את התאריך המדויק. ביום ההוא הבאתי סחורה לפי הזמנה לבני ברק ועמדתי לחזור לירושלים. באתי לתחנת האוטובוסים המרכזית בסמוך לשעות הצהרים. בידי היה תיק עור שלי ובו סדורי הפרטי ותפילין שלי. זמן רב עמדתי בתור. מתוך האזנה לשיחת העומדים לידי התברר לי שנוהג הונהג בתל־אביב לפיו

יש לקנות את כרטיס הנסיעה בקופה. נאמר לי שהנהגים אינם מוכרים עוד כרטיסים בתוך המכונית. היות ולא היה לי כרטיס נסיעה לירושלים נחפזתי לקנותו ומסרתי את התיק שלי לאדם שעמד אחרי. כשאחזור, חשבתי ישמש התיק סימן שהייתי בתור, וכך ימנעו וכוחים. רצתי לקופה, מרחק כמה עשרות מטרים, אולם גם שם מצאתי תור והתעכבתי מספר רגעים. משחזרתי למקומי בתחנה לירושלים, מצאתי כי התור נעלם ועמו... התיק. אנשים ששאלתי בסביבה אמרו לי שהאוטובוס זה עתה נסע. תארתי לעצמי שהנוסע שלו מסרתי את תיקי לשמירה ודאי לא רצה לותר על הנסיעה באוטובוס זה, ולא יכולתי לבא אליו בטרוניה לאחר שנתנסיתי על גופי בעינויי העמידה בתור לבירה. לפעמים עומדים מחצית השעה ולרוב זמן רב הרבה יותר מזה. חשבתי שהאיש לקח את התיק שלי וקויתי שימצאני בירושלים לפי שמי וכתובת עסקי שהיו רשומים על כרטיס המודבק בצד הפנימי של התיק, או לפי כתבתי הפרטית שהופיעה עם שמי גם בצד הפנימי של כריכת הסדור שלי. לא עלה על דעתי שלמישהו יהיה ענין בסדור ישן ובתפילין משומשים.

חכיתי לאוטובוס הבא ונסעתי ירושלימה. חזרתי לעבודתי הרגילה וכאשר חלפו יומיים ואיש לא התיצב עם התיק ועם הסדור והתפילין, נתתי מודעה בעתון מופנית ל"מוצא הישר".

על התיק שהיה ישן ומדולדל הייתי מוכן לוותר, אך לא יכלתי להשלים עם אבדן הסדור והתפילין שהייתי קשור אליהם קשר סנטימנטלי רב. המודעה לא נשאה כל פרי והתחלתי להרהר בכך שמא האיש שלקח את התיק מסרו למשטרה. הלכתי למשטרה בירושלים אולם ברורי שם לא העלו כל פרי.

כך עברו מספר שבועות, עד שביום בהיר אחד, לפני כשלושה חדשים, בשבתי בחנותי עסוק בנקוי האבק מן הסחורה, נכנס לפתע בחור צעיר ושאלני אם ברצוני לקנות סדור ותפילין משומשים. נראה, אמרתי, הכל תלוי באיכות הסחורה. הבחור הניח על שולחני מטפחת ומשפתחה נחו עיני על הסדור שלי שבא לי מאבי ז"ל ועל התפילין שלי! עצרתי ברוחי ושאלתיו בתמיהה מעושה: הכיצד זה מוכר יהודי את התפילין שלו? דברים כאלה הרי אין אדם נוהג למכור, כי לרוב הם עוברים בירושה, נתנים מתנה בתוך המשפחה או למוסדות צדקה. ולזה ענה הבחור: אלה היו שייכים לאחי ז"ל, שנפטר לפני זמן קצר, ומאחר שאין לי משפחה אחרת, אין לי מה לעשות בהם, והיות ודחוק אני עתה מבחינה כלכלית, החלטתי למכרם.

- ההיית יכול להכיר את הבחור אם היית רואה אותו היום? הפסקתי את העד.

- חושבני שכן, כי היתה לי הזדמנות טובה להתבונן בפניו.

- תראה בבקשה באם הוא ישנו באולם בה"מ - אמרתי, ונהניתי לראות את המבט הנבוך בפניו של הסמל ר. אשר לא ראה את הבחור בהכנסו, בהיותו עומד עם הגב אל הקהל ופניו אלי.

העד העביר את עיניו על פני הספסלים הגדושים צופים ומיד נחה עינו על הנאשם שישב

דומם מתבונן בתיקרה. זהו הבחור! - קרא העד - הצעיר היושב ליד הבחורה - והצביע באצבעו על הנאשם.

מה שמך ? - שאלתי את בעל הבלורית השחורה. הוא קם על רגליו והציג את עצמו. שמו התאים לשם הרשום בראש גליון האישום, נושא המשפט.

ההפתעה על פניו של הסמל ר. הסבה לי נחת מרובה; הוריתי לעד להמשיך.

- כששמעתי את ספור הכזב מפי הבחור אמרתי לו: תמתין נא רגע. ידוע לך ודאי שהתפילין צריכים להיות כשרים למהדרין ומאחר ואין אני מומחה כגון אלה - אקפוץ לדקה לחנות הסמוכה שם יושב חכם ומבין ואשאל דעתו. ״בבקשה״ - ענה לי הלקוח באדיבות ואני מהרתי באמת לחנות הסמוכה, אולם לא מפני שרציתי לראות שם מבין בענייני כשרות אלא מפני שמצוי שם טלפון. טלפנתי למשטרה ובקשתי בואה בהקדם האפשרי.

השארתי את התפילין אצל השכן ובחזרי לחנות אמרתי לבחור שהמתין בעיינו בעתון: "עוד רגע ויביא לי האיש את התפילין. הוא טוען שהבדיקה תארך רגעים ספורים, ולכן חזרתי שמא יבוא בינתיים קונה אחר". במתיחות רבה חכיתי לבוא המשטרה כשאני מתעסק בדברים שונים ומנסה להעמיד פנים של אדם טרוד ביותר.

המשטרה עמדה הפעם על הגבה. ניידת הופיעה בטרם נפל על הבחור חשד כל שהוא. לפתע מלאה החנות שוטרים ואני הצבעתי להם על הנאשם וספרתי להם כי הוא בא להציע לי למכירה רכוש שנגנב ממני.

המשטרה עצרה את הבחור, גבתה עדות ממני, ועכבה תחת ידיה את הסדור ואת התפילין כדי שישמשו מוצג בבית המשפט.

- האלה הם ? שאל הסמל ר. בהושיטו לעד חבילה עטופה בניר עתון, שהיתה מונחת על שלחנו.

העד פתח את האריזה, הוציא מתוכה סדור כרסתן ובלוי ותפילין שסימני שמוש רב נראו בהם ברורות. אלה הם - אמר, ונטל את התפילין בידו והרימו לפיו ונשקן.

לבקשת נציג התביעה הוגשו לי הסדור והתפילין כמוצגים במשפט וסומנו כנהוג, והסמל ר. התישב - אות כי גמר את שאלותיו לעד.

- היש ברצונך לשאול דבר מהעד? - פניתי לנאשם.

- כן, אשאלנו: אולי אתה טועה כשאתה מוסר שספרתי לך כאלו השתייכו הסדור והתפילין לאחי ז״ל. אולי אתה מחליף מיקרה זה עם מיקרה אחר. האין זה נכון שספרתי לך כי מצאתי את הדברים ברחוב?

הבחור פקח, חשבתי, באשר הרגיש שנקודה זאת היא המגלה את הצד האפל שבאופיו, אם כי לא מנוסה בהלכות הערכאות, שהרי אם העד יכחישו ויעמוד בתוקף על ספורו המקורי - יהיה בכך רק משום חזוק לעדות המרשיעה. נוסף על כך בסיפא של שאלתו הוא גלה קו הגנתו.

ואכן העד ענה מיד בתוקף וללא הסוס: - אין כל טעות עמי. זהו מה שספרת לי ואין כל סבה לספקות כי המקרה נחרט היטב בזכרוני. השם הוא עצמו שהדריך צעדיך לפתח חנותי.

- אין לי עוד שאלות.

הודיתי לעד והודעתיו כי הוא חפשי ללכת לדרכו וכי בית המשפט אחראי לכך שרכושו יוחזר לו בתום המשפט.

- כבוד השופט, המותר לי לאמר דבר מה ביזמתי ושלא בתשובה לשאלות ?

- בבקשה.

- עיני כבודו הרואות כי אצבע אלוקים היתה בדבר. השולח ידו בסדור ובתפילין עיני הקדוש ברוך הוא עוקבים אחריו וההשגחה העליונה מכוונת צעדיו עד שוב הגזלה לבעליה. אני משוכנע כי מיקרה זה נטע יראת השם בלב הנאשם וכבוד השופט יואיל נא לא להכביד ידו עליו ולא למצות את הדין לגביו.

האמת נתנת להאמר כי משפט זה אכן עורר בי הדים מן הוכוח הישן נושן סביב הקשר שבין שלובים מדהימים של מאורעות כגון זה שבפנינו לבין המקורות שמהם יונקים שרשי האמונה הדתית, אך לא מצאתי לא את הזמן ולא את המקום מתאימים להתרת רסן מחשבותי בכוון זה.

- נראה כיצד יפול דבר בסוף המשפט - אמרתי איפא לעד - אתה רשאי להמתין ולראות וכן הנך רשאי ללכת - כטוב בעיניך.

- אין בדעתי להתערב בשקולי בית המשפט בבואו לעשות צדק, ואין לי כל ענין אישי בתוצאות משפט זה. אולם אני מאמין שאדם עתיד ליתן את הדין על מעשיו בפני בוראו, והבאתי את הנאשם הנה בעיקר כדי שילמד לקח ולא יכשל בשנית... הפנקס פתוח והיד רושמת כל ימי חיינו. חשבתי לתומי כי מוטב להזכיר זאת.

במלים אלה נפרד האיש ממני, נד בראשו לסמל ר. ויצא את האולם בראש מורם ובקומה זקופה, ללא ספק דמות האומרת כבדני.

אחרי כן העידו מטעם הקטיגוריה עוד שני עדים. האחד - סמל משטרה ירושלמי אשר תאר

כיצד נקראה המשטרה לחנותו של העד הקודם, כיצד הוא הגיע לשם בראש חולית שוטרים ומצא את הנאשם ואת העד, כיצד שמע את תלונתו של העד וקבל מידו את המוצגים שהוא הגיש זה עתה לבית המשפט. הוא ספר כי לשמע תלונת העד ספר הנאשם שהוא מצא את הדברים בתחנה המרכזית בתל־אביב ושלא עלה על דעתו שיש סכוי כל שהוא למצוא את הבעלים.

הנאשם לא שאל מעד זה כל שאלות.

העד האחרון היה שוטר אשר חקר את הנאשם אחרי מעצרו וגבה ממנו עדות. אף העדות הוגשה כמוצג לתיק שלפני, אחרי שהנאשם ענה לשאלותי ואמר שהוא נתנה מרצונו הטוב והחפשי, בלי לחץ או פתוי מצד המשטרה והשוטר שרשמה רשמה כהלכה, ללא השמטות וללא הוספות.

בעדות זאת ספר הנאשם שהוא עבר בתחנה המרכזית של האוטובוסים בתל-אביב וראה תיק עור נשען ליד אחד העמודים התומכים בסככה שמעל מקום התור לירושלים. איש לא היה בתור ושום אוטובוס לא היה בתחנה. הוא נגש ונטל את התיק, הסתכל בתוכו בגלוי לעיני כל, ומשראה שאין איש מתענין במעשיו החליט שכנראה זהו רכוש אבוד שבעליו התיאשו ממנו ונטלו. הוא לקח את התיק על תכנו לביתו ללא תכנית ברורה מה יעשה בהם, אולם מקץ שבועות מספר, משמצבו הכלכלי נעשה דחוק, החליט להפכם למזומנים. הוא מכר את תיק העור בנקל לעובר אורח פלוני, שאין כל סכוי למצאו, ומאחר שהסדור והתפילין אינם סחורה העוברת לסוחר בנקל וללא מאמץ החליט להציעם בחנויות המתמחות בכגון אלה. וכך הגיע הלום.

העדות הוקראה בפומבי ובתום הקראתה הצהיר הסמל ר. כי אלה הן עדויות התביעה הכללית.

קראתי לנאשם קדימה ותוך הסברי לו את זכויותיו בשלב זה שקלתי את הדמות שבפני בנסותי ללמוד דבר על אופיו מכל הקטנה שבתגובותיו.

- שמעת את כל העדויות וודאי ברור לך מה רוצים ממך. עתה זכותך לאמור כל העולה על לבך. אתה יכול לעלות על דוכן העדים, להשבע כמו כל אלה שדברו לפניך, ואז תצטרך לענות לכל שאלה שהתובע ימצא לנכון לשאלך. אתה גם יכול להצהיר הצהרה מבלי להשבע ואז אין זכות לתובע לחקור אותך. אתה רשאי גם לשתוק ולא לאמר דבר ואז יינתן פסק הדין על סמך מה ששמעתי עד עכשיו.

הנאשם לא הראה כל התרגשות - ובמידה שארשת פניו שקפה בכלל דבר מן המתרחש בקרבו, קבלתי את הרושם שהוא השלים עם הגרוע ביותר וכי אין בו עוד כח הרצון והמרץ להשיב מלחמה.

הוא בחר להשבע ועם זאת הצהיר מיד כי אין לו דבר להוסיף או לשנות לעומת הדברים

שמסרם בעדותו במשטרה.

הסמל ר. חקרו קצרות:

- העשית נסיון כל שהוא לגלות בעליהם של הרכוש שמצאת ?

- לאחר שנגשתי לתיק בגלוי, לאור יום, במקום שיש בו קהל רב ונטלתיו ביד, והסתכלתי בו לעיני כל - ואיש לא נגש ולא הראה התענינות - הבינותי שאין עוד טעם לחפש אחרי הבעלים.

- המסרת על מציאתך במשטרה ?

- לא.

- הנתת מודעה בעתון שמצאת דברים אלה ושאפשר לקבלם אצלך ?

- לא.

- משנטלת התיק לידך לראשונה, ההכרזת בקול: רבותי - למי שייך תיק זה ?

- לא.

זה הכל.

בא כח התביעה הכללית סכם בקצרה: אף נטילת מציאה הנה גנבה, כאשר הנוטל אינו עושה כל נסיון לגלות את הבעלים למרות שברור לו בשעת הנטילה שלו היה נוקט אמצעים סבירים אפשר היה לגלותם, וכאשר בשעת הנטילה אין הוא מתכוון להחזיר את אשר נטל.

הסמל ר. בקשני לדחות בשתי ידים את ספורו של הנאשם כאלו בשעת הנטילה הוא לא האמין שיש סכויים למצא את הבעלים, מפני שהנאשם הודה בפתיחת התיק בעת שנטלו ומפני שהוכח כי בתיק היה כרטיס עם שמו וכתובת עסקו של הבעל, וכי שם זה הופיע בצדי הכתובת הפרטית בתוך הסדור.

בבוא תורו של הנאשם לסכם את עמדת הסנגוריה הוא הדגיש עוד פעם שהוא לא חשב שיש סכוי כל שהוא למצא את הבעלים; ומיד אחרי כן הרשעתיו בעבירה של גניבה על ידי מציאה תוך הסכמה לעמדת התביעה הכללית.

הבחור נפטר בענש קל באופן יחסי. הוברר שהוא סובל ממחלה קשה והנו נטול כל כושר עבודה : היה לו עבר נקי והגנבה הוחזרה בעיקרה לבעליה. ובמידה שזכרוני אינו מטעני,

לאחר שהדבר לא נרשם בפרטי כל, נהנה הנאשם גם מן ההרגשה המוזרה שלא יכלתי להשתחרר ממנה מאז תום עדותו של המתלונן - כאלו כל גזר דין שיינתן על ידי לא יהיה אלא שלב בינים בדיון המתנהל נגד הנאשם בפני בית הדין דלמעלה.

7

המעשה בביצי הזהב

שנת תשי״ג - 1953 היתה שנת משבר בתולדות המשפט בארץ. כפי שהדבר השתקף בבית המשפט - היתה זו השנה בה רתח בליל האדם שבקדרת קבוץ הגלויות. ובטרם תתחיל העיסה להזדכך ובטרם נגלה הבדלח הפלאי שיצרו היסודות בנתיכתם ובצרופם - רב הגעש והנתז, ובהתנגש המוחות החמומים, המסורות המנותצות ותאוות שלוחות הרסן - בחנגה של אלימות שהארץ לא ידעה כמותה - כמעט שהוכרעו המשטרה ובית המשפט גם יחד.

אותה שנה מלאתי תפקיד של שופט חוקר בתל-אביב. זהו תפקיד אשר בינתיים אבד עליו הכלח, אולם בשנות החמישים עוד יחסו לו חשיבות מרובה. החקירה המוקדמת מקורה בתקופה בה היה המשפט האנגלי מעניש את רוב הפשעים בענש מוות; כנגד חומרת הענש שהוטל עם ההרשעה התבצרו במסורת הבריטית הליכים שונים שמטרתם היתה להבטיח מקסימום של הגינות בהגנתו של הנאשם.

החקירה המוקדמת היתה ממין ההליכים האלה, ובה הובאו בפני שופט כל ההוכחות שבידי הקטיגוריה ונתנה לנאשם הזכות לשמען ולראותן ואף לחקור את העדים כרצונו. משהושמעו כל העדויות היה על השופט החוקר להחליט היש בהן כדי להצדיק את העמדתו של הנאשם לדין, או שמא כל הענין אינו אלא ערבא פרח.

החליט השופט החוקר נגד הנאשם - רק אז החל המשפט הממשי בפני הרכב אחר של

בית המשפט, כאשר הנאשם יודע היטב בפני מה הוא עומד ומה החומר שהתביעה עומדת להביא נגדו.

כמובן שעם השכלול והמודרניזציה של סדרי הדין בבתי המשפט, עם המהפכה שחלה בגישת הארצות הנאורות אל בעית הענישה בכלל, ועם בטול ענש המוות - הפכה החקירה המוקדמת לסרח עודף מימים עברו. אולם המחוקק הישראלי, שצמצם בהדרגה את היקפה ותחולתה של החקירה המוקדמת, לא ביטל אותה כליל אלא בשנת 1965, ובימים בהם ישבתי אנכי באגף הפלילי של בית-משפט השלום - היא עוד משלה בכפה.

בשנת 1953, בה הכתוב מדבר, הובאו, איפוא, בפני, חקירות מוקדמות למכביר, ומתוכן אזכור במיוחד זו של רצח הקבצן ביפו, אשר שני חבריו לחדר הרגוהו כדי להקל על הצפיפות במלונתם, סדרה של חקירות בשרשרת הרציחות שבוצעו בידי קבוצה מאורגנת לשם חלוקת השלל ושזכו בשעתו לכנוי ״רצח בע״מ״, חקירה שהיתה אחת המסועפות בתולדות המשפט הפלילי בארץ - סביב אונס ורצח של ילדה קטנה, פרשת הזיוף הסיטוני של טפסים להקצבת מטבע זר באוצר, עיסקות של שוחד מעילות וגנבות בעיריה, וגנבות של בשר במטבח החולים של בי"ח הדסה.

היו בין החקירות האלה ש״נכנסו להיסטוריה" בשל חידושי טכניקה ששמושן במשפט נוסו בהן לראשונה או בשל מאורעות יוצאי דופן שארעו במהלכן. כך למשל צלמה המשטרה סרט במצלמה קולנועית מפעולות שחזור שאחד החשודים במשפט מסויים שחזר את מעשה הרצח, ובחקירה המוקדמת של אותו מעשה רצח נעשה הנסיון הראשון בארץ להגיש סרט כזה כהוכחה משפטית.

בחקירה אחרת זנק החשוד לפתע ממושבו באולם בית הדין בנצלו את העובדה שאזיקיו הוסרו מידיו על פי הוראותי וקפץ מחלון הקומה השניה לרחוב. הוא החל בורח במהירות והיה כנראה נמלט אילולי הגיח לקראתו קצין משטרה שנזדמן שם במקרה והטיל עצמו בזריזות לרגלי הבורח והפילו. קצין משטרה זה נתמנה בינתיים לשופט בעצמו.

היתה זו איפוא עבורי שנה טעונת מתח וגדושת ענין, אולם מאחר וכל החקירות פרט לאחת לא הוו אלא שלב מוקדם במשפטים שזכו לאחר מכן בפרסום רב, לא אבוא לספר עליהן ולשעמם את קוראי. מקום יועד כאן רק לאחת החקירות אשר לא זכו לצאת מד׳ אמותיו של בית משפט השלום.

חקירה זאת מעולם לא נגמרה באשר הנאשם בחר להודות באשמתו שעליה היא היתה מבוססת במהלך משפט אחר שהתנהל נגדו בעת ובעונה אחת בפני בית המשפט המחוזי, ובעונש הכולל שהוטל עליו שם הובאו בחשבון כל מעלליו. בין העדויות שהספקתי לשמוע היתה זו של המתלונן, שהנה בבחינת ספור מרתק כשהיא לעצמה, וספור זה ידוע בחוגי הפרקליטות בשם ״המעשה בביצי הזהב".

גליון האשום אשר הוגש בפני בתחילת החקירה הנדונה על ידי נציגו של היועץ המשפטי

למממשלה היה מנוסח בזו הלשון:

"בתאריך 19.11.52 בשעה 17.30 אחרי הצהרים או סמוך לזמן זה, באחד מבתי המלון בתל-אביב, קבל הנאשם ביחד עם עוד אדם ששמו בלתי ידוע לתביעה הכללית, כסף ישראלי בסד 1.000 (אלף) ל"י בטענת שוא שהכסף דרוש לו למשך חצי שעה למטרת עסקא מיוחדת במטבעות זהב, ותוך כוונה לרמות".

ההאשמה התבססה על סע' 301 לפקודת החוק הפלילי 1936, האומר: "כל המקבל מאחר דבר הנתן להגנב או המפתה אדם למסור לאחר דבר הנתן להגנב, בטענת שוא ומתוך כוונה לרמות, ייאשם בפשע ויהא צפוי למאסר חמש שנים".

בתחילה תארתי לעצמי שתהיה זו חקירה משעממת, עוד מיקרה נוסף ברשימה הארוכה של המיקרים בהם הצליחו נוכלים מקצועיים ללכוד קרבנות תמימים ברשתות מזימותיהם. אולם חיש מהר הסתבר שטעות היתה עמדי ושבפני פרשה המדהימה במקורותיה, גלוי מפתיע של תכנון מדוקדק להפליא ובצוע משוכלל ללא פגם.

והנה ספור המעשה כפי שרשמתיו מפי העד העיקרי של הקטיגוריה, לאחר שנשבע כחוק לספר את כל האמת ושום דבר זולת האמת : -

- אני בעל מלון בתל-אביב. אני מכיר את הנאשם, את הבחור היושב בספסל האחרון והנראה כאלו אינו יודע לספור עד שתים. לפני כשנה וחדשיים הוא התגורר במלון שלי במשך תקופה של חודש ימים בערך. במשך תקופת שהותו בבית המלון הוא שלם את דמי הארוח שהיו נהוגים באותם הימים, והיחסים בינינו לא חרגו ממסגרת המקובל בין בעל בית מלון ללקוחותיו. לא הכרתיו לפני שבא להתארח אצלי, ובתקופת שהותו בבית המלון לא התקשרה בינינו כל ידידות מיוחדת במינה.

יתכן שהתישבתי פעם ליד שלחנו בעת ארוחה וגם ייתכן שהזמנתיו פעם לסעוד על שולחני, אולם כגון אלה הם מהלכות הארוח המקובלות, מן הדברים "שיש לעשותם" במקצוע המלונאות לשם טפוח אוירה נעימה בבית המלון, ללא כל משמעות של קשרים אישיים הדוקים או של ידידות החורגת מגדר הכרות טובה.

בתום החודש עזב את בית המלון ונשאר חייב סכום של כעשרים או שלושים לירות, חוב זה לא הטרידני מאחר שהוא הווה אחוז קטן מהסכום ששולם על ידו כהלכה, והייתי בטוח שיבוא וישלם את העודף.

כשבועיים, או יתכן שהיה זה חודש, אחרי שהנאשם עזב את המלון, הוא בא אלי ובקשני להלוות אליו ולשמש לו יועץ בעת חפושיו אחרי דירה. הוא טען שאין לו בארץ משפחה קרובה ולא ידידים שיוכל להעזר בהם. לדבריו היתה לו ההזדמנות בעת שהותו בבית המלון להשתכנע ביושרי ובכושר השפוט שלי, והוא הפציר בי לא להפנות לו עורף ולא להפקירו לתחבולותיהם של מתווכים חסרי מצפון, השוחרים לטרפו ולגזול את ממונו.

הוא נמק את בקשתו, גם, ואולי בעיקר, בזה שרק אדם הותיק בארץ כמוני יוכל לחוש בחסרונותיה או ביתרונותיה של דירה מבחינת תנאי האויר ולקבוע נכונה באיזו מידה יסבול מי שיתגורר בה מלחות בחורף או משרב בקיץ. הוא לא סמך על עצמו בכגון אלה בהיותו אדם שזה מקרוב בא וטרם התערב בישוב.

דחיתיו באמתלות שונות באשר הייתי טרוד מאד בעסקי ונפשי סלדה מהרעיון של הפסד הזמן שהיה כרוך בהענות לבקשתו. אולם הוא לא הרפה ממני. הטרידני בטלפון השכם והערב עד שלבסוף ראיתי שהדרך הטובה ביותר להפטר ממנו היא לעשות מבוקשו. האמת נתנת להאמר שגם החוב אשר הוא חייב לי עדיין היה לנגד עיני, וקוויתי שבדרך זאת אוכל לגבותו. נעניתי לו, איפוא, לבסוף, והסכמתי להקדיש לו רגעים מספר.

הוא בא במונית למלון וקראני. התנהג באדיבות רבה, וכשאמרתי לו שעלי לסדר עוד באותו בוקר דבר מה בבנק מסוים בטרם אוכל להתפנות בשבילו - הוא הציע להסיעני, על חשבונו, לכל מקום שארצה, במונית זו שהביא, אם רק אואיל להלוות אליו לאחר מכן לדקות ספורות.

הוא מלא דרישתי והביאני לבנק. נכנסתי פנימה וסדרתי את אשר היה טעון סדור והוא המתין לי עם המונית בחוץ. בשובי אליו אמרתי לו שעתה הנני פנוי למשך כמחצית השעה. הוא הודה לי מקרב לב ומסר לנהג כתובת בבת-ים. מחיתי על רחוק המקום אך הוא הושיט לי את ידו לאות הבטחה שתוך מחצית השעה נהיה בחזרה. עומס העבודה שרבצה על שכמי בימים האחרונים נתן בי את אותותיו ולא היה בי הכח להתוכח עמו. שקעתי בכרים הנוחים ונמנמתי. הוא שעשעני בשיחה על דא ועל הא ולא הרגשתי בחלוף הזמן. אולם כעבור מספר רגעים, ברצותי לשנות את צורת ישיבתי התרוממתי במקצת במושבי וחשתי שהננו נמצאים בסביבה שלא הכרתיה. "לאן אתה מסיע אותי?״שאלתי את הנאשם ? ״לבת-ים״, ענני, והמשיך לספר לי שהציעו לו שם דירה, תארה בפרוטרוט, ושאל מה דעתי על עצם המקום ועל המחיר וכו' וכו'. עתה נזכרתי שאכן הסביבה מוכרת לי, אלא שזה זמן רב לא הזדמן לי לבקר בה, וכי הנני בחלקה המערבי של יפו. הפצרתי בנאשם שידאג כי הענין ייגמר מהר, והוא דרבן בנהג להזדרז.

מקץ רגעים ספורים הגענו למבואות בת-ים, ושם עצר הנאשם את המונית ליד בית קפה ומסעדה שבצדי הדרך. הוא אמר לי שזהו המקום בו נדבר עם בעל הבית, וירד לחפשו. הוא נכנס לבית הקפה ואני המתנתי במונית. ראיתיו עובר בין השלחנות ומציץ הנה והנה ואף נגש לאחד המלצרים ומדובבו. לפי תנועות ידיו הרגשתי שהוא מתאר בפני המלצר צורתו של אדם גבוה ורזה, והבינותי שהוא שואלו אם היה פה כזה. המלצר נענע בראשו לאות שלילה ואז חזר הנאשם למונית, כשהוא סוקר את השטח וסורקו בעיניו שנית תוך כדי הליכתו. הוא התעכב ליד אחד השלחנות והשווה את שעונו עם השעון שלקוח אחד הציגו בפניו, לבקשתו.

אחר כך נגש אלי ואמר שלמעשה לא עברו אלא חמש דקות מאז נדבר עם בעל הבית, והוא

מתפלא מאד על האחור.

"האיש ודאי יופיע בעוד כמה רגעים" אמר. "ואם כבר באנו מרחק כזה - מוטב להמתין לפחות עוד קצת. אני מאד אסיר תודה לך על שהואלת להלוות אלי, ובשום פנים לא אעיז להטרידך שנית. הנני נותן לעצמי דין וחשבון מרוחב לבבך ומקווני שתרשה לי בהזדמנות לגמול לך על חסד זה שהנך עושה עמי".

הוא הפליג בשבחי בלשון חלקלקות והעמידני במצב שבו היה סרובי להעתר לו מתפרש כעלבון. ומיד לאחר שהבעתי את הסכמתי הוא הציע לשחרר את נהג המונית באמרו שבמקום זה לא יקשה לנו להשיג מונית אחרת בכל רגע שנרצה בכך, ושאין טעם לבזבז כסף טוב כשאפשר לחסכו. הסכמתי גם לזה - ופה היתה קבורתי; משוכנעני שלו עמדתי אז על כך שנחזור מיד ויהי מה, הייתי נגמל מכל התלאות שבאו עלי אחרי כן. כבר נמאס לאזני לשמוע את פי מספר את הספור הזה זו הפעם העשירית! חקרוני על ענין זה במשטרה שעות על גבי שעות ולו נכרכו ביחד הפרוטוקולים שנרשמו מדברי היה מתקבל ספר כרסתן למדי!

הנאשם היה כה אדיב, והחיוך שעטר את פניו היה כה מלבב עד שלא יכלתי להקשות את לבי ולפגוע בו על ידי סרוב להצעתו. הוא שילם איפוא לנהג, המונית נסעה ואנו נשארנו ליד פתח בית הקפה.

עברו חמש דקות. כבוד השופט הופיע שמה?!, גם "בעל הבית" לא הופיע.

הנאשם החל להראות סימני עצבנות. הוא נכנס עוד פעם לתוך בית הקפה וחפש עוד בין השלחנות באמתלה שיתכן ולא הסתכל כראוי בפעם הראשונה. "אולי האיש יושב שם כל הזמן ומחכה לנו ?" אמר בלכתו. מובן שהעלה חרס בידו. הוא רץ מסביב לבית הקפה, שמא יש כניסה אחרת והאיש מחכה שמה. גם זה ללא תוצאה חיובית. הוא התרוֹצץ הנה והנה על פני המדרכה מפינה ועד פינה, וחזר כלעומת שבא. הפצרתי בו שנחזור ובלית ברירה לבסוף הוא הסכים. היה לי רושם שהוא מרוגז יותר ממני. הוא מלמל ש"יראה לו", לנבל, וקלל בכעס עצור ובשצף מעורר התפעלות.

עתה הסתבר שמוניות עוברות במקום זה באותה התדירות בה עוברות אוניות במדבר סהרה. עברה דקה, שתים, וחמש ואין בעל בית ואין מונית. הייתי מיואש מכל העסק עד כדי כך שעמדתי כבר ללכת משם ברגל, והשבעתי עצמי בשקט שאם הנאשם יפנה אלי עוד פעם אשמיענו דברים כדרבנות שלא עד מהרה ישכחם. וכאלו רצתה ההשגחה העליונה במפלתי הופיע לפתע איזה בן אדם וניגש אלינו ופנה אלינו בשפה הרוסית.

האיש היה לבוש בגדי חקי, כובע "טמבל" לראשו, ומשקפי שמש כהים על אפו. עשה רושם של פועל בנין. אינני שומע רוסית, אולם הנני יכול להכיר את השפה לפי הצליל. האיש לא הספיק לאמר אלא מלים ספורות בלבד ומיד מהר הנאשם להפסיקו ופנה אלי ותרגמן לי. התרשמתי לטובה מנועם הליכותיו ומנמוסיו הטובים כאשר נהג בהתאם למקובל בחברה

הטובה, בה לא ידובר בשפה זרה בנוכחותו של אדם שאינו שומע אותה. שאלת מהימנותו של התרגום לא התעוררה כלל שכן לא היה לי כל ענין לא בפועל ולא בדבריו, ואמרתי לנאשם שימהר ויפטר ממנו. הוא ספר לי שהאיש שאל היכן אפשר למצא כומר פראווסלאוי ביפו. משכתי בכתפי, ומיד פנה לאיש, ולפי מה שהבינותי מתנועות ידיו - הסביר לו כיצד עליו ללכת כדי להגיע לכנסיה הרוסית שבאבו כביר.

הרגשתי כאילו אני עומד על גחלים. ראיתי שמתפתחים ביניהם עוד חלופי דברים ואז פניתי ללכת משם. לפתע רץ הנאשם אחרי ועצרני באמרו בהתרגשות עצומה:

"האיש מספר שהוא עסוק בפנוי ההריסות ביפו לא רחוק מכאן, וכי בעת חפירתו תחת עיי מפולת הוא נקש במקושו בשארית של קיר אשר התמוטט"...

"חבל שלא התמוטט עליו" - הפסקתיו ומשכתי שוב בכתפי, הפעם כדי לשחרר מידיו את שרוול חולצתי שהוא אחז בו.

"חכה", הוא צרח, "חכה רגע!, תשמע ספור שטרם נשמע כמותו!" ובהחזיקו בשרוולי בחזקה, מבלי לתת לי שהות לפתוח פי הוא המשיך לתרגם את דברי הפועל במהירות רבה.

קצור הדברים היה שבהתמוטט הקיר נגלה בו פתח שמתוכו נשפכו רגבי מלט, אשר אחדים מהם התפקעו בנפלם על הארץ. לעיניו התמהות של הפועל נגלו אז מטבעות זהב לרוב!

הגבתי בקוצר רוח ועניתי לו שאין לי ענין בספוריו של הפועל, שאני ממהר בחזרה לתל-אביב, ושבמידה שהדבר נוגע לי הוא יכול להשאר ולהאזין לשטויות אלה עד מחר בבקר.

הפועל אשר הסתכל בנו מן הצד ואשר הבין כנראה מנפנופי ידיו של הנאשם במה המדובר, עשה רושם, כאלו נפגע מהפקפקנות שראה בפני. הוא ניגש אלינו ובהוציאו מכיסו חתיכת בטון בגודל ביצה זרקה על הארץ לידי ודרך עליה בחזקה. משנתפורר הגוש, הוא הוציא מתוך ערימת הלכלוך הזעירה חתיכת מתכת נוצצת, שפשפה על שרוולו והגיש לי אותה בלי אומר. לקחתי את הדבר בידי וראיתי מיד שאכן זהו מטבע זהב אמיתי! החזרתיו לו כשאני מתאמץ לרכז את עשתונותי פן יאבדו.

עודני מהרהר בספורו של האיש והוא דחף את המטבע כלאחר יד לתוך אחד מכסיו ופנה ללכת. הנאשם רץ אחריו שהאיש שאל היכן אפשר למצא כמר פראווסלאוי ביפו. ודבר אתו עוד, ברוסית, דברים שלא תרגמם לי. הפועל נענע בראשו בתקיפות כאלו מביע מורת רוח ממשמע אזניו, אולם הנאשם המשיך להפציר בו ולבסוף נענע האיש בראשו לאות הסכמה. אחר כך הלך. הנאשם רץ עוד פעם לתוך בית הקפה וחפש שוב בין השלחנות, אולם אני לא המתנתי עוד לראות את תוצאות מאמציו כי החלטתי היתה נחושה להסתלק משם, אפילו יימצא עתה לפתע בעל הבית הנעדר.

שהותנו במקום עלתה כבר על מחצית השעה. הנאשם השיגני בטרם הרחקתי לכת והודיעני שבעל הבית לא הופיע. ״זו באמת נבלה מצדו", הוא צעק, "ורק בא להוכיח כמה אי אפשר לסמוך עליהם״. עניתי לו שאני מצטער מאד ושאני הולך ברגל בכוון הביתה, ואם תזדמן מונית בדרכי אקחנה. אז בא אלי הנאשם בתחנונים להמתין עוד דקה, עד שהפועל יחזור. הוא גילה שהפועל הבטיח לשוב ושעליו לדבר אתו רק מספר מלים בלבד, "ומיד נחזור."

אלולי הופיע הפועל חזרה בדיוק ברגע זה ודאי לא היה הנאשם מצליח לעכבני. אולם משראיתיו בא - נשארתי. שוב התנהלה שיחה ערה בשפה הרוסית כשאני מדדה מרגל זו על חברתה ביודעי שהאיום של לכתי ברגל אינו אלא איום סרק, שכן לא נותר בי הכח לבצעו. הגעתי למצב של אדישות, ובחצי אוזן שמעתי את הנאשם מתרגם לי ואומר שהצליח להניע את הפועל למכור לו זהב, אולם הוא זקוק לשם כך לכסף.

"שמא תהיה מוכן להלוות לי אלף? אני כבר אדאג שלא תפסיד", שאלני כאלו אגב אורחא. עניתי לו שאינני עושה עסקים ברחוב, ושאם יש ברצונו לדבר אתי על נושא זה שיטריח עצמו במחילה מכבודו למשרדי שבמלון ונראה.

הוא הסביר שהעיסקא היא בגדר של אלפיים לירות, ושהפועל מובן להכנס למשא ומתן באם ישתכנע שסכום זה עומד לרשותו. ״העיסקה״ שהיה מדובר בה התיחסה, כמובן, לרכישת "ביצי הזהב" מן הפועל במחיר הנמוך בהרבה משווי הזהב בשוק החפשי. "עיניך הרואות" אמר הנאשם "שיש לנו פה עסק עם אחד מפשוטי העם שאינו מבחין משמאלו לימינו - ובנקל אוכל לשכנעו לקבל בתמורת הסחורה שלו חלק קטן משויה האמיתי. שווה בנפשך אדם ההולך לשאול בעצת כומר בכגון אלה - במחצית המאה העשרים ! ?״.

"אלף לירות יש לי", הוא המשיך, "אבל צריך שיהיו בידי עוד אלף כדי שאוכל לענינו בתור לקוח. אם תתן סכום כזה בידי למשך חצי שעה יעזור לי הדבר לבצע עיסקא ששנינו מעולם לא נתחרט עליה !״

שאלתיו מה הבטחון שיהיה לי כי אראה את הכסף בחזרה, ואז הוא ענני שכשהפועל יביא את הסחורה יופקד הכל בידי כערבון. סכמנו שנפגש פגישה נוספת במשרדי. באותו רגע הזדמנה מונית בדרך והנאשם עצרה. תוך כדי עלותי בה מסר הנאשם לפועל את כתובת המלון שלי. הפועל נפרד מאתנו בברכת השלום, המונית נתקה ממקומה, וכך תמה ונשלמה פרשת הפגישה עם בעל הבית בבת-ים.

אחרי הצהרים של אותו יום, בין השעות חמש וחמש וחצי הופיע הנאשם בלוית הפועל בבית המלון. הנאשם נגש אלי, ובהוציאו מכיסו חבילה של אלף לירות, מסרה בידי ושאלני באם יש לי עוד אלף - "רק להראות לפועל״. כלפי הפועל היה הדבר, כנראה, צריך להראות כאלו לנאשם כסף מופקד אצלי ועתה לוקחו ממני. אמרתי לנאשם שאכן יש לי אלף לירות בבית, בקופה שבחדרי למעלה. הנאשם והפועל ישבו באחד מחדרי המלון ואני עליתי

לחדרי. לקחתי מקופתי אלף לירות, הוספתין על החבילה של האלף שהנאשם מסרה בידי, ועם אלפיים הלירות ירדתי למטה, לחדר בו המתינו שני "אנשי העסקים".

מסרתי הכל לנאשם ואמרתי לו: הנה אלפיים לירות. הוא החל לספור את הכסף, אולם באמצע התחרט, ועשה תנועה של בטול באומרו בחיוך רחב: "רואים לפי הכמות כמה שיש כאן. ובין כה וכה אני מאמין לך".

בינתיים הוציא הפועל מאחד מכיסי החזה של חולצתו מטפחת אדומה גדולה, פרש אותה על השלחן לפניו, נטל את חבילת הכסף, עטפה במטפחת ותחבה לכיס פנימי של מעילו. למראה מעשהו זה, קפץ הנאשם מכסאו וקרא בקול גדול :

"זה לא בסדר, אתה אינך יכול לקחת את הכסף בטרם תביא את הסחורה !"

עודנו מדבר - יידיש ורוסית לחלופין, הוא דחף את ידו לכיס מעילו של הפועל והוציא את המטפחת האדומה חזרה. הפועל מחה משהוא ברוסית והנאשם תרגם: "הוא שואל מהי הערובה שנוכל לערוב לו לכך שהכסף יהיה מוכן בשבילו כשיביא את הסחורה".

הנאשם לא השתהה בתשובתו, ועודנו עונה לפועל ברוסית - הוא ניגש לארון שהיה בחדר והמפתח נעוץ בדלתו, שם את המטפחת האדומה בתוכו, ובסגרו את הדלת תרגם לי את תשובתו לפועל. לדבריו, הוא אמר לו שהנה ארון יש בחדר ובו מנעול, והוא שם את חבילת הכסף בארון ונותן לפועל את המפתח למנעול - ועתה יוכל האיש להרגע, ולהיות סמוך ובטוח שממונו ימתין לו עד בואו עם הזהב שלו.

עלי לציין שהמאורעות התגלגלו במהירות עצומה. התנועות והדברים התמזגו מבלי שניתנה לי שהות להרהר בהם או לעכלם. כך גם קרה שהפועל נטל את המפתח, קם ועזב את החדר ונעלם כהרף עין.

שאלתי את הנאשם מה קרה והוא ענני בשלות נפש גמורה, ובחיוך של ספוק, שהאיש הלך להביא את הסחורה ולא נותר לנו אלא לשבת ולהמתין לבואו.

הוא לא בא, כמובן, עד היום, ואם כי אני התיאשתי מזמן מן התקוה לראותו עוד אי-פעם אני מבין שהמשטרה אינה שותפת ליאושי, שכן היא שומרת את תמונתו זה שנים באלבום הפושעים שלה, והיא משוכנעת שהיום לא יאחר לבוא והוא יימצא.

יצאנו מן החדר וישבנו להמתין במשרד. כעבור רבע שעה החל הנאשם להתעצבן. הוא הסתכל תכופות בשעונו ושאל: "מה זה שאני לא רואה אותו?", "מדוע אני לא רואה אותו?". לבסוף התרגש מאד, וצעק שמשהו כנראה לא בסדר, שייתכן ועשו כאן "חתיכת עבודה" - תחבולת ערמה ומעשה רמאות! - פיק ברכים אחזני לשמע עצם הרעיון!

הוא קפץ ממקומו וצרח שיש לו חשד נורא ושהוא מוכרח לראות מיד את המטפחת

האדומה. הוא הדליק סיגריה אחת מקצה קודמתה, התיר את עניבתו כאלו החלה זו לפתע לגרום לו מחנק, ורץ הנה ושוב. שאלני בצעקה האם יש לי מפתח שני לארון. עצבנותו דבקה גם בי. אמרתי לו שאכן יש מפתח שני לארון, ומהרתי להביאו.

עתה כשאני מסתכל על כל אלה כעל מאורעות העבר הנני מרכין את ראשי בפני המשחק המעולה והמשוכלל שהנאשם שחקו למעני בכשרון נדיר ובצורה משכנעת עד כדי יצירת אוירה מלאכותית שבה השתעבד רצוני כליל לרצונו.

הבאתי לו את המפתח ונגשנו יחדיו לחדר שבו עמד הארון, כשהנאשם עוצר במרוצתו כדי שאוכל להשיגו. פתחנו את הארון והוא הוציא ממנו את המטפחת האדומה והניחה באצבעות רוֹעדות על השולחן הסמוך. לא הייתי מוכן לזעזוע שבא לי כאשר נפתחה המטפחת וכאשר פיסות ניר עתון גזורות בהתאמה לגודלם של שטרי הכסף שבמחזור נתגלו לנגד עיני. לשוני דבקה בחכי ולא יכלתי להוציא הגה. הנאשם הגיב בצורה הפוכה : שאגה גדולה פרצה מגרונו ובפנים מעוותות כמי שהפלצות אחזתהו הוא זינק לעבר הדלת המובילה לרחוב ובן רגע היה על המדרגות. תוך מרוצתו הוא הפנה את ראשו לעברי וצעק : "עזבני !' אני רץ אחריו' אני אתפסנו !" ובמלים "מיד אני חוזר !" הוא נעלם מעיני.

כשפגשתיו שוב, היה זה בתחנת משטרה וידיו היו נתונות באזיקים. מאז שראיתיו מדלג במדרגות מצעק לעברי ונעלם בפינת הרחוב, ועד פגישה זו עברו מספר חדשים. עבירה אחרת הכשילתהו. אני מעולם לא הגשתי תלונה למשטרה בקשר עם כל הפרשה הזאת. כשהאמת טפחה על פני זקפתי את אלף הלירות על חשבון שכר הלימוד בבית הספר של החיים. עיני כבודו הרואות כי היה זה שעור השתלמות יקר למדי."

כל החיים הם עסק

יש הגורסים שכל החיים הם עסק. אלה אומרים: איש העסקים המצליח הוא זה שאינו מחמיץ הזדמנויות. מלחמה, למשל, היא "הזדמנות". אם אתה מצליח לנצלה כראוי, ולהשאר במקומך שעה שאחרים נשלחים למרחקים - כבר זכית. עתה לא נותר לך אלא להבקיע את מחיריך בתבונה כך שתוצר המידה הרצויה של "פניקה" מזה, אך מבלי שהסאה תוגדש מזה - והנדן מובטח לבתך.

וגם בעתות השלום הזדמנויות לא חסר. אם ברכך האל בתבונה לחוש כיצד יגיב קהל לקוחותיך על ידיעה מדאיגה בעתון, ואם ידעת להכין בעוד מועד מרתף בו תוכל להחביא עיקר סחורותיך - עלול העתון להקרות בידיך הזדמנויות לאין ספור שהזהב טמון בהן בשפע!

ואם עיניך פקוחות למתרחש וחושיך אינם רדומים, עלול הגורל לזמן לך הזדמנות גם מחוץ לשעות עבודתך. עלול אתה להלך לתומך ברחוב, שואב אויר צח להנאתך, מסתכל בשמים הצחורים או בוחן קצות נעליך, ומכונית עלולה להעצר על ידך בחריקת בלמים עזה - עוד מעט והיתה פוגעת בך! אם זריז מחשבה הנך, אדם השולט בעשתונותיו כגבר - תפוס הזדמנותך פן תתחמק! פול על המכונית בקול צעקה - וצנח ארצה. מובטחך שימצאו מנין עדים אשר ראו כיצד נפגעת, ויעידו בפרוטרוט, בשבועה, כי המכונית היא שדחפתך, מוטטתך והפילתך. סופך שנמצאת תובע כמה מאות לירות פצויים - וסכוייך חזקים לקבלן.

ועד כמה וכמה טוב כשענה לך מזלך והמכונית באמת דחפתך, ואינך צריך לאנוס את מצפונך בבואך לטעון שהופלת.

הרי לך, קורא נכבד, השקפת עולם... אחת מני רבות שנתקלתי בהן בעבודתי, לא מן המשונות ואף לא מן התדירות שבהן. אורשה נא להביא בפניך מיקרה המשמש אספקלריה להשקפת עולם זאת, הוא מיקרה התאונה שארעה לאחד חיים בן יעקב.

חיים בן יעקב עזב באחד הימים את חנות המכלת שלו, רכוב על אופניו, וחרף נפשו בדרכים למען עסקיו. האמת היא שעם צאתו לדרך לא הרהר חיים בן יעקב בהזדמנויות הטמונות בה, כי אותה עת היו עוד אופקיו מצומצמים והוא לא נתפקח אלא בשלב מאוחר יותר. בנסעו בדרך היו כל מאויו נתונים לשלמות גופו, וזה מפני שמטבעו איש ירא היה - ירא שמים וירא האדם. ואם יראת השמים שלו באה על בטויה בעיקר בימי שבתות וכפור היתה יראת האדם שלו ממשית ויום יומית יותר - נעוצה בדקות גבו ובקצר קומתו. רכון על הכידון, שחוח קומה, צווארו שקוע בין כתפיו, סמל חיים בן יעקב על אופניו אלפיים שנות גלות בגלגולן.

ביראתו נסע חיים בו יעקב תמיד לאט, תמיד מימין הדרך, מעיף תדיר מבטים לצדדים ולאחור, נזהר בפני כל הפתעה הצופנת בחובה סכנה.

ביום זה שאנו מדברים בו הובילה דרכו של חיים בן יעקב במורד, והיא כמעט הובילתהו אל עברי פי פחת אלולי חשדנותו זו המתמדת אשר סובבה את ראשו וגלתה לו בעוד מועד את מלאך המוות המתחקה על עקבותיו.

וכך ספר חיים בן-יעקב את קורותיו ביום ההוא בפני בית המשפט, לאחר שדעתו נצטללה עליו, ולאחר שחזרה אליו תחושת הזדמנויותיו עם התיצבותו בשתי רגליו על הבסיס המוצק של דוכן העדים: -

- "הפניתי ראשי לאחור וראיתי מכונית רצה אחרי. החזרתי מבטי לפנים והחלתי לסובב ביתר שאת ברגלי. חשבתי שבאם אגביר את מהירותי - אברח ממנה. אולם רודפתי השיגתני. לפתע הרגשתי דחיפה קלה מאחור וכמעט התהפכתי. ברחתי כל עוד נפשי בי. רציתי להסתלק יותר לימין - ולא יכלתי כי לא היה עוד מקום. לא יכלתי גם לפנות שמאלה בגלל התנועה שבאה ממול. ידעתי שרק נס יצילני והרימותי עיני לשמים . . . ובו ברגע קבלתי עוד מכה מאחור והופלתי. הנס קרה ולא נדרסתי. המכונית פנתה ימינה, עלתה על המדרכה, עברה במרחק סנטימטרים ספורים מקיוסק שהיה בפינה, ונכנסה לסמטה שמעבר לפינה מימין. שם היא נעצרה כאשר חזיתה פגעה במכונית אחרת. האיש הזה - הנאשם, הוא אשר רץ אחרי עם האוטו שלו ורצה להרגני.

- הוא יצא מהמכונית, נגש אלי בריצה, וניסה לתפוס בי, אולם עוברים ושבים עצרוהו. הוא הסביר שם משהו על בלמים, שכאילו אבד אותם בדרך... לא הבינותי מה זה שייך לכך שרצה לדרוס אותי.

- העוברים ושבים תווכו ביננו ולבסוף הוא הציע לי עשרים לירות. ממש רצה לכפות עלי את קבלתם. אולם אני סרבתי . . .

הא ! - חשבתי - משראית שמציע עשרים מיד הסקת שמגיע מאתים ! - וכמובן לא טעיתי. חיים בן יעקב המשיך:

- אמרתי לו : אם יתברר שלא קרה לי כלום - איני רוצה כספך. אולם אם יתברר שנפצעתי - ייתכן וזה יעלה לך יותר!

ואם כי לא ידעת זאת בשעת מעשה - המשכתי בהרהורי - התברר במרוצת הימים שאכן נפצעת . . .

- ואכן נפצעתי, חש העד לאשר את הרהורי נפשי - וסך הפצויים שאני תובע הוא שש מאות ועשרים וחמש לירות.

- וכיצד זה הגיע אדוני לסכום זה? הייתי סקרני לדעת.

- ארבעים לירות עלה לי תיקון האופניים ...

- ארבעים לירות! התפרץ כאן בא כוחו של הנהג - כבוד השופט! בפני בית המשפט דין וחשבון מתוצאות הבדיקה שהאופנים נבדקו מיד אחרי התאונה בידי מומחה משטרתי - ולפי דין וחשבון זה לא נמצא באופנים אלא כפוף קל בכנף הפח המגן על הרוכב בפני הבוץ המותז על ידי הגלגל האחורי!

- אם הבוחן כתב כך - ענה התובע בשויון נפש גמור - אז הוא כתב. התקון עלה לי כמעט ארבעים לירות!

- ומלה זאת "כמעט" - למה היא מרמזת?

- אם אתה רוצה לדעת בדיוק אז זה היה שלושים ושבע לירות ואגורות. לא אזכור כמה אגורות, ולא אבוא ליגע את בית המשפט בקטנות כאלה...

- נחזור לזה אחר כך, התערבתי - ובינתיים נשמע ממה מרכב הסכום בעודף.

- שבעים וחמש לירות אבדו בשעת המיקרה מארנקי . . .

עורך דינו של הנאשם לא יכול היה לשלוט ברוחו והתפרץ לקראתי בצעקה :

- כבוד השופט אני מבקש רשות לחקור את העד בנקודה זאת!

שאל כתוב בעיניך - עניתיו.

- הנכון שמסרת עדות במשטרה אחרי המיקרה?

- נכון.

- כמה זמן אחרי כן?

- שעה בערך.

- למה לא ספרת, איפוא, בעדותך שחסר לך כסף?

- לא הרגשתי אז בכך.

- היכן אתה מחזיק את תעודת הזהות שלך?

- בארנקי.

- והיכן היה הכסף?

- בארנק.

- ואתה רוצה לאמר לבית המשפט שלא נדרשת להציג את תעודת הזהות בעת מתן הצהרתך במשטרה !?

- אינני זוכר.

- ההודעת לאחר מכן במשטרה על אבדן הממון?

- לא הודעתי.

- הנתת מודעה בעתון ?

- לא נתתי.

_ זה הכל, לעת עתה, כבוד השופט!

_ ובכן, אדוני, - נותרו עוד כחמש מאות לירות. וזה מנין ?

- חמש מאות לירות אני תובע כפצוי כללי עבור נזק, צער, רפוי, שבת ובושת. עשרים ושבע לירות עלתה לי ברכת הגומל בבית הכנסת על שהשם רחם עלי והשאירני בחיים, ועשר לירות שלמתי לעורך דין תמורת שגור אגרת לנאשם בה תבעתי ממנו את הפצויים.

לבקשת פרקליטו של הנהג נתנה לו פה שוב הרשות להציג מספר שאלות לעד:

- בעדותך במשטרה - התלוננת על כאבים כל שהם?

- לא התלוננתי כי הם החלו להציק לי רק מספר שעות אחרי כן.

- הנבדקת אצל רופא?

- כן, הרי תעודה בחתימת ידו בה הוא מאשר את ממצאיו.

- כאן כתוב שהיית בטפול במשך שלשה ימים על "שפך דם במרפק היד הימנית ולגב" מה משמע "ולגב"?

- היו לי כאבים בגב.

- שכבת במיטה?

- כן.

- כמה זמן?

- יום אחד.

- ועסקך היה משום כך סגור יום אחד.

- עסקי כלל לא נסגר - אשתי עבדה בו. אולם היא עובדת גם כשאני בריא ואין עבודת האחת כעבודת השנים.

- היש בידך קבלות על תשלומיך לרופא?

- לא. אני חבר קופת חולים.

- וטפולך קבלת במסגרת קופת חולים?

- כן.

- תמורת הנזק שנגרם לך, עקב העדרך מן החנות במשך יום אחד, תמורת ה״שבת״ ששכבת יום זה במיטה, ותמורת הרפוי שנתן לך במסגרת תשלומיך הרגילים לקופת החולים הנך תובע חמש מאות לירות?!

- כן. הרי היה מוכן לשלם לי מיד אחרי המיקרה !

- תודה רבה לך - אין יותר שאלות.

בזה תמה פרשת עדותו של חיים בן יעקב.

הערכתי את הנזק הממשי לאופניו בחמש לירות, נזקו בשל העדרו מעבודה לעשרים וחמש לירות, ואת צערו, שבתו ובושתו בעשרים לירות נוספות. לדעתי הוא היה רשאי לתבוע סך כולל של חמישים לירות - אולם אין זאת אומרת שהוא זכאי לכך שפסק דין בסכום זה יינתן לטובתו.

השקפת עולמי, כפי שהיא באה על ביטויה בפסק הדין, נגדה תכלית הנגוד את השקפת עולמו "ההזדמנותית״ של התובע.

"בית המשפט" כתבתי בפסק דיני, "לא יתן את ידו להשרשת האמונה בקרב הצבור כי כל המרבה לתבוע מרבה לזכות. בית המשפט יעודד את האדם הדורש שהמזיק ייטיב את הנזק ויחזיר במידת האפשר את המצב לקדמותו; אולם את פני החושבים להפוך מפגע לברכה, והרואים בו הזדמנות להתעשרות פתע יש להשיב ריקם. כפי שנאמר: על מנת שיראו וייראו. תביעתו של התובע במשפט זה מופרזת, מנופחת ומוגזמת עשרת מונים והיא כוללת עתירות המעמידות את ישרו בסימן שאלה.

הנתבע ישלם איפוא לתובע סך 50 לירות; התובע יישא בהוצאות המשפט (בשיעור 5% מסכום התביעה) ובשכר טרחת עורך דינו של הנתבע בסך 25 לירות".

הרימותי את עיני לראות כיצד יגיב התובע על פסק הדין "הקטלני". לא הייתי מופתע לו נאלצתי לשמוע בפיו הערה עוקצנית או הצהרה בנוסח ״אני מאשים". לא אחד הרי מפרש את המושג "דמוקרטיה" ככולל זכות דבור בלתי מרוסנת לפי ראות עיני הדובר.

אולם חיים בן יעקב לא הוציא הגה. הוא עשה דרכו לדלת על קצות אצבעותיו וחמק החוצה מבלי שאצליח לפגוש במבטו.

9

בשל לירה ושבע מאות פרוטה

זהו משפט שהתנהל בבית הדין לשכירות בתל־אביב בשלהי שנת 1955. בתביעה שבעל הבית הגישה בפנינו הוא טוען:

1. הנתבע מחזיק בבית התובע אשר בתל־אביב דירת לוקסוס בת שלושה וחצי חדרים מרווחים ומאז הראשון לחודש מרץ 1940 הוא משלם בעדה שכר דירה חדשי בשעור 7 וחצי ל״י.

2. בהתאם לחוק הגנת הדייר החדש משנת תשי״ד שלח התובע לנתבע דרישה במכתב רשום להעלות את דמי השכירות עבור המושכר החל מיום אחד באפריל 1954 לסך 18.375 ל״י לחודש.

3. הנתבע סרב להענות לדרישת התובע להעלאת שכר הדירה כנ"ל.

4. אי לזאת פונה התובע לכבוד בית הדין הזה בבקשה להזמין את הנתבע לפניו ולחייבו לשלם לתובע החל מיום 1/4/54 דמי שכירות חדשיים בשעור 18.375 ל״י בצרוף הוצאות המשפט ושכר טרחת עו״ד.

על החתום:

התובע -

בעל הבית.

כהנתי אז כאב בית הדין - ולצדי שני נציגי-צבור.

תלשתי מהתיק שני העתקים מהתביעה והגשתי אחד מהם לנציג הדיירים שישב מימיני ואחד לנציג בעלי הבתים אשר משמאלי, כדי לאפשר להרכב המלא של בית הדין לעקוב אחרי המתרחש.

נציג בעלי הבתים, יהודי בא בימים, גחן על הכתוב, פתח את המחברת המונחת לידו והעתיק לתוכה בקפדנות את שם בעל הבית וכתובת הדירה, פעולה שמטרתה נעלמה ממני, ואחרי כן נשען בנחת על גב כסאו והמשיך בלאט לנקות את צפרני אצבעותיו באולר כסף זעיר, תוך רכוז רב.

נציג הדיירים, מאידך, שם את התביעה לפניו מבלי להסתכל בה, מצפה בצמא לשמוע תשובת הנתבע לכתוב בה.

שני עורכי הדין שנצבו מולנו, ראיתי זו הפעם הראשונה בחיי, ואם כי זה שיצג את הדייר היה לבוש חליפה מהודרת ושערו הבהיק בברקו, שעה שזה שהופיע מצד בעל הבית לא היו לעורו אלא כתנת לבנה ומכנסים שגלשו תדיר ממתניו בהעדר חגורה שתחזיקם, והוא חזר ותפסם תמיד ממש ברגע האחרון - היה בפני שניהם אותו החותם של החלטה נחושה להוכיח לעולם במהלך משפט זה שעם הווספם לפני שבועות מספר לרשימת עורכי הדין בישראל דרכו שני כוכבים מזהירים חדשים בשמי המשפט העברי.

בעל הבית - התובע - ישב מאחורי עורך הדין שלו, אשתו מימינו ובנו משמאלו, כלם נטויים קדימה - מקשיבים רב קשב. הדייר הנתבע, ישב מאחורי עורך הדין שלו, אף זוגתו לידו, פיה צמוד לאזנו ואגרופה הקמוץ מאיים על אפו, עינייה יורות זיקים, שפתותיה נעות במהירות מופלאה בשכנוע תקיף.

בהתאם לנוהג שהתקבל בבית הדין לשכירות פניתי אל בא כח התובע ושאלתיו היש ברצונו להוסיף דבר לתביעתו שבכתב. - “רק דברים קצרים כדי שבית הדין יקבל מושג מאיכות המושכר: הדירה הנדונה נמצאת בבית שהתובע השקיע בו ממיטב כספו" . . .

- שנורר! - זה מפי אשת הנתבע.

הנסיון למדני לפעול מיד, ללא הסוס ובלי ותורים, לכן לחצתי על הפעמון החשמלי הקבוע על שלחני בסמוך למרפקי הימיני, לחיצה חזקה וממושכת.

עודני לוחץ על הכפתור ואחד העוברים הופיע מהמזכירות הסמוכה בהסבו לי בזה הפתעה מרובה שכן הסכנתי ללחוץ על אותו הפעמון לחוץ וחזור ושלש וללא תגובה כל שהיא.

הצבעתי על האשה התקפנית אשר טרם קלטה את משמעות הצלצול, שנשמע היטב בחדר, ואמרתי לפקיד:

- תואיל להראות לגברת את הדרך החוצה ולהבטיח שלא תחזור אלא אם תקרא.

- מה זה, מה יש פה?! אסור לדבר?! אין צדק! הכל רק בשביל הבעלי בתים !

ובעוד הפקיד נצב לידה מהסס, בפה פעור, נד בראשו הנה והנה, מנסה ללא הצלחה להתנער מן התנומה שממנה הוציאו זה עתה הפעמון, זנקה האשה לפתע לעבר אשתו של התובע, ואילולי קם בנה של זו האחרונה ונצב בפני המתפרצת במלא קומתו התמירה, כשכנפי הצנחן על חזהו מנצנצים מול עיניה, ואלולי חזרו עשתונותיו של הנתבע אליו ברגע זה והוא תפס ביד אשתו ומשכה לאחור - מי יודע עד היכן היו הדברים מגיעים.

- גבירתי, אמרתי, בית הדין לא יסבול גדופים או הפרעות אחרות בכל צורה שהיא, במהלך המשפט. אל נא תאלציני להפסיק את הדיון עד שתוזמן משטרה, ותקחך מכאן בכח. מוטב לך לצאת בשקט מאשר להמשיך בדרך שתביא לאי נעימות יותר גדולה.

במשך שנות שבתי בבית המשפט הפך הטפול במיקרים כגון זה לשגרה. לא ראיתי במיקרה הנוכחי אלא בזבוז זמן על ידי אשה שעולמה צר מלהכיל דבר נוסף על התגובות היסודיות שהיו מצויות אצל האדם מראשיתו, ופעלתי מיד למניעת השנותן של ההפרעות ושל בזבוז זמן נוסף. ידעתי שיש רק דרך נכונה אחת: להחניק את הרע באבו. אם לא תעשה כן חיש מהר לומדים היסודות הפחות מרוסנים שההתפרצויות מותרות ויסודות אלה לא נרתעים גם מלנסות למשוך את רסן הנהלת המשפט לידיהם.

עיני שיקפו כנראה את המידה שבה היתה החלטתי עשויה ללא חת, ואולי הדהד הדבר גם בקולי, על כל פנים האשה לא ההינה להאריך ולהתמודד אתי במבטים, ומיד פנתה והלכה מן האולם כשהיא מנסה בשפתיים מעוותות להביע לכל בלי אומר, את רגשות שאת הנפש והבוז שלה כלפי השררה שכה התאכזרה לה.

- תורה רבה לך - אמרתי לפקיד שנראה כאלו שכח בינתיים, אם כלל ידע אי־פעם, מדוע קראוהו, והפניתי ראשי לבא כח בעל הבית שעדיין נצב על רגליו, ורמזתי לו להמשיך.

- כבוד בית הדין! מבחינת החוק הרי ההוראות העיקריות של חוק הגנת הדייר, תשי״ד, במידה שיש להן נגיעה למשפט זה הן:

א. דירה בתל-אביב שמספר חדריה אינו עולה על שלשה וחצי ושהיתה מושכרת בתאריך הראשון לחודש אפריל 1940 יהיו דמי השכירות שלה החל מיום הראשון לחודש אפריל 1954 כדמי השכירות שהשתלמו כעדה ביום הראשון באפריל 1940 בתוספת ששעורה נקבע בחוק לגבי דירה בת שלשה וחצי חדרים ל-145%.

ב. חדרי כביסה ששטחם 8 מטר או יותר הם בבחינת חצי חדר.

- אין אנו תובעים אלא את המגיע לנו לפי החוק, היינו תוספת של 145% על שכר הדירה שהיה בשנת 1940 - 7 וחצי ל"י.

עיני בית הדין הרואות שסרובו של הדייר להענות לתביעה בטרם הגיעה לערכאות אין לו יסוד והוא לא בא אלא כדי לגרום צרות לתובע ולרדת לחייו.

- עם זאת אבקש לציין שמבחינת שוויו של המושכר התאכזר החוק לתובע. המושכר נמצא במקום שיש בו אויר בשפע, השטח סביבו פתוח, ואין הפרעות משכנים רבים. הקומה היא הקומה הנמוכה, והנתבע אינו צריך לכתת רגליו במדרגות רבות וליגע את לבו. אחרי ההעלאה הנדרשת עדיין ישלם הנתבע הרבה פחות משווה האמיתי של הדירה המהודרת שהוא מחזיק בה. וכל ילד הרי יודע שערך הכסף אינו עוד היום מה שהיה פעם"...

בא כח הדייר שישב כל אותה העת מכרסם צפרניו בעצבנות, מזיז עצמו על פני הספסל הנה והנה כאלו הושיבוהו על גחלים, ושפקחתי עליו כל הזמן בעין אחת בדאגה הולכת וגוברת כמי שצופה פי הר געש ויודע שלא ירחק הרגע של ההתפרצות - לא יכול למשול עוד ברוחו והפטיר:

- גם הבית איננו עוד היום אשר היה פעם - וזאת בעינים מושפלות, בקול המכוון להגיע לאזניהם של חברי בית הדין, כלאחר יד, כאלו היתה זו פליטת פה שבשגגה.

- בית הדין מתבקש להעיר לחברי שלא יפריעני - זה מפי נציג בעל הבית, תוך משיכת המכנסים כלפי מעלה בנימה של עלבון צורב ובגבות מורמות.

בטרם אפנה למפריע בנזיפה, קם זה על רגליו, החוה קידה עמוקה והצהיר:

- אבקש סליחה חברי. לא נתכוונתי להפריעו.

- סבורני שאדוני גמר, - פניתי לעורך הדין של בעל הבית בשוותי לקולי נימה שלא השאירה הרבה מקום לספק. נסיתי לדחוף את תקרית קריאת הבינים לתהום הנשיה של העבר בעוברי עליה בשתיקה. נראה שבנציג בעל הבית לא קמה עוד הרוח להפליג בשבחי המושכר בהרגישו שפגה אוירת הקסם שעפפה את דבריו הקודמים, והוא הכריז קצרות:

- גמרתי - בינתיים, - אבקש רק שכבוד בית הדין יביא בחשבון את התנהגות בא כח הנתבע בחשוב הוצאות המשפט.

- תודה, ומה בפי אדוני? שאלתי מבא הכח של הצד שכנגד.

- לצערי לא אוכל לקצר - אם כי אנסה לעשות מיטב יכלתי לא ליגע את בית הדין. הנתבע יטען שלתביעה אין כל יסוד בחוק או בעובדות והוא יבקש לדחותה ולחייב את התובע בהוצאות ובשכר טרחת עורך דין הנתבע. (קידה עמוקה).

- כבוד בית הדין! המושכר הנדון במשפט זה היה מושכר בתאריך הראשון לאפריל שנת 1940 בשכר דירה חדשי של שבע לירות ורבע! אל נא יתימר בעל הבית לא לדעת זאת! הוא יודע זאת יפה, יפה! הוא יודע היטב כי היה זה רק בהמשך השנים, שהנתבע, מתוך נדיבות לבו עקב תלונותיו המרובות של התובע על מר גורלו, הוסיף על שכר הדירה רבע לירה נוספת.

הכתוב בפרשת התביעה - כאלו משלם הנתבע שבע וחצי לירות מאז שנת 1940 אינו אלא נסיון מכוער להטעות את בית המשפט.

- מצבת זהב מגיעה לנתבע על רוחב לבו ! - תקע כאן עורך הדין של בעל הבית תריז בדברי יריבו, כששולחו מקפץ על הספסל מאחוריו, משמיע קולות: הא, הא, הא,! כאלו יוצא ידי חובת צחוק שהמסבות כפו עליו, בפנים רחוקות מלהביע שמץ כל שהוא של עליצות.

בטרם יהיה סיפק בידי בא כח הדייר להשיב, ובטרם יתפתח וכוח הצופן בחובו אפשרויות מרחיקות לכת של השמצות הדדיות, התערבתי בהעירי לשני הצדדים כאחד שלא תסור מנגד עיניהם סמכות בית הדין בקשר להוצאות, ושבתקוף אותם החשק להעיר הערות בינים ללא רשות יזכרו שהכל נרשם בחשבון הסופי.

- הדירה, כבוד בית הדין, איננה בת שלשה וחצי חדרים, ואין אנו יודעים היכן מצא בעל הבית את חצי החדר שהוא מזכיר בתביעתו. אם כוונתו לחדר הכניסה - אין שטחו אלא 7.97 מטר מרובעים, וחברי עצמו צטט מן החוק שחדר כניסה יחשב לחצי חדר רק כששטחו עולה על 8 מטר מרובעים! האחוז של ההוספה מגיע איפא לפי שלשה חדרים, היינו רק 130% ולא 145%! ואחוז זה יש לחשב לפי הבסיס של 7.250 ל״י ולא לפי 7.500 ל״י, ולכן שכר הדירה המכסימלי שהתובע יכול לדרוש הוא 16.675 ל״י ותו לא. זה די והותר בשביל החרבה ...

- כב' בית המשפט - צרח בא כח של בעל הבית, בזנקו ממושבו בתנופה שכמעט הפרידה בינו לבין מכנסיו - אבקש להעיר לחברי שלא יעליב ללא הפוגה את נשוא הדיון ששולחי יגע הרבה שנים בטרם הגיע..

בהזיזי את כסאי בחריקה חזקה על פני הרצפה הפסקתי את הדובר. ההתנצחות חסרת התוחלת החלה לעלות על עצבי, ביחוד משנוכחתי שכל המלחמה העקשנית נטושה על הפרש בשכר דירה חדשי של פחות משתי לירות, כמחיר כרטיס אחד לקולנוע.

- אם תמשיכו בדרך זאת, צעקתי - נדחה את המשך המשפט למחר. ואם לא תסיימוהו אז ללא הפרעות הדדיות קנטרניות, נמשיך לדחותו עד שתרגעו.

- נראה מה המרץ שישאר בכם בתום שבוע שבו הלקוחות האחרים שלכם לא יזכו לראות אותכם במשרדיכם! ולא איכפת לי אם על כל החלטת דחיה תגישו ערעור לבית המשפט המחוזי.

אינני יודע מה מידת הצלחה יכלה להיות להיות לאיום כזה כלפי עוֹרכי דין ותיקים יותר, אולם במקרה זה השגתי את התוצאה שציפיתי לה ושני הלוחמים העקשניים התישבו בשפתים הדוקות.

- תגמור טענותיך, הוריתי לבא כח הדייר, ובהניחי שעוני על השלחן בהביטי בו ברצינות רבה הוספתי: יש לך בדיוק חמש דקות!

- כבוד בית הדין! לא נותר לי אלא לתקן את הרושם שעלול היה להווצר מתאור המושכר על ידי חברי. אכן נכון שיש בדירה הרבה אויר! וזה בזכות מתנתו האדיבה של בעל הבית! הגם בשביל אויר צריך לשלם שכר דירה ? אני מזמין את בית הדין לבא ולהריח אויר נהדר זה, הספוג ריחות ניחוח מבור הסופג הפתוח שבעל הבית לא נקף אצבע לנקותו או לתקנו מהיום שבו בנה את הבית! ובמה שנוגע למדרגות : אין בעל הבית יכול להחזיק בחבל בשני קצוותיו. אם הדירה היא בקומה ג' - באים לבית המשפט ואומרים שהדיירים משתמשים הרבה במדרגות וזה מגדיל את הבלאי של הבנין, ואם הדירה היא בקומת קרקע - גם אז צריך לשלם בעבור זה שאין משתמשים במדרגות! אולם על זה שהנתבע גר ממש בתוך הפירצה הקוראת לגנב, ושחלונותיו תריסיהם מוגפים כל השנה בשל פחד מתמיד מפני הגנבות - על כך לא אומרים מלה!

- כבוד בית הדין! התביעה היא מחוצפת, סחטנית, טרדנית ונטולה כל יסוד! אני מבקש ללמד את התובע שאין לעשות צחוק מבית דין נכבד זה בדרך כזאת!

בעוד הפרקליט הצעיר מדבר בהתלהבות הולכת וגדלה - התכופף נציג הדיירים שישב מימיני אל אזני ושאל לרשותי להציע לצדדים פשרה. יהודי גוץ זה, השופע מרץ בלתי רגיל כפי שהסכנתי לראותו אצל אנשים כמותו, אשר בשבתם נאלצים לחפש תדיר אחרי משענת לרגליהם שאינו מגיעות לרצפה, לא למד משפטים מעולם - אך ניחן בחוש הבריא של הבחנת העיקר מהטפל ושל יכולת ירידה לשרשו של ענין, מקום שרבים המלומדים ממנו היו עלולים לאבד את המגע עם המציאות.

אם כי נסיוני הורני שהצעות הפשרה במהלך הדיון גורמות לעתים קרובות אך ורק לאבוד זמן יקר - הרי משראיתי שנציג התובע התישב, אות לסיום טענותיו, נענעתי ראשי בהסכמה לנציג הדיירים וזה פנה לצדדים בזו הלשון: החשבון הפשוט מראה שההפרש בין תביעת התובע לחשובו של הנתבע הוא לירה אחת ושבע מאות פרוטה. שמא תחצו הפרש זה ? בעל הבית יפחית 850 פרוטה מתביעתו והשכן יוסיף כסכום זה על הצעתו, ושלום על ישראל?

זו הצעה הגיונית מאד - הוסיף נציג הצבור השני משמאלי כשדבריו מופנים לתובע במישרין.

עורך הדין של הדייר קם על רגליו:

- כבוד בית הדין, במשפט זה מתעוררת שאלה עקרונית אשר טרם היתה לי האפשרות לטעוֹן ביחס אליה. לא הצלחתי למצוא כל אסמכתאות בקשר לשאלה זאת בספרות המשפטית בארץ או בחוץ לארץ, על כל פנים כפי שבית הדין יראה מיד השאלה פה איננה שאלה כספית גרידא. להחלטת בית הדין בשאלה זו תהיה חשיבות מרובה לגבי המשפטים בעתיד. המדובר בשאלה אם בחשוב שטח חדר הכניסה יש לחשב את ״הפנלים״ (חצאי המרצפות המשמשים קשוט סביב הרצפה בתחתית הקירות) או האם אין לחשבם. הנתבע טוען שאין לחשב את שטח ״הפנלים" מאחר שהשטח שנתן להעמדת רהוט הוא השטח הנקי של המרצפות ברצפה. במיקרה זה שטח נקי זה הוא 7.97 מ׳ מרובעים.

- כב׳ בית המשפט - אנו סבורים ששטח הפנלים נכלל בחשוב שטח חדר הכניסה ! - הכריז בא כח בעל הבית, מאחר שהנטייה בארכיטקטורה היום היא לתלות אצטבות ואפילו מזנונים שלמים על ווים בקירות ובאופן זה מנוצל כל חלל השטח מטיח עד טיח שממול, פנלים או לא פנלים. מלבד זאת שטח המחיה מוגדר על ידי החלל הסגור על ידי הקירות ולא על ידי שטח הרצפה . . .

הרמתי ידי והפסקתיו: -

רבותי, כבוד השאלה ״עם פנלים" או "בלי פנלים״ - במקומו מונח. אולם מה שבית דין זה מתקשה להבין הוא היכן מונח שכלם הבריא של בעל הבית ושל הדייר גם יחד, הלוקחים כל אחד עורך דין לעצמו והנסחבים לבית הדין לבזבז זמן יקר - כשכל המחלוקת היא על לירה ושבעים - מחיר זוג כרטיסי קולנוע וגם לא מן הטובים ביותר!

קולי הלך והתגבר בהדרגה תוך כדי דבור, כה במידה שכל המשפט שבפני נראה לי יותר ויותר מיותר, עם כל שניה שחלפה.

- אתם רוצים לשכנע אותנו שלבעל הבית, או לדייר, זה אכפת אם שטח החדר נמדד על פני הרצפה או על פני התקרה? ! כפי שבית הדין רואה את הבעיה - הרי בעל הבית רוצה שהדייר ישלם יותר, והדייר אינו מסכים לכך. זוהי כל הבעיה. לו בעיה זאת היתה כרוכה בסכומים גדולים - ניחא. אבל בשביל לירה ושבעים ? הרי הוצאות ההתדיינות הזאת במסי משפט בלבד שוות להפרשי שכר הדירה הנדרשים על ידי התובע למשך מחצית השנה!

העברתי עיני על פני היריבים והיתה לי הרגשה שדברי הצליחו לחדור להכרתם. הייתי משוכנע שעם שני יהודים אלה, לו יכלתי לדבר אליהם ישירות - הייתי מסתדר בכי טוב, אולם . . .

בא כח התובע קם על רגליו כשהוא מושיט לי בתנועה תיאטרלית פיסת ניר מודפסת - כאלו היה גנוז בה סוד יקר ומפתיע ולחש: - הנה מכתב שהנתבע שלח לתובע אחרי הגשת המשפט, ובו הוא מודיע על נכונותו לשלם 17 וחצי ל״י לחודש !

עורך הדין של הדייר קפץ כאלו הכישו נחש, ובזריזות מפליאה חטף את הפתק מידי חברו בטרם הספקתי להמלך בדעתי באם לקחתו מהיד המושטת.

- המכתב נכתב ״בלי לפגוע בזכויות״! איך לו כל תוקף מחייב! אסור לחברי לצטטו! זוהי התנהגות מבישה, שאינה הולמת את המקצוע! אני מבקש מכבוד בית הדין לא להחשיב את האינפורמציה שחברי נסה להגניבה לתוך המשפט, ולהתעלם ממנה כליל!

- לא נסיתי לטעון שיש למכתב זה תוקף מחייב, אני מבקש שחברי יימנע מלהשתמש במונחים כמו ״להגניב״! רציתי להראות שהדייר היה מוכן מעצמו ...

עכשיו פשוט נמאס לי הענין לגמרי. לבי התקשה בתוכי וכרגיל במיקרים כאלה נעשיתי קר ושקט, ואדיש. כששוחחתי פעם עם ידיד מבין עורכי הדין הותיקים על תגובה זאת הבאה עלי לפעמים ברגעים של כעס מוחנק, הוא עשה השואה שבהלצה ביני במצב רוח זה לבין הנחש הארסי הרובץ לבטח כשבלוטות הרעל שלו עובדות במלא הקצב. ״בסוף הוא שופך את רעלו בהכשה. ההבדל היחיד בינו לבינך הוא בזה שעוקצך לא בשניך כי אם בפסק דינך״, אמר. צחקנו אז שנינו ולגמנו מכוסית המשקה בהנאה. עתה נזכרתי בדבר, והוא לא נראה לי מצחיק כלל; כאשר פניתי לשני עורכי-הדין בקול מבוקר יפה היתה לי הרגשה כאלו עורי הולך ומתכסה קשקשים זעירים:

- בא כח הנתבע יכול להיות סמוך ובטוח שכל חליפת מכתבים שהיתה בין הצדדים בכותרת "בלי לפגוע בזכויות" לא תשמש נושא לדיון בפני בית הדין זה, ואכן נסיונו של בא כח התובע להציג מכתב שנכתב "בלי לפגוע בזכויות״ אינו מצביע על רמה מוסרית מהסוג שעלול להוסיף כבוד למנסה. עם זאת, - המשכתי מיד בראותו הבעת פנים של נחת מרובה בפני בא כח הנתבע - אין בית הדין יכול לציין לשבח את הצד שכנגד אשר בהחפזו לחטוף תעודה המוגשת על שלחן בית הדין הציג עצמו כמי שאינו סומך על כך שלבית דין בישראל אפשר להסביר דבר בדרך תרבותית, אלא יש לחטוף תעודות מפני עיניו שמא יראה ויפגע...

- קצורו של דבר, רבותי, סבורני שהננו מפסידים יותר זמן על משא ומתן לפשרה מאשר היה נחוץ לסיום המשפט בדרך הרגילה; טענות שני הצדדים ברורות עתה ואני דוחה את המשך המשפט לתאריך אחר. באופן כזה תהיה לבית הדין השהות לתת החלטה ״עקרונית״ בשאלה החשובה של מעמד ״הפנלים״ בחשוב שטח חדרי הכניסה, והצדדים יוכלו להזמין עדים להוכחת גובה שכר הדירה בשנת 1940. בישיבה שלאחר זאת יינתן פסק הדין.

- נו, אולי בכל זאת תתפשרו... נסה נציג בעלי הבתים להטיל משקלו למערכה.

- אם אפילו נגיע לידי הסכם על עצם שכר הדירה -- עדיין תעמוד שאלת ההוצאות.

- רבותי, חדלו מזה - פניתי לשני נציגי הצבור שמצדדי. עיניכם הרואות את אשר בפניכם, והרי יש לנו עוד משפטים אחרים היום, ואנשים רבים מחכים.

ההחלטה לדחות את המשך הדיון ליום אחר נתקבלה פה אחד.

הצדדים עזבו את בית הדין זוגות זוגות, בעל הבית ואשתו זוג אחד, הדייר ובנו של בעל הבית זוג שני. עורכי הדין הזוג השלישי.

מיד נגש בית הדין לברור המשפט הבא. משפט זה נגמר, וכן נגמר עוד משפט, כשלאולם בית הדין חזרו התובע והנתבע הראשונים ופניהם קורנות.

בעוד הדייר נרתע קצת מאחור עזר בעל הבית עוז בנפשו וניגש קדימה, וברגע בו חש עיני נחות עליו התחיל לדבר במהירות רבה כאלו מפחד פן יפסיקוהו בטרם יספיק לאמר את כל אשר על לבו:

- בית, דין נכבד! אנחנו הסכמנו על פשרה והכל נגמר! - האיש פרש לפניו בתנועות עצבניות מרוב חפזון, פתק שהיה כל אותה העת קמוץ באגרופו וקרא תוך קמוט המצח ורכוז עצום:

1. הבעל בית והשכן מסכימים בזה שתוספת שכר הדירה לפי החוק החדש תחשב על הבסיס כאלו שכר הדירה באפריל 1940 היה שבע ל״י ו-125 פרוטה.

2. הבעל בית והשכן מסכימים שהתוספת תחושב כאלו הדירה היא בת שלשה וחצי חדרים ומהשכר דירה שיתקבל באופן כזה מותר בעל הבית לדייר על 150 פרוטה.

3. הבעל בית ישלם את העורך דין שלו והשכן ישלם את העורך דין שלו והשכן ישלם לבעל הבית חמש ל״י ע״ח מסי בית המשפט.

התובע סיים את קריאתו ונשם עמוקות כמי שסיים מלאכה קשה, פנה לנתבע ושאלו :

ככה דברנו?

- זה בסדר, רק אני רוצה שזה יהיה בפסק הדין.

- ודאי נרשום את הפשרה בנוסח מלוטש קצת מבחינת השפה ונתן לה תוקף של פסק דין.

- אני מסכים שיהיה פסק דין כמו שהסכמנו, רק אני רוצה שהפסק דין יהיה לחוד, ומה

שהסכמנו שישאר בינינו.

לא הבינותי. מה רוצה יהודי זה? "שיהיה פסק דין כמו שהסכמנו אבל מה שהסכמנו שיהיה בינינו !?"

נציג הדיירים, מהיר התפיסה, קרב פיו לאזני מצד ימיני ולחש :

- הוא רוצה שבפסק דין לא יירשם שזה הושג בפשרה. הוא רוצה שלפסק דין תהיה צורה של החלטה שלנו . . .

לפתע ראיתי אור גדול ובהיות רוחי טובה עלי כמעט ועשיתי את סודו של היהודי המסכן לפומבי. אולם ברגע האחרון נשכתי את לשוני. אם הוא רוצה להשלות את עצמו באמונה שזוגתו היקרה לא תגלה את ענין הפשרה, אם הוא מאמין שהוא יוכל לבא הביתה ולאמר: זהו פסק דין בית המשפט, ולשכך בכך את הזעם - מה לי ולכל זה ?

- נעשה מה שנוכל - אמרתי לבעל הנבוך, ונסחתי את הפשרה, ולאחר מכן כתבתי פסק דין המאשר אותה ונותן לה תוקף של מעשה בית דין. לפי פסק דין נסחתי צו תשלום המכוון לנתבע מבלי להזכיר בצו כלל את כל ענין הפשרה - שרות מיוחד בנסיון לשמור על שלום הבית במשפחת הנתבע.

הפנתי את שני הצדדים למזכירות - לקבל בה העתקים מאושרים מהצו, ובטרם יילכו שאלתים: - וכי הפשרה הזאת היתה דבר כל כך קשה שאי אפשר היה לעשותו עד שלא באתם בפנינו, ועד שלא בזבזתם כל כך הרבה זמן וכסף וכוחות ?

היה זה בעל הבית שנעצר ליד הפתח, ופנה אלי בחיוך רחב, והסביר :

- עד למשפט היו לנו נשותינו יועצות, ומשהוגש המשפט היו לנו יועצים עורכי דין - וממילא לא היה מתי לדבר על פשרה. רק היום נזדמן לנו להפגש שננו ללא יועצות וללא יועצים - ומיד ראינו ששני יהודים עוד יכולים למצוא שפה משותפת ביניהם.

אלף הלירות שלא השמיעו קול

ישיבה ממושכת על כס המשפט סופה לשכנעך שהאזרחים מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות. על הקבוצה הראשונה נמנים הצייתנים המשתדלים לחיות בתוך המסגרת הצרה של חוקי המדינה, הרוטנים והמתרעמים בלי הרף על דרכה של מסגרת זאת להצטמצם תדיר ולהצר צעדיהם. לקבוצה השניה שייכים אלה הטוענים שהחוקים הם תוצאת נסיונותיהם של פוליטיקאים מקצועיים למצא זכות קיום לעצמם, ושעל כן אין החכמה בציות להם אלא בידיעה לעקפם. ססמת הראשונים היא "אל תלעיטוני חוקים חדשים לבקרים!" וסיסמת האחרונים: "החוקים הם רק עבור אלה המתירים שיתפסום".

פלג חשוב בקבוצה השניה מהווים הגנבים המקצועיים, ובתוכם תופסים מקום לא מבוטל "אנשי הכיס" שמספרם במחוז שפוטי הגיע בשעתו למאתים איש בערך. בין פורצי הדירות, גנבי-השטיחים, גונבי הבהמות והערב-רב של נטולי ההתמחות הלוקחים מכל הבא ליד, עומדים גנבי הכיס ללא ספק בשלב העליון של הדרוג המקצועי. המצטיינים שבהם מחוננים על פי רוב בכשרון משחק המעמידם בשורה אחת עם שחקני במה מהוללים. הדבר מובן שהרי אחד מסודות הצלחתו של גנב הכיס המעולה הוא ביכלתו להתמזג בחברה שנוצרה לשמש לו שדה פעולה, ולהופיע בתוכה באופן חפשי וטבעי וללא התבלטות. מלבד זאת, פעולת החדירה לכיסו של הזולת וכן פעולת השליה של תוכנו הן מן האומנויות העדינות, הדורשות התמדה יתרה באימון והקפדה מתמדת על אורח חיים העולה בקנה אחד עם יציבות העצבים.

וכשם שגנב הכיס צריך לדעת להתערות בבריות מבלי לעורר תשומת לב מיותרת ומזיקה, כן הוא צריך לדעת להעלם תוך טשטוש עקבותיו. מוחו צריך להיות מסוגל לתכנן תכניות ליצירת האוירה הדרושה ומוכשר לארגן ולתאם את עבודת הצוות.

לא ייפלא איפוא, שאנשים מוכשרים, בעלי יזמה והתמדה רבים מצאו את מקומם בשורות אנשי הכיס, ושאנשי הכיס דוקא היו הראשונים אשר ידעו לנצל את לקח מלחמתו של האדם הקטן לשפור מעמדו החברתי. ביוזמת כמה חברים שמוצאם מהעיר ורשה, אשר מלבד מה שהיא משמשת בירת ארץ פולין, היתה במשך תקופה ארוכה מרכז גדול של אנשי הכיס באירופה, התארגנו אותם אנשי המקצוע שזעזועי מלחמת העולם האחרונה הביאו להתרכזותם במחוז שפוטי - לארגון מקצועי חשאי, והקימו במסגרת הארגון את רוב השרותים שהסתדרות העובדים הכללית נותנת אותם לחבריה.

הדבר קרה בסמוך לזמן שבו עברתי לכהן באגף הפלילי של בית משפט השלום בתל-אביב, והתפקיד הקשה לשכנע את אנשי הארגון שהם זקוקים לחופש מנוחה ממושך מחוץ לגבולות המחוז שנפל בחלקי. היה עלי להעמידם בפני הברירה לבלות את חופשתם על חשבונם ולפי בחירתם, או על חשבון המדינה ללא זכות ברירה בין מוסדותיה המשוכללים, המצוידים בבתי מלאכה חדישים ובסורגי ברזל מאיכות מעולה.

הארגון היה בפריחתו, אם כי בשעה שנגשתי למלאכת שכנוע זו שהזכרתי לא ידעתי לא על קיומו ולא הקפו. רק במשך העבודה התברר לי שלגנבי הכיס באזור דן קופת חולים משלהם, קרן משלהם לתמיכה במשפחות החבושים בסנדלריות של הממשלה, ושבארגונם מחלקת סעד משפטי ומחלקה מיוחדת לטפול בשחרור עצורים בערבות.

התחלתי לחשוד בקיום יד המכוונת את הענינים מאחורי הקלעים בשל שגיאה קטנה של ראשי הארגון. בלהיטותם אחרי חקוי הדפוסים המקובלים הם שכחו ששרש יעילותו של ארגונם נעוץ בסודיותו. וכשארגון הרוצה לשמור על סוד קיומו מעסיק בקביעות דובר אחד, וחבריו ממציאים לבית המשפט בקביעות תעודות רפואיות החתומות על ידי אותו הרופא, וכשקבוצה מצומצמת של ערבים מוכנה לערוב תמיד עבור כלם, סופו של הסוד להתגלות כאותו שמן שסופו לצוף על פני המים.

מטעמים מובנים הביאה התגלית לתגובה מידית מצדי. הלמתי בכל מחלקות הארגון בעת ובעונה אחת והצרתי את צעדיו עד כדי אבדן כל יעילותו. החלתי לפסול ערבים בסיטונות ולשגר ניידות משטרה לבתיהם של כל החולים המדומים. הכבדתי את ידי על המשתמטים והפכתי להם את סעדם המשפטי לרועץ.

ממקורות מוסמכים הגיעוני ידיעות שהארגון מקיים גם מחלקה להכשרה מקצועית. במסגרת עבודתי לא היה מקום להתערבות בפעילותה של מחלקה כזאת ואף לא לבדיקת אמיתותן של הידיעות על קיומה, אך האמת נתנת להאמר שרמתם המקצועית הגבוהה של רוב אנשי הכיס בהם נתקלתי נתנה יסוד להניח שידיעות אלה לא היו מצוצות מן האצבע.

ראיה להכשרתם המעולה של אנשי הכיס יוכל לשמש משפטו של שמגרביץ שבא בפני כאשר פעילותו של ארגון הגנבים היתה בסימן ירידה בעקבות בדודם של רוב חבריו מאחורי סורג ובריח.

שמגרביץ זכה לכך ששמו ייקרא על משפט מענין זה מפני שבתור העד העיקרי של הקטיגוריה הוא הצליח להטביע את חותמו בזכרונותיהם של כל מי שהיה מעורב בו ולהאפיל בדמותו על דמויותיהם של שני הנאשמים גם יחד.

מיד כשנחו עיני לראשונה על שמגרביץ הזקן עם כניסתו לאולם בית הדין עובר למתן עדותו, חשתי שבפני אחת מאותן הדמויות החורטות להן מסלול משלהן בצור החיים, היודעות לאן פניהן מועדות וכיצד להגיע למחוז חפצן. גבו שח קמעה תחת מעמסת שבעים שנותיו אולם במצעדו נותר עדיין משהו מתנופת הנעורים ומבטו היה עדיין ער למדי. חיוך השובבות שרחף בקרנות שפתותיו עשה רושם של תושב קבע בפניו המצומקים חשופי הזקן. נעליו השחורות, המצוחצחות, מכנסיו האפורים - מגוהצי הכפולים, וחולצתו הלבנה בעלת הצוארון הפתוח, השוו לגופו הדק ונטול הכרס - דמות של בחור.

בידו המגוידת הוא לפת בחזקה מקל מסומר שלא נועד כנראה כלל לשמש סומך נופלים ואשר השרה סביבו אוירה של תקיפות. שולי כובעו קופלו מלפנים כלפי מטה ולוכסנו במיוחד מעל העין הימנית כנהוג אצל אנשי המעש המעיזים פניהם מול סערות החיים.

הנאשמים הוו צוות. מבחינת הגיל הם יכלו שניהם להיות בניו של המתלונן, אך מבחינת המראה נבדלו זה מזה כהבדל המזרח מן המערב.

שעה שהאחד, הנמוך מן השנים, היה חורור - ורדרד הפנים וצהוב - אדמדם השער, היו פני השני, הגבוה, שחומים ושערו, או יותר נכון - הנותר עוד ממנו, היה שחור כזפת. שניהם לבשו חליפות ההולמות את גון שערותיהם ועורם. הראשון הרכיב על אפו משקפים מן הסוג המקשט כרגיל חטמיהם של אמריקאים מלומדים וישראלים מחוננני כשרון החקוי - זגוגיותיהן מלבניות ונטולות המסגרת, ואת פני השני קשט שפם קטן ומטופל יפה, מצומצם בשטחו למרכז השפה העליונה.

בעל המשקפים החזיק מתחת לזרועו תיק עור חדש וגדוש, סימן ההכר המקובל לאיש העסקים המצליח, וכדי להסיר כל ספק מתקבל על הדעת בקשר למעמדו המכובד בחברה קשטה טבעת זהב את זרת ידו השמאלית. הוא חייך חיוך של ספוק ונראה כמי שהדאגה ממנו והלאה. לעומתו היתה ארשת פני חברו, שחור השער, רצינית, ומבע עיניו הצליח לבטא יפה את הרגשת העלבון הצורב שבנסיון זה לסבכו בעיסקא פלילית.

לכל אחד מהנאשמים היה פרקליט מנוסה משלו וכנגדם נצב מטעם התביעה הכללית הסמל ר. מטובי נציגיה. בגליון האשום נטען נגד הנאשמים כי ביום קיץ, בשעות הבוקר, בתור לאוטובוס של חברת "דן" קו מספר 9, ליד הדאר המרכזי ברחוב אלנבי בתל-אביב, הם

גנבו מתוך כיס מכנסיו של שמגרביץ אלף לירות במזומנים. ״הממושקף״ זכה בתואר הכבוד של "הנאשם מספר 1" ואלו הגבוה המקריח היה הנאשם מספר 2״.

שמגרביץ הזקן היה ראשון העדים מטעם הקטיגוריה וזו הפרשה שהוא גולל בפני:

- בבוקר לא עבות אחד, לפני כארבעה חדשים, יצאתי מביתי בדרכי לאחד הבנקים שבאזור המסחרי. בכיסי היו סך אלף לירות שהושלשו אצלי לילה קודם לכן בקשר לתשלום דמי מפתח עבור דירה באחד מבתי. אני גר בצפון, ועשיתי דרכי לקצה השני של העיר באוטובוס, בקו מספר חמש. היום היה יום שרב, ולעורי לא היו אלא חולצה ומכנסים . . . הכסף - מאתים שטרות בנות חמש לירות כל אחד, היה בכיס השמאלי של מכנסי. כל מאה שטרות היו מחוזקים בגומיה, וכל החבילה היתה עטופה במטפחת.

הנסיעה בקו האוטובוס מספר חמש עברה עלי בשלום, וכשהגעתי לתחנה שברחוב יבנה וירדתי - היתה השעה שמונה. הבנק אינו נפתח אלא בשמונה וחצי. החלטתי, איפוא לנצל את מחצית השעה שעדיין נותרה לי ולבקר באחד הבתים שלי הנמצא בסביבה. לשם כך נגשתי לתחנת האוטובוס, קו תשע, ליד הדאר המרכזי שברחוב אלנבי.

בתחנה של קו מספר 9 עמדו כבר שני אנשים, ונעמדתי אחריהם. משני האנשים שעמדו לפני היה זה האחד – זה המרכיב משקפים, - והשני שהיה עמו החזיק סל בידו ואיננו כאן בבית המשפט.

עמדנו בתור זמן רב. המקום היה שטוף שמש וכעבור כמה דקות של עמידה עזבו הנאשם שהצבעתי עליו וחברו את התור ונגשו לקיר בנין הדאר - כאלו לחסות בצלו. אני אומר "כאילו" מפני שחיש מהר נתחור לי שלא זו היתה כוונתם האמיתית. ליד הקיר הם פגשו באדם זה -- הקרח, היושב בספסל השני, עם השפם ההיטלרי, ושמתי לב שכל השלושה מדברים ביניהם. עשו זאת מזויות פיותיהם ומבלי להסתכל זה בפני זה : האחד בוחן קצות נעליו, האחד קורא כאלו בלוח מודעות סמוך, והשלישי כאלו מחפש בשמים צפרים שלא היו שם.

כעבור מספר דקות נוספות באו שני הנאשמים שעמדו קודם לכן לפני, חזרה לתור, אולם הפעם נעמדו מאחורי - כאלו ותרו על זכותם מפני שיבתי. אז בא עוד אדם והצטרף לתור, והביא מנינו לארבעה איש. כחמישה רגעים אחרי כן הגיע האוטובוס.

בינתיים התחילו חשדות מכרסמים במוחי... שנים רבות הובלתי סכומי כסף גדולים וזכורני עוד כיצד זה לפני כשלושים שנה, בפולין, קפצו עלי בריונים כאשר העברתי מזודה מלאה מזומנים בתא מבודד של רכבת. הטלתי את עצמי אז החוצה מהקרון הדוהר, לופת את המזודה בידי, והצלתי ממון רב מגזלה. במשך השנים פתחתי חוש לסכנות ויכולת לגלות מזימה מתקרבת בעודה באבה.

גם עתה התרה בי קול פנימי שמשהו אינו כשורה. טיולם של האנשים מן התור וחזרה אליו,

החלפת מקומם וההתיעצות שנהלו תוך מאמץ להסתירה - כל אלה אמרו דרשני. העפתי מבט על כיסי השמאלי וראיתי שאחת הפינות של חבילת שטרי הכסף מציצה החוצה. הבינותי שייתכן והפירצה קוראת לגנב. הכנסתי את ידי השמאלית לכיס המכנסים, לפתתי יפה את החבילה, והרגעתי עצמי במחשבה שהתנפלות מלוות אלימות לא תתכן במקום צבורי כזה, בשעות בוקר ולאור השמש. ואם יש מי שמתכוון לכייסני, חשבתי, ישלח נא רק את ידו לכיסי ועל מהרה אראנו נחת זרועי.

בין כה וכה האוטובוס הגיע. הייתי כפי שציינתי, בראש התור, תפסתי איפוא בידי הימנית במוט המשענת שמימין לדלת הכניסה והחלתי לטפס במדרגות המכונית. שמתי את רגלי השמאלית על המדרגה הראשונה בעוד ידי השמאלית אוחזת בחבילת הכסף שבכיסי. ברגע זה ממש הופיע בריצה מבוהלת נאשם זה - בעל השפם, וקפץ ברגליו על המדרגה השניה של האוטובוס בכוונה ברורה להדחף לפני. הוא התחלק ונפל ובנופלו גררני עמו וממוטטני.

נפלתי, והרגשתי שאני עומד לחבוט את ראשי במדרכה. המחשבה שהופלתי בכוונה פלחה את מוחי, אולם הסכנה המידית לראשי אלצתני להוציא את ידי השמאלית מכיסי ולהושיטה לפני. השתטחתי על הארץ ובדרך נס לא נחבלתי קשה. עודני מתרומם החזרתי ידי לכיס השמאלי של מכנסי ומצאתיו ריק לחלוטין. אפילו שטר אחד לא נותר בו ! הרימותי קול צעקה:

גנבו לי כסף! הוציאו לי אלף לירות!

הנאשם הגבוה, זה שקפץ על המדרגה לפני ושנפל עמי ביחד, הספיק לקום כהרף עין ולקפוץ חזרה לתוך האוטובוס. מיד נסגרה אחריו דלת הכניסה ובעודני מצעק ומשוע זז האוטובוס ממקומו ונסע!

האיש שעמד קודם לכן אחרי, זה שהיה הרביעי בתור, הצביע לי על הנאשם הממושקף ואמר:

זהו, זה האיש! מאה אחוז הוא הגנב!

לשמע דברים אלה יצא הנאשם הזה מהתור והחל להתרחק. היה בידו תיק עור דומה לתיק שהוא מחזיק בו עכשיו ותוך כדי התרחקותו הוא הרימו אל מול פניו והחל לחטט בו. תחנת האוטובוס של קו 9 היא גם התחנה של קו 9 א', ולשתי התחנות עמוד תמרור אחד. שעה שהתור לקו תשע מזדנב מעברו האחד של העמוד, מזדנב התור לקו תשע אלף מעברו השני. כשהחשוד ראה שתשומת הלב מופנית אליו, הוא התרחק מספר צעדים מהתור של קו תשע ונעמד בתור השני !

הוא המשיך להתעסק בתיק שלו והייתי אז משוכנע שכספי נמצא בתוכו. איש זה שהיה בתור אחרי נגש אליו והאשימו בפניו בגנבת הכסף. בתגובה להאשמה עזב הנאשם את

התור בלי אומר ונכנס לתוך בנין הדואר. רצתי אחריו ביחד עם האיש שהאשימו, ומשראה שהננו עוקבים אחריו, עצר וצעק:

מה רצונכם ממני, מה אתם רוצים!?

התאסף קהל ולעיני כלם נגשתי אליו ומששתי בגופו; הוא לא הראה כל התנגדות. בדיקה חטופה זאת הספיקה כדי לשכנעני שהכסף איננו בכליו. הרי היתה זאת חבילה גדולה! אי אפשר היה להעלימה על נקלה בכפולי הבגד!

מישהו חפש בינתיים בתיקו של הנאשם, מס. 1, אך גם חיפושו זה לא העלה מאומה. עד הרגע הזה עוד התנחמתי בתקוה ששכני לתור אכך הצליח לתפוס את הגנב. עתה בראותי שהכסף איננו הרגשתי ברע, ראשי הסתחרר עלי ועמדתי להתעלף. עוברים ושבים תמכו בי.

בין כה וכה נגש אלינו האדם שעמד מקודם בתור בחברת הנאשם הזה, הוא האיש שהחזיק סל בידו. עתה היו שתי ידיו נתונות בכיסי מכנסיו והסל נעלם! מישהו הביא שוטר; עמדתי להפנות את תשומת לבו של השוטר לאיש זה עם הסל, אולם בטרם הספקתי לעשות זאת הסתובב הלה בבהלה על עקביו והלך לו! השוטר התחיל לרשום עדות מפי החשוד ושאלו לשמו ולמקצועו. הוא ענה:

"אני צורף, ושמי אינני נותן כאן ברחוב כדי שתבישוני ברבים!"

השוטר טלפן לתחנתו וכעבור זמן קצר הופיע סמל משטרה. כשהסמל ראה את ה"צורף" הוא ברכו לשלום, ובחיוך רחב, כמי שפגש ידיד ותיק ומיד אסרו בלי הרבה אומר ודברים.

בהגיעו לשלב זה בספורו התיר העד לעצמו הפסקה קצרה. הוא הוציא ממחטה מכיסו, נגב בה את ערפו, העבירה על מצחו, ונגש לקנח את חטמו. קנוח זה נעשה ביסודיות רבה, אגב נשיפה מחרישת אזנים בכל נחיר לחוד ושפשוף החוטם ללא רחמים. אחר כך הוא חרחר פעם ופעמיים, ובטרם יחזיר ממחטתו לכיסו, ירק בה במרץ וגלגלה יפה יפה, עוטף רירו כמטמון יקר.

רחמי נכמרו על יהודי זה, בן השבעים. הוא עמד כבר זמן ממושך על דוכן העדים ועוד עליו להחקר על ידי שני עורכי דין, בזה אחר זה. מלבד מפח הנפש מאבדן ממונו עוד עליו לסבול ענויי הדין ויסורי הגוף. הצעתי לו, איפוא, להמשיך במתן עדותו בישיבה.

- כבוד השופט, אמנם אין אני עוד כאשר הייתי לפנים...

- המיקרה הזה שכנע את אדוני? התערב הסמל ר. בחיוך, לקול צחוקו של הקהל.

- ואכן מיקרה זה שכנעני. לו הייתי כאחד הבחורים האלה - פה הושטה אצבעו הגרמית,

רועדת במקצת לעבר הנאשמים - היו הם טוֹעמים את נחת זרועי במקום המעשה! אולם עוד כוחי במתני לתת עדות בעמידה ! משום כבוד בית הדין.

הוא דחה בתנועת יד תקיפה את הסדרן שהזדרז להגיש לו כסא, ונשאר על רגליו, נשען על מקלו, שאף בו נכרים היו אותות הזמן כבבעליו. הייתי סבור ששמעתי את כל ספור המעשה מפי העד, ורמזתי לאחד מבאי כח הנאשמים להתחיל בחקירתו הנגדית. אולם הסמל ר. מהר להעמידני על טעותי:

- כבוד השופט שמע רק סקירה על המערכה הראשונה של המחזה, אך זהו מחזה בשתי מערכות!

מופתע, הוריתי לעורך הדין שקם למלא שליחותו, לשבת, ועשיתי אזני כאפרכסת. סקרני הייתי לשמוע מה עוד נותר בפי האיש שטרם ספרו. והוא המשיך בזו הלשון:

-ביום א׳ שאחרי המעשה עשיתי דרכי ברחוב יהודה הלוי בכוון תחנת המשטרה הנמצאת שם - לשמוע: אולי אלף הלירות השמיעו קולם בינתיים . . .

בעברי במדרכה שליד בנין בית המשפט הנמצא באותו רחוב, פגשתי לפתע באותו אדם שבקפיצתו המופקרת לאוטובוס בעת הגנבה גרם לכל תלאותי. הכרתיו מיד ונגשתי אליו. אמרתי לו :

אדון, דבר לי אליך, חכה רגע!

- הוא אך הציץ בי וכאלו נפגע! מיד נשא רגליו משם והסתלק. צעקתי לעבר השוטרים שעמדו במרפסת חדר המשמר שבחצר בית המשפט: ״גנב! הנה גנב שהמשטרה מחפשת אחריו!״ השוטרים לא זזו! אחר כך התברר לי שהם ידעו . . .

- כבוד השופט! קפץ עורך דינו של הנאשם על רגליו - אני מתנגד! העד אינו רשאי להעיד על מה שהשוטרים ידעו או לא ידעו, זוהי עדות מפי שמועה ! ...

- התנגדות במקומה - קבעתי - ולשמגרביץ אמרתי:

הצטמצם בעדותך בידוע לך אישית ותו לא...

הסמל ר. לא נסה לעורר וכוח, אך לא כן הישיש הנרגז על דוכן העדים.

- אדון השופט! הם ידעו שהוא גנב מועד שאינו נמצא שם אלא מפני שמשפטו עומד להתברר...

- אדון שמגרביץ! דבריך אלה לא יכנסו לפרוטוקול! תענה אך ורק לשאלות של סמל

המשטרה וחלילה לך לשכוח שאני המנהל את המשפט ולא אתה! –

בראותי את הבעת העלבון על פני העד חשתי לרכך את רושם דברי:

- אל תחשוב שאינני מבין לרוחך. אני יכול לתאר לעצמי היטב כיצד מרגיש אדם שגנבו אצלו אלף לירות והרוצה לראות שהגנב יבוא על ענשו. אולם עם כל הכבוד לשיבתך, המצפון שלי יהיה זה שעליו תרבוץ האחריות להרשעה, ומצפון זה יקר לי לא פחות מאשר ממונך יקר לך !

אינני יודע אם העד השתכנע או האם פשוט נכנע לרשות. על כל פנים הוא לא ניסה עוד להמשיך בוכוח.

לא נעלם ממני ששמגרביץ אינו נמנה על רכי הלבב הנכנעים. אולם עם זאת היה לי ברור שהתנהגותו אינה נובעת מעזות מצח שבחוצפה. ידעתי שעלי לדבר אליו בתקיפות, אך היה לי היסוד להניח שהוא יבין את מניעי באם ינומקו בקצרה. כך עשיתי ובזה תמה פרשת נסיונו להכתיב את תנאיו. עתה הוא המשיך בספורו :

- כאשר ראיתי שאם אין לי מי לי, הלכתי אחריו. הוא חשב כנראה שתנועת המכוניות בכביש תעכבני וחמק ועבר ביניהן למדרכה השניה. "רצונך לשחק אתי במחבואים", חשבתי, "ניחא - אמנם אינני אותו שמגרביץ שהצטיין במשחק הכדור-רגל בשנות העשרים, אולם עודני רחוק מלהיות עובר בטל לחלוטין". הרימותי מקלי מול שמשת המכונית הקרבה ומהרתי בעקבותיו.

חריקת הבלמים הבהילתהו, ונסיונו לעבור בקפיצה את גדר החצר הסמוכה נחל כשלון חרוץ. לא אפשרתי לו להתנער ממני, וכאשר נחפז לאורך המדרכה לכוון רחוב הרצל החילותי להדביקו. הוא הציץ בכל חצר מן החצרות שלידם עבר, אולם לא שחק לו מזלו והוא לא הצליח לגלות באף אחד מהם מעבר לרחוב אחר. מדי הציצו הייתי אומר לעצמי: פה לא תעבור, ואכן האלהים היה בעזרי. לפתע הופיע ממולו שוטר. עתה הוא היה נתון בין הפטיש ובין הסדן. אם הייתי צועק לעבר השוטר ומזעיק עזרתו היתה הרדיפה מסתימת מיד. הוא שחק בקלף האחרון שנותר בשרוולו ולפתע פנה ונכנס בפתח החנות הראשונה שנזדמנה בדרכו.

היתה זו חנות מכולת, ובחנות זאת היתה קבורתו. כשנכנסתי אחריו הפתעתיו בנסיונו לצאת דרך הדלת האחורית. כאשר ראני, התימר לסקור את אצטבות הסחורה ואמר: "אני מחפש סיגריות ״דובק״ !״ ברגע זה נכנס גם השוטר. הנאשם החויר והחל רועד בכל גופו. הוא עמד כנראה לפתוח בהצגת ״החולה המדומה". לא נתתי לשוטר שהות להתרשם יתר על המידה מהעוויותיו ואמרתי : ״איש זה חשוד בגנבה! בבקשה לעצרו! ,״ "אני יודע״, אמר השוטר - ותפסו.

הסמל ר. אשר נתן לעד להשלים את ספורו מבלי שיפריענו קם עתה על רגליו, החוה קידה

על טהרת הנמוס הטוב כלפי עורך דינו של הנאשם הממושקף והכריז: ״העד שלך אדוני !״

הגיע תורם של פרקליטי הסנגוריה לנסות ולקרוע את עדותו של שמגרביץ לגזרים, להציגו לראוה כאדם שדבריו אינם ראויים לאמון, ובמידת האפשר להציל מפיו דברים העלולים לסתור את גירסתו המקורית.

כפי שכבר הזכרתי היו שני פרקליטי הסנגוריה עורכי דין מנוסים. ידעתי שאם עדותו הראשית של שמגרביץ ערכה כשעה - תארך חקירתו לפחות שעתיים. ידעתי כמו כן שהמשחק עתה רק מתחיל, ושבהתנגש אופיו של הזקן בהחלטתם הנחושה של עורכי הדין לשחקו לעפר יעופו ודאי גצים בשפע. קויתי שעל סמך הכרות קודמת, יזהרו הפרקליטים המלומדים יפה פן יפול חלק מהגיצים על שלחני. בין כה וכה היתה השעה אחת ומחצה, ועייפותי שנבעה עוד ממשפט קודם שנסתיים באותו בוקר, החלה לתת בי את אותותיה. דחיתי, איפוא, את המשך הדיון לתאריך אחר.

בהתחדש הדיון אחרי ההפסקה נכנע שמגרביץ להזמנתי להעיד בישיבה. נראה שבאמת עייף מהתלאות שהנן מנת חלקו של כל אדם בן זמננו שרכושו נגזל ממנו. התלאות מתחילות עם הגשת התלונה במשטרה, דבר הכרוך לא פעם בצפיה סבלנית של שעות עד אשר יתפנה אחד החוקרים עמוסי העבודה לרשום את הקובלנה. לא פעם מוזמן המתלונן למשטרה בשניה ובשלישית כדי לספק פרטים נוספים. לרוב עליו להופיע ולהשתתף במסדר זהוי, או במסדרי זהוי, כאשר בידי המשטרה נופל חשוד העלול לדעתה להתגלות כמבצע העבירה. אחרי כן מתחילה הפרשה המייגעת של המשפט, עם המתיחות שבעצם ההופעה בפומבי, עם עלבונות החינם הכרוכים בו לא פעם, כשסופו אינו הצדיק לעתים את תחילתו.

שמגרביץ התנסה ברוב אלה...

בא כוח הנאשם מספר אחד הסתער עליו בשצף קצף במגמה להראות שכל ספורו בדוי... שמעולם לא היו לו אלף לירות.. . שהוא נמצא בקשיים כספיים ושכל תלונתו לא באה אלא כדי להמציא אמתלה לאי יכולת התשלום שלו. נעשה נסיון לגרור לתוך העסק את משפחתו של העד בכוונה להציגו כאדם השייך לחוגים שאין לתת אמון בדבריהם.

היה ברור שהעד לא הוכן להתקפה רבתי זאת, שנוהלה בכשרון משפטי רב, ובצורה שלא נתנה מקום לפסול שום שאלה או לדחותה כחסרת שייכות לענין. לא עברו רגעים רבים וסימני המתיחות החלו לתת אותותיהם בעד ועצבנותו הלכה וגברה. ייאמר לזכותו שהוא ידע לשמור על קר רוחו ולא התפרץ אפילו פעם אחת. אולם היה כבר נכר בו שהוא אסיר תודה עתה לאפשרות זו שנתנה לו לחפש משענת בכסאו ולרכז את כל מרצו בהדיפת ההסתערות. אכן היה זה ״רכוך״ כדבעי לפני שהחקירה עברה לעיצומה של פרשת הגנבה. ובסכומו של רכוך זה לא הצליחה הסנגוריה להוכיח שום דבר של ממש. מוחו של הזקן עדיין רחוק היה ממבוכה, ומתשובותיו נכר היה שהוא מבין יפה את מטרת ההתקפה. הוא יצא ממנה עייף וידו על העליונה.

אולם לגבי בא כוח הנאשם היתה זו רק הקדמה. עתה הוא הושיט לעד גליון ניר ורעם עליו בקולו:

הזו חתימתך?

- זאת חתימתי.

- האין זו תלונתך הראשונה בפני שוטר ביום המקרה?

- זו עדות שנתתי מיד אחרי הגנבה.

- ספרת שם את כל האמת?

- ספרתי את כל האמת, ורק האמת.

- למה, איפוא, לא ספרת שמה על כך שהנאשם עם תיק עור בידו עמד בתור לפניך בטרם עזבו לשם שיחה עם הנאשם השני ליד קיר הדאר?! מדוע לא ספרת שמה על כך שבשובו הוא שנה את מקומו בתור?

- לא שאלוני על כך ולכן לא ספרתי.

- וכל יתר הספור שלך - אלה תשובות לשאלות?

- אינני זוכר.

- ובכן הסתכל בבקשה בעדותך ותראה שרק לאחר שספרת בעצמך את כל פרשת המעשה שאלך השוטר מספר שאלות. אני אומר לך למה לא ספרת את כל המעשיה הזאת עם עזיבת התור! - מפני שלא היו דברים מעולם! דמיונך הפורה הוא שהמציא זאת לצרכי המשפט!

הרגשתי מיד שפה הצליח העורך דין המוכשר לגלות סדק רציני בחומתו של העד. בשלב זה טרם יכולתי להעריך את ממדיו של סדק זה במידה כל שהיא של דיוק, אולם מאוחר יותר, כאשר באתי לכתוב את פסק הדין, התברר שזהו הבקע שדרכו האיר לאחד הנאשמים אור של הצלה. בינתיים ענה שמגרביץ על השאלה האחרונה:

- ייתכן שלא מצאתי לנכון בשעתו לרשום בעדותי את אותו השלב של הפרשה שנראה לי כחסר שייכות לענין.

- חסר שייכות? באמת! תקרא בבקשה את המלים האחרונות שלך בעדות! או שמא מעדיף

אתה שאני אקראן בפניך? ובכן שמע, כך אמרת שם: "אני מציין כי בעומדי בתור הייתי הראשון, ואחר כך באו עוד שניים . . .״ - אני אומר לך שלו ראית שנים אלה לפני כן - היית מציין זאת! ולא ציינת מפני שהדבר לא היה ולא נברא!

- אולי אתה רוצה להגיד שאני משקר!

- אני לא השתמשתי במלה "שקר", אולם עתה - כשהיא הוזכרה על ידך, סבורני שהיא מתאימה !

העד פתח את פיו להשיב - אולם אני השתקתיו והוא היה הפעם עייף מכדי להכנס בוכות. עדותו של שמגרביץ במשטרה הוגשה לתיק בית המשפט כמוצג להוכחת הסתירות בינה לבין דבריו בפני.

בהמשך חקירתי עבר בא כחו של הנאשם הראשון על כל פרטי המקרה בזה אחר זה, אולם בכל אותם הדברים עמד העד על דבריו הקודמים ללא חת, והחקירה הסתימה בתיקו.

העד העבר לידיו של עורך הדין השני במצב של תשישות כח הגובל עם אדישות. פרקליטו של הנאשם מספר שנים לא בזבז עוד זמן על התקפות אשיות המכוונות לאופי ולמהימנות. הוא נגש ישר לעיצומו של ענין. הוא הכריח את העד לתאר בפרוטרוט את הצורה בה עמד התור לאוטובוס, אלצו לאמוד את המרחק ממנו לקיר בנין הדאר ולדלת הכניסה למשרדי הדאר. הוא נסה לשכנע את העד שהוא טועה בזיהויו של האדם שקפץ למכונית לפניו.

העד הודה שלאיש לא היה שפם כלל ושהוא נעל נעלים לרגליו שעה שהאדם שנעצר בחנות המכולת נעל סנדלים. אולם הוא חזר והדגיש את בטחונו המוחלט שהנאשם הנוכח באולם בית המשפט הוא האדם שרץ לאוטובוס מאצל קיר בנין הדאר והתחלק בכניסה. הוא הכירו לפי קלסתר פניו, לפי גופו, לפי הקרחת הקטנה שבמרכז ראשו.

חקירה זאת שנוהלה בשיטה של אי מתן שהות לעד לרכז מחשבותיו בין שאלה לשאלה - לא העלתה בסופו של דבר שום גלויים מרעישים.

כאשר הודע לשמגרביץ שהסנגוריה סיימה את חקירתה, והותר לו ללכת לדרכו, הוא נראה כמי שזקוק לנופש הבראה ולמנוחה ממושכת.

הצעתי לו שיסע אל מחוץ לעיר, למקום מרגוע.

- הנח לטחנות הצדק לטחון - כדרכן, אמרתי לו דרך הלצה, ועוד תספיק להוודע את התוצאות כשתחזור.

- כבוד השופט! אין אני יוצא מפה אלא בדרכי ללוות את שני השקוצים האלה לבית האסורים! - ענה הזקן לקול צחוקם של הצופים, ונופף במקלו לעבר שני הנאשמים. לאחר

זאת נגש לאחד הספסלים וישב בתוך הקהל.

העד השני שנקרא מטעם הקטיגוריה היה האיש ששמגרביץ הזכירו בתור האדם שהצביע לו מיד אחרי הגנבה על הנאשם מספר אחד באומרו: "מאה אחוז זהו הגנב !"

אין טעם לחזור כאן על עדותו של עד זה. האוביקטיביות שלו לא היתה מוטלת בספק, ואף אחד מבאי כח הנאשמים לא הצליח להטיל בו דופי. הוא אישר את כל אותו החלק מעדותו של המתלונן שנגע להופעתו של הנאשם השני לפתע, קפיצתו לאוטובוס, נפילתו ממנו, והסתלקותו בו לאחר מכן. הוא זהה ללא הסוס את הנאשם מספר אחד בתור האדם שעמד בינו לבין המתלונן, והסביר כיצד התנהגותו המוזרה בעזיבתו את התור אחרי המיקרה ואחרי ההמתנה הממושכת בו - עוררה את חשדו. הוא היה נוכח בחפוש שנערך אצל האיש בבנין הדאר המרכזי, וראה כיצד לא העלה חפוש זה מאומה. עד זה הוסיף פרט אחד חדש לעדותו של שמגרביץ בספרו שכאשר הם נכנסו לבנין הדאר ונגשו לנאשם הראשון היה זה עסוק בהחלפת המישקפים אשר הרכיב על אפו במשקפים אחרים שהוציאם מכיסו.

אחריו העיד עוד השוטר שבצע את מאסרו של הנאשם השני בחנות המכולת. עדותו היתה שגרתית ולא הוסיפה ולא גרעה ממה שנאמר כבר בפרשה זאת על ידי המתלונן.

בכך תמה פרשת עדויותיה של הקטיגוריה.

קוי ההגנה שבחרו בהם שני הנאשמים בהגיע תורם להעיד הוכיחו מיד שהסניגוריה לא העריכה כראוי את הרושם שעדי התביעה השאירו על בית המשפט. הנאשם הראשון, הממושקף, בעל תיק העור והטבעת הגדולה, עשה שגיאה חמורה כאשר הכחיש את עצם עמידתו בתור הנדון בתאריך הנדון. הוא טען שאת הנאשם השני ראה בפעם הראשונה בחייו בתחנת המשטרה, ואת המתלונן ואת עד התביעה השני - משנגשו אליו בתוך בנין הדאר. הוא הכחיש נמרצות כל שייכות לפרשת הגנבה.

הנאשם השני הלך עוד צעד אחד הלאה וטען שביום הגנבה לא היה כלל בתל-אביב, וכי ביום שבו המתלונן ראהו ליד בית המשפט הוא המתין שם לעורך דין כדי להגיש באמצעותו בקשה לממשלה לרשיון מסויים. לדבריו הוא לא ברח מעולם בפני המתלונן - אלא באמת התכוון לקנות לו קופסת סיגריות, כאשר לפתע נגש אליו שוטר ואסרו.

מלבד שני הנאשמים לא העידו כל עדים מטעם הסניגוריה.

הגיעה השעה לכתוב את פסק-הדין. פה עמד לזכות הנאשמים העקרון הגדול של המשפט הפלילי לפיו חייבת אשמתו של החשוד להיות מוכחת מעל כל צל של ספק מתקבל על הדעת. העובדות שהוכחו במשפט כשהן נסקרות סקירה אוביקטיבית הן הקובעות קיומו או העדרו של הספק ואין בין המסקנה המתבקשת מתוך סקירה אוביקטיבית כזאת לבין הרגשתו של השופט או הרושם שלו ולא כלום.

וכך קרה שאחרי שנטלתי שהות של שבועיים לעיין בתיק, ולאחר שהפכתי בו כדבעי וכתבתי פסק דין אחד וקרעתיו - זיכיתי לבסוף את שני הנאשמים מאשמת גנבה.

קבעתי בפסק דיני כי מבחינה עובדתית הוכח במשפט זה לשביעות רצוני שבתאריך, בשעה ובמקום המצויינים בגליון האשום אכן נגנבו מתוך כיס מכנסיו של המתלונן מאתים שטרות כסף בשווי כולל של אלף לירות. אחר כך ערכתי רשימה של עובדות שהוכחו נגד כל אחד מהנאשמים לחוד, ושיש בהן כדי לסבכם במעשה עבירה. רשימה זאת הסתכמה כדלהלן:

נגד הנאשם מספר אחד:

א. הוא עמד מיד אחרי המתלונן בתור לאוטובוס עד לרגע של הגנבה.

ב. הוא התחיל להתרחק מהמקום, מיד אחרי הגנבה.

ג. בהגיעו, לאחר התרחקות מהתור לאולם בית הדאר החליף את משקפיו.

ד. הוא הכחיש בבית המשפט עצם המצאו בתור הנדון.

נגד הנאשם מספר שנים:

א. הוא התפרץ לאוטובוס אשר הגיע לתור הנדון מבלי לעמוד בתור זה קודם לכן, עלה במדרגות האוטובוס, התחלק והפיל את המתלונן, ולאחר מכן הסתלק מהמקום באותו אוטובוס.

ב. הכסף נגנב מכיסו של המתלונן בפרק הזמן שבין הפלתו על ידי נאשם זה לבין הסתלקותו של אותו נאשם בתוך האוטובוס.

ג. נאשם זה הכחיש בבית המשפט עצם היותו בתור הנדון בתאריך הנדון, ונתן בדרך כלל עדות מבולבלת ורבת סתירות.

ד. הוא נסה להתחמק מהמתלונן כאשר זה האחרון ניסה לעצרו כעבור זמן מה ברחוב יהודה הלוי בתל־אביב.

ייתכן שהעובדות הנ״ל מטילות צל של חשד, ואולי אפילו חשד כבד, על הנאשמים. אולם המרחק רב עדיין בין חשד כבד לבין הוכחה מעל כל צל של ספק.

לו הייתי יכול לקבוע כעובדה מוכחת שאכן עמד הנאשם הראשון בהתחלה בתור לפני

המתלונן, כפי שהמתלונן ספר בבית המשפט, כי נאשם זה עזב את התור כדי לשוחח עם הנאשם השני בצל קיר בנין הדאר, וכי הוא חזר לאחר מכן לתור ונעמד הפעם מאחורי המתלונן - היה דבר זה מביא בהכרח למסקנה שהיה קשר בין שני הנאשמים. הייתי רשאי אז לקבוע ברורות שהנאשם השני היה בסמוך למקום המיקרה זה זמן מה כאשר רץ לפתע לקראת האוטובוס, ושהחלפת מקומו בתור על ידי הנאשם הראשון לא באה אלא לשם בצוע תכנית שהוסכם עליה בין שני הנאשמים. קביעה כזאת היתה משנה את פני הדברים תכלית השנוי.

אולם לא הייתי מוכן לקחת על מצפוני את האחריות לקביעה עובדתית כזאת לאור הסתירה בנקודה זאת בין עדותו של המתלונן בבית המשפט לעדותו במשטרה, ולאור העדר כל סיוע לדבריו באותה נקודה בכל העדויות האחרות. הוא שהערתי קודם לכן - שבהוכיחו את הסתירה בין שתי גירסותיו של שמגרביץ על המקרה גילה בא-כחו של הנאשם הראשון סדק רציני בחומה שעמדה לסגור על הנאשם.

מטבעו של האדם העומד להעיד בבית המשפט על מסיבות מיקרה הקרוב ללבו, שהוא מעבירו בפני עיני רוחו ומשחזרו לעצמו לא פעם בטרם ידבר. הדבר הוא במיוחד כך כשהעד הוא אדם ער ונבון והוא מקוה, תוך נתוח העובדות, להעלות פרט כל שהוא שיעזור לו בפתרון תעלומה המטרידה אותו. הספור הראשון למשטרה לקוי לא פעם בשל ההתרגשות השולטת באדם בעת מתן הודעתו, התרגשות הנעוצה בסמיכות הזמן שבין העדות למקרה המשמש נושאה.

לא פעם קורה שבהצטלל על האדם דעתו כעבור זמן, כשהוא נרגע מההתרגשות הראשונה - הוא נזכר בפרטים חשובים אשר שכח למסרם לחוקריו. קורה לא פעם שבית המשפט משתכנע כי העדר פרטים חשובים בעדות שנתנה מחוץ לכתלי בית המשפט מקורו באי יכולתו של העד להתרכז כראוי שעה שהארוע המזעזע, נושא החקירה, עודנו טרי מאד במוחו, וכששווי משקלו הרוחני מופרע במידה מסוימת. אולם תמיד קיימת האפשרות השניה - שהעד מעונין בתוצאות המשפט ושבהעלותו בנבכי זכרונו את פרטי המיקרה הוא מגלה לפתע כי ספורו המקורי איננו מושלם די הצורך כדי להביא לתוצאות אלה. הוא עלול לגלות זאת בעצמו או בעזרתם של קרובים או ידידים הזריזים ממנו לתפוס את האפשרויות הצפונות במשפט. ובה במידה שתקופת הזמן העוברת מן המיקרה לבין עלותו של העד על דוכן העדים ארוכה יותר, בה במידה, גדלות הסכנות שהעד יפול קרבן ליצרו או לעצותיהם של יועצים נטולי מצפון.

כדי לא לקבל את הגירסה המתוקנת של העד אין השופט חייב להיות משוכנע שבקשר יסודה; די בכך שיש לו ספק באמיתותה. ומי זה הגבור שישים עצמו אדון לגורלם של בני האדם כשספק מכרסם בלבו?

היא שעמדה לנאשמים במשפט זה. שמגרביץ נתן עדותו בפני ארבעה חדשים בערך אחרי המיקרה. אבדן כספו חרה לו מאד ומעדותו היה נכר בברור שהוא רוצה לראות את הנאשמים חבושים בבית האסורים. גם אין פלא בדבר. הוא היה אדם ער ופקח והיה לי כל

היסוד להניח שהוא נותן לעצמו דין וחשבון מחשיבותו של פרט זה שקשר באופן כה בולט את שני הנאשמים זה לזה, והצביע על קנוניה ביניהם. למה איפוא החסירו בעת מתן עדותו לחוקר המשטרה, וזה למרות שהחוקר שאלו במפורש שאלות שהיו צריכות לרענן את זכרונו במידה ולקה?

שקרם של הנאשמים בקשר להעדרותם ממקום בצוע העבירה לא נעלם ממני. אך באותה מידה לא נעלם ממני המרחק שבין הקביעה כי אדם משקר לבין הקביעה שהוא גנב.

אולם לא בכדי אמרו אבותינו: סוף גנב לתליה.

אם כי אלף הלירות של שמגרביץ "לא השמיעו קול" עד עצם היום הזה, ואם כי, כאמור, לא ראיתי מקום, מבחינה משפטית, להרשיע את הנאשמים בעבירה שיוחסה להם, איני מנסה להסתיר שהייתי "כמעט בטוח" שהם אכן בצעוה.

בין כה וכה לא עברו שבועות רבים ו"הנאשם מספר 1" שוב התיצב בפני במסבות כה ברורות שהוא נאלץ להודות באשמה מיד בתחילת המשפט. גם בפעם השניה היתה האשמה: גנבה. לאחר מכן הוא הופיע עוד מספר פעמים, כאשר ענשיו הולכים וגדלים בהדרגה מחודש מאסר לשנת מאסר.

לבסוף הוא השתכנע כנראה שפרצופו נעשה מוכר מדי בחוגי המשטרה ובבית המשפט ושמעתי שהוא ירד מן הארץ. השתתפותי בצער נתונה למדינה אליה החליט להגר.

האמת צריכה להאמר - שאת הנאשם השני לא זכיתי לראות פעם נוספת.

בלש חובב

מלחמת המורים ב"בלשים" - באותם הספרונים הזעירים רבי המתח שעלילותיהם בנויות סביב מעללי פושעים וחוקרי - פשע, היתה תמיד חסרת תקוה בה במידה שהיתה צודקת. תוך להיטותם להסיר מדרך התקדמותו של התלמיד כל אבן נגף העלולה לגרום לפצול מרצו ולהפנית חלק ממנו לאפיקים שלא נכללו בתכנית הלמודים הרשמית, קראו המורים תגר על הספרות הבלשית, בהעלימם עין ממספר עובדות שבהן היה נעוץ שרש כשלונם.

עובדות יסוד אלה סוכמו בבהירות על ידי המורה הגדול של המשפט הפלילי במכללת קמברידז', פרופסור קני, עוד לפני יובל שנים כאשר אמר:

"כמעט כל בני האדם מן המעמיקים חשוב ועד הפוחזים שבהם מושפעים מטיבו הדרמטי של המשפט הפלילי, מטבעם החי והמזעזע של הארועים שהוא מטפל בהם ומאופיים העקלקל והאלים של אלה שאת פעילותם הוא בא להגביל. המשפט הפלילי מטפל בפגיעות ברכוש, באדם, בחופש ובחיים. למניעת המפגעים האלה הוא מפעיל סמכויות הכרוכות בגרימת יסורים ובשלילת החופש והחיים. היפלא איפוא שמכל ענפי המשפט הענף הפלילי הוא המסעיר ביותר את רגשותיו ומעוֹרר ביותר את דמיונו של האדם?"

כל הדברים האלה שנאמרו על ידי הפרופסור קני בקשר ללמוד המשפט הפלילי כמקצוע, חלים במידה שווה - אם לא במידה גדולה יותר, על העיון החופשי בעולם החטא והפשע. במידה שהבן והבת מתבגרים בה במידה הם נעשים ערים יותר ויותר למתרחש מחוץ לד'

האמות של חדר הילדים; ובחפשם את המענין בעולם הרחב הסובב אותם הם נתקלים חיש מהר ב״בלש״ שבנושאו הנפשע נעוץ השורש של אותו כח הריתוק המאפיין את המשפט הפלילי. נגד כח ריתוק זה עמדו המחנכים, ועודם עומדים, חסרי אונים. צדקת נמוקיהם הרבים, שלא כאן המקום למנותם, ושהצורה הזולה בה מוגש רוב החומר הנדון אינו אלא אחד מהם, לא עמדה להם בבואם להלחם בצמאונו הטבעי של האדם, כמבוגר כן הצעיר, להתגרות בתאורים המסעירים את רגשותיו.

במשך שנות שרותי באגף הפלילי של בית משפט השלום נתקלתי פעם אחת באדם שלמד מספר בלשי לקח אשר אפשר לו להביא תועלת מרובה לחברה. בהפעילו תכסיסים בלשיים אופייניים הביא האזרח שבו המדובר לסכולה של מזימת פשע ולמאסרם של יוזמיה. אולי ימצאו המחנכים נחמה פורתא בספור המעשה כפי ששמעתיו מפי האיש כאשר הופיע לאחר מכן בתור עד התביעה העיקרי במשפט שהתברר בפני.

אותו משפט נחרט בזכרוני מכמה וכמה סבות, וספורו המקורי של העד – הבלש החובב, שהשאיר עלי אמנם את הרושם החזק ביותר - לא הווה את הסבה היחידה. ראשית דבר, הוו הנאשמים צרוף מוזר, ומקרא שמותיהם הזכיר תעודת משלוח של מטען המיועד לגן החיות התנכי: דב, צבי וזאב. שלושתם היו בני גיל אחד, בחורים צעירים וחייכניים, הליכותיהם מצודדות לבב, ולמראיתם לא יכלתי להשתחרר מן ההרגשה כי אין זאת אלא טעות בלתי נעימה אשר הביאתם לספסל הנאשמים.

הדבר השני שבו הצטיין משפט זה היתה ההתפעלות הגובלת עם תדהמה שבה ציינו המעורבים בו את מהירות הבזק ואת היעילות שבה פעלה כאן המשטרה, כפי שעוד יסופר.

במהלך המשפט לא מצאתי הזדמנות ללמוד מפי העד אשר גילה בו יוזמה ותבונה ראויים לשבח, מהי האסכולה שטפחה בו את התכונות האלה - האם זו האמריקאית של אירל סטנלי גרדנר ואלרי קוין, או זו האנגלית של אגטה כריסטי. דבר זה נשאר, לצערי, בגדר נעלם. יש לי, כמובן, בנקודה זאת דעה משלי, אולם אינני משוכנע בנכונותה. הנני מביא בפניכם ספור המעשה מפי האיש, שמא תגלו בעצמכם את מקור השראתו:

״במוצאי אחת השבתות בחודש מחודשי האביב, חזרתי הביתה באישון לילה. השעה היתה אחת בערך, וכשהגעתי לרחוב השומם שבו הנני מתגורר, לא נראה בו איש מלבדי. בהיותי מרוחק כעשרה צעדים מפתח הבית הבחנתי באדם היוצא מתוכו. באורו הקלוש של פנס הרחוב הנמצא בפינה הסמוכה ראיתי שהאיש איננו מדיירי הבית המוכרים לי. הבית טבל בחשכה, שום אור לא בקע מחלונותיו והדממה העמוקה העידה כמאה עדים שאין בפני אורח שנפרד זה עתה ממארחיו. עצרתי מלכת, כשחשד בלתי מוגדר מנקר במוחי.

להפתעתי פנה האיש לעברי ונגש אלי.

"מה השעה ?״ שאלני.

הצצתי בשעוני והודעתיו שהשעה אחת בדיוק. בגילוי היוזמה מצדו ראיתי הוכחה לכך שהוא חש בהססנותי ומחפש דרך לתהות על קנקני.

אנסה נא כוחי בתכסיס דומה, חשבתי, ושאלתיו:

"אולי אוכל לעזור לך במשהו ?"

"אני ממתין לבחורה אחת..." היתה תשובתו.

בדעתי שאין כל בחורה מתגוררת בביתי, גבר חשדי והתחזק. לא נכנסתי לבית. לא עמדנו מול הפתח והאיש לא יכול היה למעשה לדעת שהיה בכוונתי להכנס בו. המתנתי כמה שניות לראות מה יעשה.

לפתע הוא נכנס חזרה לחדר המדרגות והתחיל להשתעל. החלטתי שהגיעה השעה לראות מה פשר התנהגותו המוזרה. נכנסתי, איפוא, אחריו והדלקתי אור בחדר המדרגות. האלמוני עמד בצדי המדרגות מפשפש בכיסיו בקדחתנות וממלמל: "הסיגריות שלי..." לא ראיתי איש זולתו ואזני לא קלטו שום רחש. התחלתי לעלות למעלה.

בהגיעי לסבוב הראשון במדרגות, ראיתי שני אנשים יורדים לקראתי. אחד מהם סגר כפתורי מכנסיו תוך כדי הליכתו. - אם הם נכנסו לחדר המדרגות כדי לעשות צרכיהם, חשבתי, ואם זה המכפתר מכנסיו בצע את זממו, הסימנים עודם טריים ולא יקשה עלי לראותם.

המשכתי לעלות במדרגות כשאני סוקר אותו ואת הקירות לצדיהן, סקור היטב. עברתי על פני היורדים וסבורני שהצלחתי לשוות לפני הבעה של לא איכפתיות ולהסוות יפה את מחשבותי. עליתי לדירתי שבקומה ג' מבלי להתעכב, וכפי שצפיתי לא מצאתי בדרכי שום סימן מן הסימנים שחפשתי. ידעתי עתה בודאות שהאלמונים הם שלישיה של מעמידי פנים וזוממי רעה.

בקומה שמתחת לדירתי שוכנים כמה בתי מסחר, ואין שם דירות מגורים. הבית הנמצא בקרן רחוב, שייך לתקופה שחלפה, ואין בונים עוד כמותו. דירתי היא דירה פינתית ומכל עבריה יש לה מרפסות. חלון האמבטיה נשקף לקטע הרחוב המשתרע מתחת למרפסת הסמוכה. בהכנסי לדירתי לא העליתי בה אור ושלתי נעלי מעל רגלי לבל תשמענה תנועותי. פתחתי בלאט את דלת המרפסת הסמוכה לאמבטיה, חמקתי החוצה ונצמדתי עם גבי לקיר. קויתי שאוכל לעקוב מעמדת תצפית זאת אחרי המתרחש ולשמור את נוכחותי בסתר.

בפינת הרחוב שממול יש בית חרושת ובפינה זאת נצב פנס מאיר. לאורו של הפנס הבחנתי בנקל בשני הבחורים שפגשתים על המדרגות כשהם עומדים ומתלחשים ליד פתח בית החרושת. להפתעתי המרובה הם השגיחו בי כמעט בו ברגע שבו ראיתים. היתה

זו כנראה חולצתי הלבנה, ששכחתי להסירה, שמשכה את תשומת לבם.

הרחוב הנראה ממרפסתי צורתו כצורת האות "ר" המודפסת. הוא מסתעף מתוך הרחוב שאליו פונה החלק האחר של דירתי, עובר מתחת למרפסתי, ועושה אחר כך סבוב של תשעים מעלות.

בהעלם הבחורים בפתח בית החרושת עזבתי את המרפסת, חזרתי לדירתי פנימה, ונכנסתי לאמבטיה. משם השקפתי לכוון בית החרושת שממול דרך שמשת החלון, כשגופי נתון באפלה. לשם בטחון הסרתי עתה גם את החולצה. לא עברו רגעים רבים ואחד הבחורים יצא מפתח בית החרושת והלך לאורך המדרכה של הרחוב לכוון הסבוב. עקבתי אחריו במבטי עד העלמו מעבר לפינה.

לאדם הנצמד עם אפו לזכוכית של חלון בבית רדום והצופה לרחוב שומם ושקט נראית כל דקה כפרק זמן ממושך. כשהשניות חלפו לאטן ושום דבר לא הפריע את דממת הלילה נטיתי לראות את הפרשה כמחוסלת ועמדתי לעזוב את משמרתי. הסקתי שהחבורה כנראה התפזרה ושהופעתי במרפסת שמשה סבה לכך.

הבחור שנעלם מעבר לסבוב הפתיעני עד כדי כך בהופעתו בקצהו השני של הרחוב שכל חושי התעוררו לדריכות מחודשת.

נגבתי את השמשה שלפני מאדי הנשימה וראיתי כיצד הבחור ממשיך בדרכו מבלי להתעכב ונעלם שוב מאחורי הסבוב.

פתאום נתחוורה לי משמעות ההקפות האלה! - הוא ממלא בברור תפקיד של סייר ושומר בעוד חבריו עמלים בפריצה!

הסתכלתי בשעוני ונדהמתי לראות שלמעשה לא עברו אלא דקות ספורות מאז תפשתי לראשונה את עמדתי ליד החלון.

בתוך חמש הדקות שאחרי זה הוברר לי שגם הבחור שהתענין אצלי לדעת מה השעה מהלך על המדרכה שממול בית החרושת הלוך ושוב, ושבצוע המלאכה מבפנים הוטל על שכמו של חבר הכנופיה השלישי, שלא נראה בחוץ כל אותה העת.

לפתע יצא "הנעלם השלישי" מפתח בית החרושת.

חברו - זה שהיה אתו כאשר פגשתים בחדר המדרגות - נתלוה אליו, ושניהם חצו את הרחוב בכוון אלי ונכנסו לחדר המדרגות של ביתי.

הו, הו ! חשבתי - החזית מתקרבת לפתח מעוני ! מה הם זוממים עכשיו ?!

רצתי בגרבי אל דלת הכניסה של הדירה שלי ונעמדתי לידה בשקט מוחלט מתרכז בהאזנה.

כעבור שניות ספורות הגיע לאזני רעש של נקישות ברזל בברזל. עובדים על דלת בית המסחר שמתחתי - חלפה המחשבה במוחי. הגיעה העת לפעול!

יצאתי למרפסת השניה של הדירה ובקשתי למשוך תשומת לבם של עוברים ושבים כדי להזעיק באמצעותם משטרה. העוברים ושבים היו בשעה זאת ספורים. הרחוב היה כמעט שומם לגמרי. לא יכלתי להדליק אור במרפסת או להרים קולי בצעקות, כי כל אחת מן הפעולות האלה היתה עשויה להבהיל את המתפרצים ולהבריחם. עתה, אחרי שכה יגעתי לבלוש אחריהם הייתי מעונין להביא לידי תפיסתם בכף. נסיתי לקרוא לאנשים בלחישות חדות המכוונות להגיע עד אזני העוברים למטה אך לא הלאה מזה: פס! פס! ששש!

כמה אנשים שעברו מתחתי, הרימו ראשיהם למעלה מבלי להעצר ובראותם אותי החישו פעמיהם והסתלקו במהרה. ודאי חשבוני למטורף המנצל את תרדמת שומריו כדי להשתולל. האמת נתנת להאמר שהרגשתם לא היתה משוללת יסוד. אני יכול לתאר לעצמי כיצד נראיתי ערום למחצה, מנופף בידי, ומשמיע קולות מוזרים כלפי הרחוב ממרפסת הקומה השלישית באישון ליל.

היה עלי למצוא תכסיס יעיל יותר, ובמהרה! אינני יודע כיצד בא לראשי הרעיון הנפלא של זיקוקין דינור. משהוא הבריק במוחי מיד חשתי למטבח והבאתי קופסת גפרורים. כשחזרתי למרפסת עברו בדיוק שני בחורים למטה, וכשהגיעו ממש מתחת למרפסת החלתי להדליק גפרורים ולזרקם למטה בזה אחר זה. לויתי את פעולתי זאת בלחישות חזקות: פס! פססס !

הם השגיחו בי ואחד מהם נעצר. נשמתי לרווחה. מרחוק קרבו עוד שני חיילים. חברו של הבחור שנעצר משכו מן המקום ולחש דבר באזניו. שניהם רצו לקראת החיילים וכל הארבעה חזרו ביחד, עברו למדרכה שממול ונעצרו כשהם מסתכלים בי. ידעתי שעלי לנצל את הזדמנות הזאת ויהי מה. תוך בקרת קולי, במשהו מעין דבור חנוק, הוריתים לקרוא מיד למשטרה היות ופריצה מתבצעת בביתי.

מזלי שחק לי. היו אלה בחורים שהבינו ענין. הם התרחקו במהרה מבלי להפנות ראשיהם לאחור, וכשכמעט נעלמו מעיני ראיתי שאחד מהם רץ קדימה. חזרתי על קצות אצבעותי, לדלת הפונה לחדר המדרגות ובספוק שמעתי כי העבודה בקומה השניה נמשכת ללא הפסקה. לפתע נשמעה מכה חזקה מאד ואחריה השתרר שקט. עתה נשברה הדלת - חשבתי.

יצאתי למרפסת לראות שמא נבהלו הפורצים מהרעש שהקימו וברחו. הופתעתי לראות את הרחוב מלא שוטרים. כעשרים שוטרים הגיעו למקום. הם התנהגו בשקט מופתי. באו כנראה במכונית שהשאירוה במרחק מה. הוריתי להם מעל הגזוזטרא כיצד להקיף את הבנין לבל ימלט איש. - הם עשו כדברי.

הבחור שעשה את ההקפות סביב גוש הבתים שעה שחברו היה בבית החרושת שממול לביתי נתפס תוך דקות ספורות. המתנתי עוד מספר רגעים ובראותי ששנים מאנשי הכנופיה הצליחו כנראה להמלט נעלתי נעלי וירדתי למטה. נגשתי לקצין שהיה אחראי על הפעולה וזהיתי בפניו את הבחור שנתפס כאחד מתוך שלישיה שפעלה בצותא. הקצין הודה לי מאד, ובראותו שהנני נרדם במעט על עומדי שלחני לישון. לא הייתי זקוק לזרוז רב. השעה היתה בערך שתים. היה עלי לקום לעבודה בשעה שש בבוקר. מהרתי לעשות כמצותו של הקצין.

שני הבחורים האחרים נתפסו כנראה תוך ארבעים ושמונה שעות שכן הוזמנתי כעבור יומים למשטרה ונתבקשתי לנסות לזהותם במסדר זהוי. היתה לי זו הפעם הראשונה שהשתתפתי במסדר כזה.

הכניסוני לאולם שעמדו בו כחמישה-עשר איש ערוכים בשורה. כולם היו שווים בגבהם. סמל משטרה שהיה נוכח במקום הסביר לי שעלי לעבור על פני השורה ולראות אם אוכל לזהות בין האנשים העומדים בה את הבחורים שראיתי בביתי בליל הפריצה. נאמר לי שבאם אזהה מישהו עלי לשים את ידי על כתפו.

עברתי על פני השורה פעם אחת והכרתי ללא קושי את הבחור שהשתעל בחדר המדרגות ואת חברו שכפתר את מכנסיו ברדתו מהקומה השניה. שמתי יד על כתפו של כל אחד מהם בזה אחר זה. כל השלושה יושבים עכשיו פה, בספסל השני. זהו שהתעניין לדעת מה השעה ואלה השנים שפגשתים על המדרגות".

עד כאן ספורו של העד. עתה בא תורם של הנאשמים לנסות ולערער את מהימנותו. תפקיד זה נטלו על עצמם אותם שני הבחורים שהמשטרה לא הצליחה לתפוס בכף בליל המעשה. השלישי, זה שהעד זההו בפני קצין המשטרה עוד באותו לילה העריך כנראה את מצבו כחסר תקוה והודה באשמות שיוחסו לו.

במקום לחקור את העד רכזו הנאשמים את כל מאמציהם בשאלת הזהוי. הם חזרו והקשו בפניו כיצד זה יוכל להצביע עליהם בודאות אחרי שנפגש אתם כאלו פנים אל פנים רק לשניות ספורות בלבד. הם לא היו סכלים והם הכינו לעצמם רשימות ארוכות של שאלות העשויות לבלבל ולמוטט את בטחונו העצמי של העד. אולם כל עמלם היה לשוא. העד עמד ללא חת ולא מש מעדותו המקורית כמלא הנימה. הנאשמים עייפו לחקרו בטרם עייף הוא מלהשיב בסבלנות לשאלותיהם.

בסוף שחררתיו: כפי שציינתי לא מצאתי הזדמנות ללמוד מפיו היכן מקור היוזמה שהוא גלה במיקרה זה בצורה כה יעילה. הנני מרשה לעצמי להניח, לאור נסיוני עם אלפים רבים של עדים אחרים, שאלולי קרא האיש אי פעם תאורים של מעשים דומים, האופיניים כל כך לספרי "הבלש" למיניהם, לא היו תגובותיו כה מהירות וכה מתאימות. שתיקה הרי כמוה כהודיה, וזכורני עדיין שכאשר העמדתי בפניו, אגב אורחה, שאלה על נושא זה שענינני -

נעניתי בחיוך, ללא מלים.

בטרם נפרדתי מן האיש הודיתי לו בשם הצבור על הקרבה זאת שהקריב משעות מנוחתו כדי לסכל מזימת פשע, ובקשתי סליחה ממנו, אף זה בשם הצבור, על הטרחה שנגרמה לו כאשר נדרש למסור עדות במשטרה וכאשר הוחזק זמן רב על דוכן העדים בבית המשפט. הצעתי לו פיצוי כספי במסגרת הצנועה של החוק. העד סרב לקבל פרוטה מקופת המדינה. לדבריו, הוא מלא רק חובה אזרחית ומלוי חובה אינו מזכה בפרס. בצאתו לותהו מחשבתי : לו הפך כל קורא "בלש" לבלש חובב כזה רק פעם אחת בחייו, כי אז היתה הקרקע נעשית חמה מתחת לרגלי הפושעים מכדי לאפשר המשך פעילותם.

הספור בדבר הבלש החובב ומעלליו הגיע בזה למעשה לקצו. אולם אין אני נוהג לעורר את סקרנותם של קוראי ולעזבם לנפשם לנחש סופו של דבר. משהבאתיכם עד כאן, זכותכם לדעת כיצד התגלגלו הענינים הלאה.

הרי, איפוא בפניכם ספורו של קצין המשטרה אשר עלה על דוכן העדים בתור העד השני מטעם הקטיגוריה.

"בתאריך הנדון הייתי קצין שיטור בנפה הדרומית. בשעה שתים פחות רבע בלילה, נכנסו לחדרי בתחנת המשטרה שני אזרחים מתנשמים מרוב התרגשות. הם ספרו לי כי בעוברם באחד הרחובות של הנפה הם ראו במרפסת הקומה השלישית של בית ישן אדם הזורק למטה, בזה אחר זה, גפרורים דולקים. כשהם התקרבו אמר להם האיש שבקומה השניה של אותו בית מבוצעת פריצה. הם לא ידעו את מספר הבית אולם תארו בדיוק את מקום המצאו.

הבהלתי באמצעות האלחוט את הניידות שתרו את הסביבה והוריתין לגשת למקום. מיד אחרי זה יצאתי לשם בעצמי - בראש חולית שוטרים.

בהגיעי לפתחה של הסימטה שבקצה השני שלה נמצא הבית שממנו נזרקו כאלו גפרורים, עצרתי את המכונית, והוריתי למספר שוטרים לרדת ולחסום את פתח הסימטה, לבל יעבור איש. לסימטה זו צורת רגל הכפופה בברך ובגלל כפוף זה אי אפשר לראות בקצה האחד את הנעשה בקצה השני. צויתי על נהג המכונית שלנו להשאר עם רכבו במקום ובקחתי אתי את יתר השוטרים נגשתי לקצה השני של הסימטה.

הלכתי דרך הרחוב העוקף את גוש הבתים שבצד החיצוני של הברך, ובהגיעי למחוז חפצי זהיתי בלי קושי את הבית שממנו באה קריאת העזרה. סקרתי במבט את הסביבה ולא הצלחתי לגלות בה כל תנועה חשודה. הוריתי את השוטרים להתפזר לאורך הבית ולשמור על השקט, ובעצמי נכנסתי פנימה.

לא הדלקתי את האור בחדר המדרגות לבל יראה מבחוץ למרחקים, והארתי דרכי בפנס כיס משטרתי. שום דבר הראוי לציון מיוחד לא נגלה לעיני עד אשר הגעתי לקומה השניה.

בנצב לחדר המדרגות השתרע פה מסדרון ארוך, ובו שלש דלתות גדולות, שכל אחת מהן הובילה למחסן סיטונאי. האמצעית משלש הדלתות היתה פרוצה למחצה.

כל אחת משתי כנפי הדלת היתה מצוידת בשתי אזני מנעול המסודרות זו מעל זו בערך במחצית הגובה של הדלת. הדלת היתה עשויה לוחות עבים והלוחות הקיצוניים בכל כנף, אלה שמתחת לאזניות המנעולים, היו מצופים פס ברזל. צפוי הברזל הורד בחלקו מאחת מכנפי הדלת והיה מונח על הרצפה בסמוך לדלת של מחסן אחר. כן הורד אחד המנעולים אשר לא נמצא במקום כלל, והאזנים בהן היה תלוי המנעול השני היו עקומות.

לאחר שנוכחתי שאין איש בחדר המדרגות יצאתי שוב החוצה. ליד פתחו של הבית הסמוך עמדה מכונית מסוג ג׳יפ, אשר השגחתי בה גם קודם. בשעתו לא יחסתי לה חשיבות כלשהי, אולם עתה חדרה לתודעתי העובדה שזוהי המכונית היחידה ברחוב כולו. נגשתי אליה והארתי תוכה בפנסי. מצאתי את חוטי החשמל המובילים מן המנוע ללוח השעונים שליד ההגה - מנותקים מן הלוח. הבינותי מיד שהנני עומד ליד מכונית גנובה. כשחבורי החשמל מחוברים במכונית כהלכה אי־אפשר להתניעה כל עוד מנגנון ההצתה סגור במפתח. אולם אין בהעדרו של המפתח מן המכונית כדי למנוע את התנעתה על ידי מי שיודע את סוד פעולתה של מערכת החשמל במכונית, ואינו נרתע מפני גרימת נזק פעוט לרכוש. גנבי המכוניות מנתקים, איפוא, את חבורי החשמל ממנגנון ההצתה הנעול, ומתניעים את המכונית על ידי חבור החוטים בצורה הרצויה מחוץ למנגנון.

עתה ידעתי שהפורצים באו במכונית והסתלקו בלעדיה, ושאין הם יכולים להמצא ברחוק מקום אפילו אם כבר עזבוהו. החלטתי לבדוק לשם בטחון גם את חדר המדרגות של הבית שלידו עמד הז׳יפ.

מיד עם הכנסי לפתח השגחתי באדם העומד בסמוך לדלת הכניסה ופניו לקיר. הוא פשפש בכפתורי מכנסיו והפנה ראשו אלי בהפתעה מעושה. ליד הקיר היתה ערימת לבנים נמוכה ועליה היה מונח איזמיל קצר. הצצה שטחית באיזמיל זה הספיקה לי כדי להווכח שאין בו סימני חלודה ושכבת האבק האחידה על גבי הלבנים הופרעה זה עתה. שאלתי את האיש מה מעשיו במקום, אם כי תשובתו היתה ידועה לי מראש. הוא אמר שנכנס לפתח לעשות את צרכיו. הודעתיו שהוא חשוד בהשתתפות בנסיון לפריצה וכי אני עוצרו. הובלתיו למכונית שיטור שעמדה בפינת הרחוב, ומסרתיו לידי השוטרים שהוו את צוות המכונית. המתלונן שירד אותה שעה לרחוב זהה את האיש מיד כאחד מן השלישיה שהשתתפה בפריצה.

חזרתי לחדר המדרגות של הבית שזה עתה יצאתי מתוכו, וערכתי בו חפוש מדוקדק. מאחורי דלת הכניסה, ליד המקום בו עמד העציר מצאתי את המנעול שהיה חסר בדלת הפרוצה למחצה בבנין הסמוך. אוזנו היתה חתוכה. באותו חדר מדרגות ישנו גם תא טלפונים של המשטרה. על גבי התא מצאתי זוג כסיות ללא אבק עליהן. היות ועתה היה לי ברור כבר שחבריו של העציר הצליחו להמלט, לא ראיתי טעם להמשיך ולחפשם. חזרתי, איפוא, למכונית השיטור וערכתי חפוש בכליו של העציר. מצאתי בכיסיו רשיון נהיגה וחוטי

נחושת בצפוי נילון לבן. לדעתי היו החוטים מיוצרים לקשירת החבורים המנותקים במערכת החשמל של המכונית הגנובה.

כשהאיזמיל, המנעול, הכפפות וחוטי החשמל הונחו על מושבה של מכונית השיטור ליד העציר, וכשאמרתי לו שלמחרת אביאנו כפני שופט ואבקש לעצרו עד גמר החקירה בקשר לשני חבריו שהיו אתו, נפרצה חומת שתיקתו והוא מסר שמות שותפיו וכתובותיהם.

בזה נסתיימה למעשה פעולתי בשטח. מברקים לתחנות המשטרה הנוגעות בדבר עם הוראות לחפש את החשודים ולעצרם נשלחו עוד לפני השעה 0300 בבוקר.

עם הנץ החמה הופיע אדם אחד בתחנת המשטרה שלי והתלונן על גנבת מכונית ג׳יפ שעמדה לפני פתח ביתו. הוא זהה את המכונית שמצאתי עם חוטי ההתנעה מנותקים - כמכוניתו, והוכיח את בעלותו עליה לשביעות רצון המשטרה. מכוניתו הוחזרה לו, לאחר שהודעתיו כי עליו להיות מוכן לבוא ולהעיד במשפט.

שני הנאשמים האחרים נעצרו תוך ארבעים ושמונה שעות בחיפה והועברו לתל־אביב לחקירה".

עד כאן עדותו של עד התביעה השני.

להשלמת גירסתה הביאה הקטגוריה עוד עדים רבים:

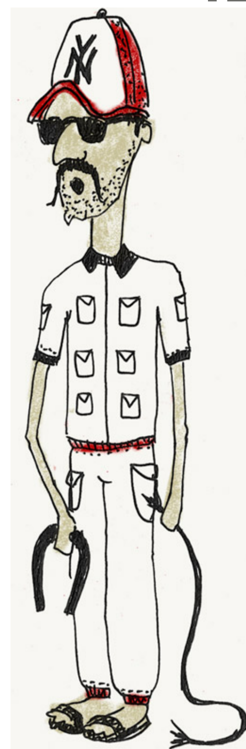
את בעל הז׳יפ, את בעל המחסן שדלתו נפרצה, את הסמל שערך את מסדר הזהוי, את החוקרים שגבו עדות מן הנאשמים, מומחה לטביעת אצבעות, קצין ממשטרת חיפה, ועוד.

צבי וזאב - שמעתה רק בגללם נטשה כל המערכה נאלצו בסוף לפרוע את החשבון שהוגש להם ע"י הצבור - באמצעות בא כוח התביעה, בסכומיו.

הודאתו של דב באשמות הובאה בחשבון לקולא-בגזר דינו.

למיטב ידיעתי לא חזרה עוד שלישיה זאת להטריד את בית המשפט לאחר מכן.

12

הסוס שנפשו חשקה בנעליים

סבורני שלאחר המגע היום יומי שהיה לי עם עגלוני תל-אביב והסביבה, במסגרת עבודתי בבית המשפט לעבירות התנועה, לא יהיה בנסיוני למיינם לפי סוגיהם משום פלישה לשטחים שאין לשכמותי זכות של דריסת רגל בהם.

מסתמא אין מלאכת מיון וסווג זו מן הקלות, שכן מיד בתחילת דרכנו הננו נתקלים בקושי הנעוץ ברבוי נקודות ראות אפשריות שמהן נוכל להשקיף על הבעיה כולה.

סוחר בחפצי הלבשה, למשל, או במאי תיאטרון, עלולים להיות מעונינים בתשובה לשאלה מה הם סוגי התלבושת המקובלים על העגלונים, לאלה נוכל להשיב שכל האוחזים במושבות, כמעט ללא יוצא מן הכלל, נמנים עם חובשי הכומתות הקרויות "קסקט" ועם נועלי המגפיים הקרויות "בוטס".

המשטרה, מצדה נוהגת לחלק את העגלונים לשני סוגים: לממלאים אחר הוראות סעיף 2 לפקודת התעבורה ולמי שאינם ממלאים אחריה. הסעיף 2 קובע שלא ינהג אדם רכב בישראל אלא אם יש רשיון לרכב כזה.

חלוקה זאת, המקובלת על המשטרה, למרות היותה מעשית מאד, אין בה לדעתי כדי להמחיש לפני הקורא, אף לא בקרוב את חד-גוניותו של צבור זה שאנו דנים בו מנקודת הראות של יחסו לחוק בכלל - ולדיני תעבורה בפרט.

אסכולה הגיונית הרבה יותר היא זו המבססת את החלוקה על הבחנה בין סוגי העגלות, או לחלופין, בין מיני הבהמות הרתומות אליהן.

המחלקים את העגלונים לפי בהמותיהם לבעלי הסוס מזה ולבעלי הפרדות מזה מכניסים, לדעתי, ראש בריא למיטה חולה ופותחים פתח לטענות משפטיות סבוכות שמוטב היה בלעדיהן.

הרי לפניכם, למשל, המקרה בו הואשם בפני עגלון בהשארת עגלה רתומה לסוס בלי השגחה, באופן שאיפשר לסוס לנסות כוחו בדהירה בלתי מרוסנת ברחובות העיר ולגרום לשערוריה גדולה. הנאשם הכחיש את האשמה והקטיגוריה הביאה נגדו עדים רבים. כל העדים ספרו כיצד הסוס רץ, כיצד הילדים נבהלו מהסוס, כיצד העגלה שהסוס גררה גרמה נזק למכונית שעמדה בדרך, וכו'. הנאשם שמע את כל הספורים בהנאה מרובה, מחייך לתוך זקנו, ולא שאל מהעדים כל שאלות. משבא תורו להשיב על האשמה, הוא לא נסה להכחיש את העובדות אלא טען טענה אחת בלבד: שכתב התביעה לקוי ואינו יכול לשמש בסיס להרשעתו מפני שבהמתו היא פרדה, בת לסוסתו "בילה" ז"ל ולחמורו של השכן. הטענה הזאת לא מצאה בשעתה את דרכה אל לבי וגם היום נראה לי שסוג הבהמה איננו מהיסודות שיש לבנות עליהם הבחנות.

בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה התחלקו הכל לשתי קבוצות: למתקדמים שחיו "עם רוח הזמן", ולשמרנים אשר ליבותי המצפון מנעום מלנצל את פלאי ההתקדמות. אף העגלונים לא נבדלו אז מכלל ישראל בצעדם בראש מחנה הקדמה. הקבוצה הזעירה של השמרנים בתוכם אשר לא ההינו לדרוש עבור הובלת קרש גהוץ למרחק מאתים אמה שכר יום עבודה של מנהל משרד ממשלתי הוותה מעוט מבוטל. חלוקה זאת לשתי הקבוצות אבד עליה הכלח, לדאבון לבם של הנוגעים בדבר, וכיום אין בה עוד טעם, לאחר ששכר יום עבודתו של מנהל משרד ממשלתי פסק להוות קנה מידה ל"נגלות" של עגלונים, והוא משמש עתה רק מודד לשעור שכרם של שרברבים ומרצפים ושאר רוכבי האופנוע, שאין ביניהם לבין העגלה ולא כלום.

הייתי יכול להציע לבם עוד מבחנים כהנה וכהנה אולם לאחר שקלא וטריא נראה לי שלא תצמח מזה תועלת מרובה. המבין הרי יבין שלא היה בכוונתי מלכתחילה לעסוק במלאכת המיון לשמה. רצוני לספר לכם מעשיה בעגלון ובסוסו, ובטרם אכניסכם לאולם בית הדין שעה שהעגלון נשפט בו, העברתיכם בטרקלין הגדוש חבריו הממתינים לו, והראיתיכם מעט מזעיר מן ההוי שהצמיחו.

נבקש, איפוא, את סליחתם של אלה המעונינים בסקירה מקיפה ומעמיקה יותר על הנושא של "בעליגולס למיניהם" וניחד את הדבור לאותו יהודי שהובא במשפט בשל סוסו היהיר שחשק לפתע בזוג נעלים.

יהודי זה הובא בפני כשהוא נאשם בנהיגת רכב באופן שיש בו משום סכנה לצבור, במורד

התלול של שדרת בן-ציון בתל־אביב.

מיד כשהוכרז שמו של הנאשם, עוד בטרם הספקתי להציץ בתיקו שהונח על שולחני, ידעתי שהאיש הנצב לפני הוא עגלון מבטן ומלידה.

כסוי הראש המסורתי בדמות ה״קסקט״ הווה כמובן את סימן הזהוי הבולט ביותר לעין. אולם איני סבור שהיה בו כשלעצמו כדי לשכנעני אלולי האפילה מצחיתו על הפנים שהשתייכותם המקצועית לא יכלה להיות מוטלת בספק.

בתחילה הייתי מהרהר רבות בשאלה מה נותן לפניהם של עגלונים את הבאתם המיוחדת המבליטה אותם מתוך יתר אנשי ההובלה.

בתום תקופה ממושכת של הסתכלות הגעתי למסקנה שחלק מהסוד טמון ללא ספק במגע המתמיד בין פניו של העגלון לבין תהפוכות מזג האויר בכל תקופות השנה. בה בשעה שנהג המכונית נהנה מהגנה מלאה בפני הרוח, הגשם והברד בחורף, ומקרני החמה הבוערות בקיץ, בהיותו מוקף פח וזכוכית מכל עבריו, ״הקסקט״ הוא הגנתו היחידה של העגלון מפני פורענויות הטבע, ולכן גם פניו מיובשים יותר, שחומים יותר, ונראים מצומקים יותר.

מחוגי העגלונים עצמם שמעתי, שחלק חשוב של הסוד טמון בעובדה האחרת, ששעה שלסוס ולמכונית צנור הפלטה באותו הקצה, נמצא מושבו של הנהג במכונית מלפנים והעגלון מושבו בעגלה מאחורי הסוס. אדם המנסה במשך שנים רצופות לנשום מבלי להריח - סופו שפניו מתעותים במקצת.

פניו של הנאשם העידו בו ברורות כי שנים רבות עברו עליו בהסתכלות מול אורו החזק של השמש, ובהעזה מול אין-ספור רוחות סערה. אולם לא היה זה הטבע ששח את גבו, שצלק וסרט את עור ידיו, שנפח את גידי עורפו, והקהה את עיניו. בהכירי את האותות הידועים של עבודה מפרכת נגשתי לברור משפטו בתקוה שלא אאלץ להחמיר עמו.

פרשתי את גליון האשום ומתוכו הוברר לי שאכן לא טעיתי, ושעגלון בפני, מהדו־יצולניים, שסוס אחד מהלך לפני עגלתם. באשמה פורט כי הנאשם הוביל ברזלי בנין במשקל רב, במורד התלול של שדרות בן-ציון בעגלה נטולת מעצורים וכי בהגיעו להצטלבות השדרות עם רחוב המלך גורג' בתחתית המורד, לא שלט ברכבו ולא יכל לעצרו, ונגרר עמו ביחד לתוך חנותו של הסנדלר שמעברה השני של ההצטלבות.

הקראתי לנאשם את האשמה המיוחסת לו, ובהציצי בו מדי סוף כל פסוק, ראיתי שאין תשומת לבו מרוכזת בדברי ושאין הוא מאזין לי אלא כדי לצאת ידי חובה בלבד. פניו הביעו שאת-נפש ממשמע אזניו, ומתנועותיו העצבניות, מלוות המבטים החטופים לעבר הדלת, הבינותי שרצונו עז להפטר מכל הענין במהירות האפשרית ולהסתלק מכאן.

ואכן, בתום ההקראה, בעוד המלים האחרונות של גליון האשום: "ונגרם נזק רב לרכוש" מהדהדות באולם בית הדין, ובעודני מתנשם ממאמץ ההקראה המהירה - הזדרז הנאשם, ובהוציאו בתנועה נחפזת ארנק עור בלוי מכיס מכנסיו האחורי שאלני:

- כמה צריך לשלם?

- לאט לאט לך, - הרגעתיו, לקול צחוקם הרועם של קהל הנהגים שמלאו את האולם עד אפס מקום.

- אל נא תדאג, לא תאחר גם את מועד התשלום!

שערתי ששורש חפזונו של היהודי נעוץ בפשטותו. לא פעם נתקלתי בהדיוטות הסבורים שכל מוסד רשמי הוא מטבע הדברים מוסד של גובינה. "אדם מן הרחוב" אין לו אלא את אשר עיניו רואות, ובמציאות שאנו חיים בה קשה לבוא אליו בטרוניה על כך שבקבלו הודעה להתיצב בפני הרשות הוא מסיק מיד שרוצים את ממונו.

לא הייתי כמובן מוכן להשלים עם מצב דברים כזה. בחנוך "עמך ישראל" ראיתי תמיד חלק לא מבוטל מתפקידי, בתקופה ההיא טרם עייפתי מהנסיונות להסביר, ולחזור ולהסביר, לכל אדם בשפה המובנת לו, את יחסי הגומלין שבין חובות האזרח כלפי מדינתו לזכויותיו בה.

וכן גם הפעם, למרות שהנאשם יכול היה מבחינת גיל בנקל להיות אבי, הסברתי לו בנחת כיצד זה אין קונסין אדם אלא אם חויב בדין, וכיצד זה אין מחייבים בדין אלא אם נתנה לנאשם קודם לכן זכות להכחיש את האשמה ולהטיל את הוכחתה על שכמו של המאשים.

אולם לנאשם לא היה כנראה אותה שעה כל ענין לא בזכויותיו האזרחיות ואף לא בעשיית רושם טוב על בית המשפט. עיניו, שהתרוצצו כל הזמן באולם חזרו מדי פעם לדלת הכניסה כאלו מצפות לראות את המשיח בכבודו ובעצמו נכנס דרכה. כשלבסוף נכנס לאולם גבר שעם הופעתו לבשה ארשת פניו של הנאשם קדרות, היה ברור לכל שלנכנס קשר ישיר עם המשפט.

בראותי, שדברי נופלים על אזנים אטומות וששכרי יוצא בהפסד זמן לבטלה, החלטתי להעביר את הדיון לפסים מעשיים יותר, ולחסוך את כוחותי לפעולה חנוכית כאשר המסבות יהיו נוחות להצלחתה.

הפסקתי, איפוא, את הרצאתי הקצרה, ובשנותי את נימת קולי לפתע, משכתי את תשומת לבו של הנאשם אלי בדברים אלה :

- אם ברצונך לשלם את הקנס, אינך צריך אלא להגיד שהנך מודה באשמה וחיש מהר נשגרך לקופה!

אולם ברגע זה באה התערבות ממקום בלתי צפוי.

סמל המשטרה, הרדום למחצה, שלא עשה עד עתה רושם כאילו הוא עוקב אחרי המתרחש, הפתיעני באומרו:

- כבוד השופט, חוששני שמשפט זה לא יסתיים בקנס בלבד. זה עתה הגיע הנפגע - המתלונן, ומתקבל על הדעת שהוא יתבע פצויים.

מענין כיצד זה קורה בחיים שהנך מסתכל באדם ועיניך רואות בו בברור את מיודעך: פלוני; ופתאום נאמר דבר מה, לכאורה דבר של מה בכך, ובעודך ממצמץ בעיניך, מופתע ממשמע אזניך, פושט פלוני צורה ולובש צורה אחרת, והנצב לפניך הוא אלמוני שלא הכרתהו תמול שלשום.

כך גם עתה; רגע שמעו אזני את דברי הסמל, כשעיני נחות על הדובר, עוד רגע - ומשמעות הדברים חדרה לתודעתי - וכשנסבו עיני אל פניו החשוכים של העגלון - היה לי הרושם שהנני רואה אותו זו הפעם הראשונה. האם אני היתי זה שעוד לפני דקה קלה חשבו לבור ולעם הארץ? אם כן - מה גדולה היתה טעותי! יהודי זה שכל לו בקדקדו, והוא יודע יפה לעשות חשבונותיו! הרי לוא מיהרתי וקנסתיו כבקשתו, בהעדר המתלונן, היה המשפט נגמר מבלי שתביעת הפצויים תזכה להגיע לכלל ברור! אמנם הזכות במיקרה כזה למתלונן להגיש תביעת פצויים נפרדת, שתתברר לחוד מהתביעה הענשית של המשטרה, אולם מי כמוני יודע שכל עוד אין תביעה זו גדולה ורצינית - יחשוב כל מתלונן פעמיים בטרם יטרח לשכור עורך דין וללכת לערכאות. לרוב הוא ינסה להתפשר עם המזיק ויסתפק גם בפצוי חלקי. חפזונו של הנאשם היתה לו, איפוא, משמעות אחרת לגמרי מזו שאני בתמימות, יחסתי לו, ועיניו שהתרוצצו באולם בית הדין וחזרו תדיר בעצבנות כזאת לדלת - לא תרו אלא אחרי המתלונן.

בספוק ברכתי את עצמי על שלא נתפתיתי "לחסל תיק זה" במהרה, ועל שלא קפצתי על מציאה מפוקפקת זו של תשלום קנס לאלתר.

אם גם נסכים שהכנוי "עם קשה עורף" הודבק בנו במידה מסויימת של הצדקה, יכולנו לפחות להתנחם בכך שאין אנו עם קשה הבנה. החיוכים על פניהם של אנשים לא מועטים בתוך הקהל הוכיחו לי שתכסיסו המחוכם של הנאשם לא נעלם גם מהם.

גבור הדרמה עצמו - לא אחר אף הוא לחוש את האוירה סביבו, ולהבין כי אכן נלכד ללא מוצא. אם כי מבחינה משפטית היתה הדרך עדיין פתוחה בפניו להכחיש את האשמה, שכן למעשה הוא טרם ענה על שאלתי בנדון - הוא לא יכול היה לעשות זאת עתה מבלי להופיע לעיני כל כדמות בלתי עקבית ומגוחכת.

ואכן כשפניתי אליו בשאלה לפי הנוסח המקובל:

"האם הנך בוחר להודות באשמה או האם הנך כופר בה?" הוא מהר לענות: "אני מודה באשמה".

היתה זו כנראה תחושת הצורך בהתנצלות כלשהיא שאלצתהו להוסיף:

- אני אדם עובד, וכבר הפסדתי פה יום עבודה, ואינני יכול להפסיד עוד יום! ועלי לפרנס משפחה!

- ברצונך להגיד דבר בשלב זה? - פניתי לנציג המשטרה.

- כבוד השופט! הנאשם האשם בנהיגת רכב באופן שיש בו משום סכנה לצבור, ואכן הוא עשה מעשה הגובל ברשלנות פושעת כאשר הוביל במורד תלול עגלה רתומה לסוס, נטולת מעצורים, עמוסה מטען ההולם יותר מכונית משא גדולה.

הנאשם היה חייב לדעת מראש שהעגלה תדרדר במדרון ושהוא לא יוכל לעצרה! כל ילד היה מבין זאת! אלולי עמדה לזכותו העובדה שהוא הודה באשמה, ועל ידי כך חסך מזמנו של בית המשפט ומנע טרחה מהעדים - הייתי עומד פה על עונש מאסר! מעשהו של הנאשם גרם נזק רב ורק בדרך נס לא היו קרבנות בנפש! העגלה הדרדרה לתוך חנות שעה שהיו בה לקוחות, והזכוכית שהתנפצה סכנה את העוברים ושבים. אני מבקש להחמיר בענשו של הנאשם והנני מרשה לעצמי להזכיר לבית המשפט כי המתלונן, הנפגע, נמצא כאן ויתכן שהוא תובע פצויים.

התקרבנו עתה לפסגה בעקומת המתיחות המאפיינת משפטים פליליים, בעלות המתח בהדרגה לקראת שיאו מיד לפני מתן גזר-הדין. ה"קסקט" נעשה לפתע צר מלהכיל את שפע התחבולות שהתרוצצו כנראה במוחו של הנאשם והוא הסירו והחל מגלגלו על שני אגודליו, גלגל ומתוח כאילו מנסה להרחיבו.

הנפגע היה רשאי לתבוע בשלב זה פצויים על ידי הצגת דרישתו בעל פה.

שיחק לנאשם מזלו, חשבתי, בסוקרי את האיש שנצב עתה ליד שולחנו של התובע, ושהנאשם הראה התענינות כה רבה בכניסתו לאולם בית הדין לפני שעה קלה. האיש עשה רושם של אדם טוב לב, מאלה שרוח טובה נחה עליהם רוב שעות היום, מהיהודים "שאפשר לדבר אתם". תארתי לעצמי שחיש מהר אוכל לפשר בין הצדדים בענין התביעה הכספית.

- הנזק שנגרם לי עולה על אלף לירות - פתח האיש בנחת, - אולם היות ואינני רוצה במשפטים, זו לי הפעם הראשונה בחיי שרגלי דורכות בבית הדין, ומקווני, גם הפעם האחרונה, הנני מוכן לצמצם את תביעתי כדי שהדבר יוכל להגמר במסגרת הברור הנוכחי.

- אבקשך לעלות על דוכן העדים ולהעיד בשבועה על פרטי הנזק. עליך להיות מוכן להחקר

על ידי הנאשם.

- בבקשה. אולם אולי כבוד השופט יואיל לשאול את הנאשם שמא הוא מודה בשעור הנזק ובית המשפט לא יזקק עוד לעדותי. לנאשם מזל רב שהאשה שהיתה בחנותי בעת המיקרה, ושסבלה מהתרופפות העצבים אינה תובעת ממנו פצויים בשעור העולה פי כמה על תביעתי.

עד עתה לא היה לי מושג על היקפה של התאונה ועל ממדי הנזק. ובמידה שרצינותו של המיקרה החלה להתחוור לי יותר ויותר, נעשה גם ברור יותר מדוע היה הנאשם מעונין עד כדי כך למנוע את גלגולו של המשפט עד שלב זה.

העגלון ביש המזל לא חכה בינתיים עד שאפעל לפי הצעת הנפגע והתפרץ לעומתו בצעקה :

- מנין אקח לך אפילו מאה לירותן?! אתה חושב שאני מליונר?! אני צריך לעבוד שבוע ימים עד שאני רואה מאה לירות, ואז יש תור לפניך! יש לי אשה וילדים! אולי אתה תתן להם לאכול?!

פיו התקצף, פניו אדמו, הוא החזיר את מגבעתו לראשו בתנועה חטופה ומשך את המצחיה נמרצות כלפי מטה, מעל לעין הימנית. ידיו נתקמצו לאגרופים ונעצרו בגובה מתניו, כשסנטרו בולט לפנים וכל גופו נטוי קדימה.

אני וחלומות הפשרה שלי! - חשבתי - הלואי והפרשה תגמר מחוץ לכתלי בית הכלא... - ראיתי שהגיעה השעה לדבר עם הנאשם בשפה שתעורר בנפשו הדים ממרכז וולובלסקי ותקל על ההבנה ההדדית בינינו. בחרתי לשם כך בניב שסגלתי לעצמי על מיגרש האמונים של הצבא הבריטי בצריפין ושיעילותו בבית המשפט האזרחי הפתיעתני מחדש בכל פעם שמצאתי צורך להשתמש בו.

- אל תצעק פה! הצלפתי בו בקול שמשך מיד את תשומת לבו - אתה הרשלן ואתה המזיק ומה אתה רוצה? - שיגידו לך תודה על ההרס שעשית!? אם אינך רוצה לשלם פצויים - תשגיח לבל תכנס עם הסוס שלך לתוך חנויות! הדבר הראשון שמענין אותי הוא שהנזוקים יוחזרו במידת האפשר למצבם מלפני התאונה, הקנס בא רק במקום השני! אולם אם אתה לא רוצה לשלם פצויים - אולי מוטב שנושיבך במקום ששם לא תוכל להזיק יותר - ונגמור את הענין ככה !?

הצוננין עשו את שלהם. האגרופים נפתחו והמצחיה הוזזה כלפי מעלה לזוית פחות מאיימת. ייתכן, חשבתי, שכל דבריו אמת; ואכן אין מה להתקנות ביהודי שכמותו, המרויח פת לחמו בזעת אפיו - בקושי כדי ספוק צרכי ביתו - והנה מתאכזר לו גורלו ובא ומטיל על שכמו מעמסה נוספת שדי בה כדי לשבור מפרקתו. אולם אין זו אלא התמונה שמן הצד האחד של המטבע. הנפגע המהווה את צדו השני אף הוא אדם שדאגות פרנסתו עמו

בהבדל זה שהוא לא נמצא אשם ברשלנות כלפי חברו. ועל כל פנים אין זו הדרך - להקים שערוריה בבית המשפט.

-השבע - אמרתי למתלונן, ובדעתי שהדרך הנראית לעתים מאורכת ביותר היא היא הדרך הקצרה, הוראתיו:

וספר את כל אשר אתה יודע על המיקרה

-כבוד השופט - פתח האיש אחרי שנשבע כדין - חנות לי ובית מלאכה ברחוב המלך ג׳ורג׳ בתל-אביב. הנני עוסק בייצור נעלים, בממכרן ובתקונן. העסק שלי בתווך בין מחלבה של "תנובה" מזה ובין חנות "אתא" מזה, בבית שבחזיתו אין מדרכה. במקום זה עמדה פעם תחנת דלק אשר הופצצה בימי מלחמת העולם וכפי שהתחנה עמדה בשעתה על ספ הכביש כן עומד הבית שלנו, ואבן השפה של הכביש נמצאת במרחק של פסיעה מחלון הראוה שלי.

בנצב לכביש המתמתח לאורך חזית הבית נמצאת הזרוע "היורדת" של שדרות בן־ציון בה מתנהלת התנועה מככר "הבימה" למטה אלינו במדרון תלול. הכביש ברחוב המלך ג׳ורג׳, החוצץ בין חזית הבית שלנו לבין קצה השדרה - רחב וקמור במקצת.

לעסק שלי חלון ראווה כפול לצד הרחוב ובו הנני מחזיק שורה של מכונות להרחבת נעלים ומתיחתן, וכן אבזרי סנדלרות שונים. החלק הקדמי של העסק, מעבר לחלון הראוה, הוא חנות שעל קירותיה אצטבאות עם סחורה, ופה הנני מקבל לקוחות. בחלק האחורי יש בית מלאכה עם מכונות שונות.

ביום המיקרה ישבתי על כסא בחלקו הקדמי של העסק, רכון על סוליה של נעל שלקוחה הביאתו לי זה עתה. הלקוחה עמדה לידי והסבירה לי את טבע התקון שהיא מבקשת לעשות בנעל. לפתע נשמע רעש איום וחלל האויר נתמלא רסיסי זכוכית שעפו לכל עבר. הרימותי ראשי, המום למחצה מעצמת ההפתעה, וראיתי ראשו של סוס נוטף דם, סנטימטרים ספורים מאפי. מחצית גופו של הסוס היה בתוך החנות ומחציתו השניה מעבר לחור גדול בחלון הראוה. חדחודי הזכוכית המנופצת מנעו מהחיה המסכנה לזוז קדימה או אחורה. ראשו של הסוס וכרסו נטפו דם אשר כסה חלק הגון מהרצפה בשלולית גדולה, והתרסס על פני כל אשר בסביבה. עיניו בלטו החוצה ולשונו אשר השתרבבה הצדה מפיו הפעור נטפה ריר אדמדם. הבחורה - לקוחתי - פרצה בצווחה היסטרית והתיפחה בבכי, מתכווצת בפינת החנות, ונדחפת עם גבה אל הקיר, מנסה לשוא להבלע בתוכו.

הכל קרה בחלקיק של שניה וכהרף עין דמתה חנותי לסדום ועמורה.

אנשים התחילו לזרום מהרחוב פנימה ומישהו הוציא את הבחורה במצב של התרופפות עצבים גמורה.

רצתי החוצה וראיתי את העגלון, פה הצביע העד על הנאשם - עדיין עומד ליד עגלתו ומחזיק במושכות. קהל גדול כבר היה בחוץ. מהעגלה השתרכו אחורה מוטות ברזל של בנין, כפלים אורך העגלה.

חזרתי לחנות ובעזרת הפועל שלי סלקנו משם את כל הסקרנים. אחר כך שברנו את אשר נשאר מחלון הראוה כדי לאפשר את הוצאתו של הסוס בחזרה. הצבעתי לנאשם על הנזק. מלבד זכוכיות חלון הראוה, שנשברו, נמעכו כמה זוגות נעלים שהיו בחלון, ומכונה אחת שעמדה שם - להרחבת הנעלים - נשברה. רסיסי הזכוכית סרטו לי כמות סחורה בתוך החנות וכן נשבר שרפרף מיוחד למדידה. הנאשם ענה לי בו במקום שאין לו כסף, שאני אעשה כטוב בעיני, - אולם שלא אצפה ממנו לתשלום.

כל הלילה עבדנו בנקוי המקום והשקענו בו ארגז של חומרי נקוי. זכוכיות חלון הראוה עצמן - שווין כמאתיים לירות, מלבד מחיר העבודה של התקנתן מחדש. כשנעל אחת נסרטת מובן שגם בת זוגה יוצאת עמה מן המלאי. הלחמה מחדש של המכונה שנשברה, ותקון השרפרף שנשבר עלו עוד כחמישים לירות. והפועל שנשאר אתי כל הלילה לסדר את המקום לא עשה זאת חינם. ופצוי הרי מגיע לי בעד כל הטרחה ובעד זה שהעסק היה מושבת עד התקנת חלונות הראוה החדשים. עבור הסריטות שנסרטתי מגיע לי משהו. ברוך השם לא נפגעתי פצעים רציניים ואינני מעונין לנפח את החשבון. בין כה וכה הוא מסתכם בסביבות אלף לירות לפחות.

כפי שציינתי - אני רוצה שהדבר ייגמר במשפט זה, והיות והוסבר לי שלבית המשפט הפלילי אין סמכות להעניק פצויים בסכום בלתי מוגבל הנני מצמצם את תביעתי על מנת להתאימה לסמכותו של בית משפט זה".

המתלונן הפסיק את שטף דבורו, והשתמשתי בהזדמנות זאת לשים קץ לעדותו.

- התרצה לשאול דבר מהמתלונן? פניתי לעגלון.

- מה יש לשאול? הוא יכול לתבוע מאה לירות, או מאתים, או עשרת אלפים. לדידי זה הכל היינו-הך - שכן אין לי בשבילו אפילו לירה אחת.

עמדתו של הנאשם היתה ידועה לי מהתפרצותו הקודמת, ולכן לא ראיתי טעם בהמשך חקירתו של המתלונן. כשלעצמי הוא עשה עלי רושם כנה, ושום עדות סותרת לא הובאה נגד דבריו. שוכנעתי שהוא זכאי לפצוי מכסימלי במסגרת סמכותי. עם זאת הייתי מעונין שפסק הדין יהיה בר-בצוע ושהנפגע יקבל את המגיע לו בהקדם ומבלי שיאלץ להגרר למשרד ההוצאה לפועל עם כל הטרחה ואי הנעימות שהדבר כרוך בהם. עשיתי נסיון אחרון להגיע לסיום בהסכמה.

- תראה, אתה הרי אינך טוען שלא גרמת את הנזק, ואינך טוען שהנזק קטן מכפי שהנפגע תארו, אתה טוען רק שאין לך היכולת לשלם; ובכן - אינך חייב לשלם בבת-אחת. כל חודש

תפריש קצת מהכנסתך על חשבון החוב. ואם תראה רצון טוב בתשלום הנזק הנני מוכן להקל לך ככל האפשר - בקנס.

- לירה לחודש! הזדרז הנאשם לרמוס בשתי רגליו את נחלי רחמי החמים.

- מאה לירות לחודש - עניתי כנגדו, כשאני מכפיל בכעסי את שעורי התשלום לעומת ההצעה שהתכונתי להעמידה לדיון בתחילה. עם כל שאיפתי לעזור לנאשם לא יכולתי להתגבר על מורת רוחי - למראה כל חוסר רצון של שתוף פעולה מצדו.

הימים היו ימים טובים לכל סוגי התחבורה בדרכים, ומחירי ההובלה לא נקבעו לפי גודל המטען ולא לפי מרחק הנסיעה, ואף לא לפי כל קנה מידה אחר מחוייב ההגיון וההגיונות. המחירים בשוק היו נקבעים לפי שפוט הנהג או העגלון על יכולת תשלומו של הלקוח - לפי מראה פניו, לפי לבושו, ולא פעם על פי חקירה שתי וערב כדוגמת החקירה המשטרתית של חשודים במעשה עבירה. במספר משפטים בהם התעוררה השאלה בעקיפין, כאשר עורך דין בא לקרוע את איצטלת ההתחסדות שהתעטף בה עד עגלון או נהג - התברר הדבר מעל כל צל של ספק. גם זה ידעתי מנסיון - כי היד הקמוצה לשלם היא היד המטיבה לסחוט. אם היה רגע בו הייתי מוכן להושיט לנאשם יד ולנהוג בו בפנים משורת הדין - הרגע חלף.

כפי שתארתי לעצמי לא בא הנאשם בכל הצעה נגדית. הוא פשוט דחה את הצעתי בתנועת יד של בטול.

- טוב, אמרתי, המקוח נגמר - היש בפיך דבר בקשר לעונש?

- כבוד השופט! גם אני יצאתי מהענין בשן ובעין! הסוס נפצע קשה ולא יוצלח לעבודה כל הריתמה נחתכה מהזכוכית אשר שבריה גם פצעוני ביד פצעים רציניים . . .

לא יכלתי להבליג והתפרצתי:

- קיצורו של דבר, על שנהגת רכב עמוס בצורה בלתי חוקית - כשהמשא ארוך פי שתים מאורך הרכב, על שירדת במדרון תלול בידיעה שלרכב אין מעצורים ועל שהרסת רכוש של זולתך וגרמת זעזוע לאשה - על כל אלה יש בסופו של דבר לשלם לך !?

- כבוד השופט! אני עשיתי כמיטב יכולתי למנוע את התאונה!

כשהסוס התחלק והעגלה התחילה להדרדר במדרון, משכתי במושכות בכל כוחותי עד שכמעט קרעתין. אולם הסוס לא הגיב. נסיתי להטות את העגלה ימינה, בעודני בתוך השדרה, על מנת להביא לידי חכוך האופן באבן השפה ולעצור את העגלה בצורה זאת. אולם הסוס לא שעה למאמצי ורץ ישר לסנדלריה! משהגענו לרחוב המלך ג׳ורג׳ כרכתי את המושכות סביב ידי כדוגמת התפילין ונתליתי בהן בכל גופי בנסותי להטות את הסוס

באלכסון שמאלה לרחוב בוגרשוב המהווה מאין המשך השדרה מעברו השני של רחוב המלך ג׳ורג׳. אולם הסוס רץ דוקא ימינה. ידי נתקו כמעט מכתפי והמתק קרע את פי הבהמה - אך היא כיוונה עצמה לתוך חנות הנעלים ולא יכלתי להטותה ממסלולה...

- אין זה אלא שחשקה נפשו של הסוס בזוג נעלים והוא החליט לקחתן ויהי מה! - הצליח הסמל התובע להגניב פה הערה שהיתה כנראה מכוונת להציג באור מגוחך את נסיונו של הנאשם לגולל את האשמה על כתפי בהמתו - מפרנסתו.

אולם ההערה השיגה תוצאה אחרת. צחוק רם פרץ באולם - והביא בעקבותיו כרגיל, הפוגה רבה באוירת המתיחות והעצבנות.

באוירה זאת נתן גזר הדין. הנאשם יצא בקנס וחוייב לשלם את נזקו של המתלונן בשעור אלף ל״י. השארתי את הדאגה לגבית הפצויים למשרד ההוצאה לפועל.

היום אנחנו יכולים לומר כי את אבינו, לא הספקנו להכיר

אור לי ואלון הראל
פברואר 2014

כשגדלנו היה כבר אבינו ישעיהו הראל (סטניסלב הרולד) עורך דין בורגני תל אביבי, מבוסס, איש משפחה אוהב, מלא שמחה, חוש הומור ותאוות חיים שנקטעה במותו כאיש צעיר בן 52 בשנת 1974. רק שנים רבות לאחר מותו גילינו שמאחורי כל אלה עמדו חוויות ילדות קשות של אנטישמיות בפולין, חבלי קליטה מורכבים בחברה הישראלית שונאת הזרים וכן אידאליזם שהביא אותו לנטוש את לימודיו באוניברסיטת ביירות (למורת רוחו של אביו) ולצאת כלוחם בצבא הבריטי ולאחר מכן כלוחם במלחמת השחרור. שלב החיים בו "התברגן" אבינו, נישא לאמנו עליזה הראל (פרידה גוטמן) והפך לחלק מקהילת המשפטנים הנכבדים התל אביביים היה רק חלק אחד בחיים עשירים מגוונים ורבי תהפוכות.

ספורים אלה הם פרי המפגש הפורה בין ישעיהו המוקדם וישעיהו המאוחר. היכולת של ישעיהו המוקדם להתבונן בריטואל המשפטי (בו כיהן ישעיהו המאוחר כשופט), כעל מפגש אנושי ולא כ"קייס משפטי" היא היכולת להתבונן אל תפקידו כשופט "מבחוץ" כאדם אשר אנושיותו קדמה למשפטיותו. ספר זה הוא עדות לרגישות האנושית של אבינו אשר מעולם לא ראה בבאי בית המשפט "בעלי דין", "נאשמים", "תובעים" או "נתבעים" אלא תמיד גם (ואולי אפילו רק) בני אדם בעלי אורות וצללים, אהבות, תאוות, ושנאות לעתים קטנות ומגוחכות, אבל תמיד אנושיות, מורכבות ומסקרנות.

הספר הזה מאפשר הצצה לא רק לחוש הכתיבה הנפלא של אבינו, אלא להוויה והחוויה האנושית של שנות החמישים וכן אל המוזרויות של החברה הישראלית המתגבשת, כפי

שהם באו לידי ביטוי בבית המשפט.

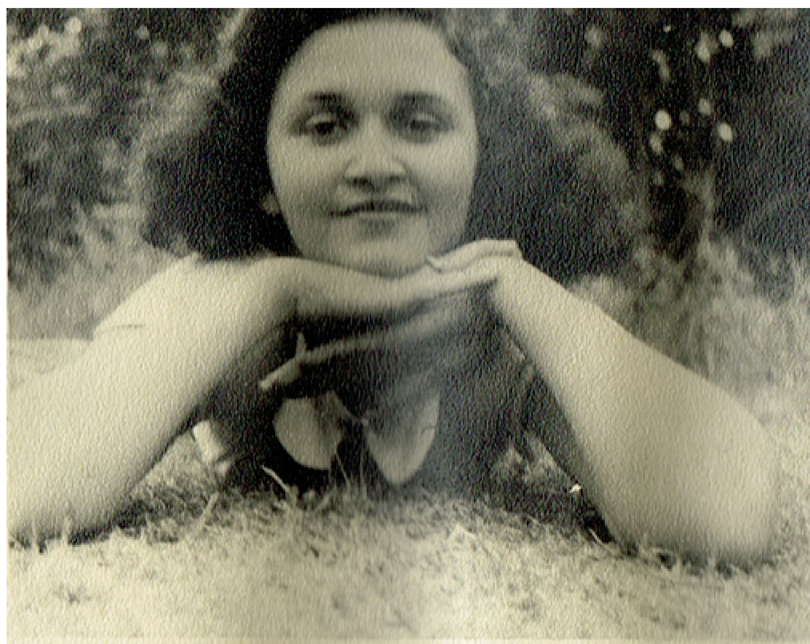
לתגובות: alon.harel@mail.huji.ac.il

"האמינו לי שסקרנותי גדולה הרבה יותר לשמוע את פסק דינכם" - ישעיהו הראל

הדירה ברח' שולמית 5, תל-אביב

עליזה אשתו

בחצר המשפחה בהרצליה

ישעיהו ואשתו עליזה, שנות ה-50 המוקדמות

עיריית תל-אביב

"אירוע נוצץ" (ישעיהו ועליזה במרכז)

GOVERNMENT OF PALESTINE
ממשלת פלשתינה (א"י)

LAW COUNCIL
המועצה המשפטית

CERTIFICATE
OF EXTERNAL STUDENT
תעודה לתלמיד חיצוני

This is to certify
that Stanislaw (Jesaia) Herold
of Tel-Aviv
a student of the Jerusalem Law Classes has passed the examinations in the undermentioned subjects, and in record thereof is hereby granted this Certificate.
Given in Jerusalem
this 10th day of February 1948.

הרינו מאשרים בזה כי
מר סטניסלב (ישעיה) הרולד
מ תל-אביב
תלמיד שעורי המשפט בירושלים עמד בבחינה במקצועות המפורשים להלן, ולראיה ניתנה לו התעודה הזאת.
ניתנה בירושלים
ביום ל' לחדש שבט תשח' 194

Attorney General
Chairman of the Law Council
היועץ המשפטי
יו"ר המועצה המשפטית

List of Subjects.
Civil Law (Mejelle)
Criminal Law
Jurisprudence
English Law of Contracts
Constitutional Law
Land Law
Law of Wakf
Political Science
Commercial Law
Law of Evidence
Private International Law
Public International Law
English Law of Torts
Forensic Medicine
Legal History

רשימת המקצועות

תעודת הסמכה במשפטים, תל-אביב, 1948

משרד המשפטים
============

יט' מנחם אב תש"י
1 באוגוסט 1950

כתב-מנוי

בתקף סמכותי לפי סעיף 5 לפקודת שפוט בתי משפט השלום, 1947, אני ממנה בזה את ישעיהו הראל החל מיום יט' באלול תש"י (1 בספטמבר 1950) להיות שופט שלום בעל שפוט בענינים פליליים לפי פקודת ההובלה בדרכים והתקנות שהתקנו או יתקנו על פיה והסעיפים 43, 44, 218, 243, 244 לפקודת החק הפלילי, 1936.

שר המשפטים

הסמכה לשיפוט בעניינים פליליים בבית משפט השלום בתל-אביב, ספט. 1950